

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia. Esityksellä pantaisiin täytäntöön unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi.

Direktiivillä on koottu yhteen kaksi asetusta ja yhdeksän direktiiviä, joilla säädettiin Euroopan unionin kansalaisten maahantulon ja oleskeluoikeudesta. Direktiivin tavoitteena on parantaa unionin kansalaisten asemaa ja helpottaa kansallisten viranomaisten toimia edellä mainittujen oikeuksien soveltamiseksi. Lisäksi direktiivillä pyritään yksinkertaistamaan unionin kansalaisten ja heidän perheen-

jäsentensä oleskeluoikeuteen liittyviä muodollisuuksia.

Ulkomaalaislain säännökset vastaavat sisällöltään pääosin direktiivin säännöksiä, sillä ulkomaalaislain valmistelun aikana direktiivin ehdotuksia pyrittiin jo ottamaan huomioon mahdollisimman kattavasti. Esityksellä ulkomaalaislain säännökset saatetaan kaikilta osin direktiivin mukaisiksi, ja samalla 10 luvun rakennetta ja luvun säännösten sisältöä muutetaan vastaamaan paremmin direktiivin säännöksiä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	4
2.1. Vapaan liikkuvuuden direktiivi.....	4
I luku. Yleiset säännökset	4
II luku. Oikeus maasta poistumiseen ja maahantuloon	5
III luku. Oleskeluoikeus.....	5
IV luku. Pysyvä oleskeluoikeus.....	5
V luku. Oleskeluoikeutta ja pysyvää oleskeluoikeutta koskevat yhteiset säännökset	6
VI luku. Maahantulo- ja oleskeluoikeuden rajoittaminen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä.....	6
VII luku. Loppusäännökset.	7
2.2. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	7
Yleistä.....	7
Unionin kansalaisen maahantulo ja oleskelu	7
Oleskeluoikeuden rekisteröinti.....	8
Oleskelulupakortti	8
Rekisteröinnin ja oleskelulupakortin peruuttaminen	9
Maasta poistaminen.....	9
2.3. Direktiivin täytäntöönpano muissa Pohjoismaissa	10
Ruotsi	10
Tanska.....	10
Norja ja Islanti	11
2.4. Nykytilan arviointi.....	11
Direktiivin artiklat, jotka aiheuttavat muutoksia ulkomaalaislakiin	11
Direktiivin artiklat, jotka eivät aiheuta muutoksia ulkomaalaislakiin	17
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	18
3.1. Tavoitteet	18
3.2. Keskeiset ehdotukset.....	18
3.3. EU-työvoiman liikkuvuuden tilastoinnin parantaminen.....	20
4. Esityksen vaikutukset	22
4.1. Taloudelliset vaikutukset	22
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	22
4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	23
5. Asian valmistelu	23
6. Riippuvuus muista esityksistä.....	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	25
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	25
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	45
3. Voimaantulo	46
4. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys.....	46

LAKIEHDOTUKSET	47
ulkomaalaislain muuttamisesta	47
LIITE	59
RINNAKKAISTEKSTI.....	59
ulkomaalaislain muuttamisesta	59

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Vuoden 2004 huhtikuun 29 päivänä annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2004/38/EY) Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, jäljempänä *vapaan liikkuvuuden direktiivi*. Direktiivillä on koottu yhteen kaksi asetusta ja yhdeksän direktiiviä, joilla tähän mennessä on säädetty Euroopan unionin kansalaisten maahantulo- ja oleskeluoikeudesta. Lainsäädännön yksinkertaistamisen tarkoituksena on parantaa kansalaisten asemaa ja helpottaa kansallisten viranomaisten toimia edellä mainittujen oikeuksien soveltamiseksi. Lisäksi direktiivillä pyritään yksinkertaistamaan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oleskeluoikeuden edellyttämiä muodollisuuksia. Direktiivillä muutetaan asetusta (ETY) N:o 1612/68 ja kumotaan direktiivit 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY.

Nykyinen ulkomaalaislaki (301/2004) on tullut voimaan 1 päivänä toukokuuta 2004. Ulkomaalaislakia valmisteltiin kansallisesti samaan aikaan kuin vapaan liikkuvuuden direktiiviä EU:ssa. Lain valmistelussa pyrittiin ottamaan huomioon direktiiviehdotus niin pitkälle kuin se oli mahdollista. Hallituksen esitys ulkomaalaislaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 28/2003 vp) annettiin eduskunnalle kuitenkin ennen kuin direktiiviehdotus oli ehditty hyväksyä EU:ssa, joten direktiivin lopullista muotoa ei ollut käytettävissä lain valmistelun aikana.

Ulkomaalaislain 10 luku sisältää säännökset unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelusta. Luvun säännösten sisältö vastaa pääosiltaan vapaan liikkuvuuden direktiivin säännöksiä. Lakiin on kuitenkin tehtävä joitain direktiivistä johtuvia korjauksia.

2. Nykytila

2.1. Vapaan liikkuvuuden direktiivi

Unionin kansalaisuus antaa jokaiselle unionin kansalaiselle henkilökohtaisen pe-

rusoikeuden liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella perustamissopimuksessa asetettujen rajoitusten ja ehtojen sekä sen soveltamiseksi toteutettujen toimien mukaisesti. Henkilöiden vapaa liikkuvuus on eräs sisämarkkinoiden perusvapauksista. Unionin kansalaisuuden olisi oltava jäsenvaltioiden kansalaisten oikeusaseman perusta, kun he käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun. Sen vuoksi on päätetty tarkistaa olemassa olevat yhteisön säädökset, jotka koskevat erikseen työntekijöitä, ammattitoimintaa harjoittavia henkilöitä sekä opiskelijoita ja muita työmarkkinoiden ulkopuolella olevia henkilöitä, jotta voidaan yksinkertaistaa ja tehostaa kaikkien unionin kansalaisten oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun.

Vapaan liikkuvuuden direktiivi on jaettu seitsemään lukuun: I Yleiset säännökset, II Oikeus maasta poistumiseen ja maahantuloon, III Oleskeluoikeus, IV Pysyvä oleskeluoikeus, V Oleskeluoikeutta ja pysyvää oleskeluoikeutta koskevat yhteiset säännökset, VI Maahantulo- ja oleskeluoikeuden rajoittaminen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä ja VII Loppusäännökset. Direktiivi sisältää yhteensä 42 artiklaa.

I luku. Yleiset säännökset

Direktiivin I luvussa on kolme artiklaa: kohde (1 artikla), määritelmät (2 artikla) ja henkilöt, joihin tätä direktiiviä sovelletaan (3 artikla). Vapaan liikkuvuuden direktiivillä säädetään unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä liikkumis- ja oleskeluoikeuden edellytyksistä, pysyvästä oleskeluoikeudesta sekä mainittujen oikeuksien rajoittamisesta yleisen järjestyksen, yleisen turvallisuuden ja kansanterveyden perusteella.

Jotta kaikki unionin kansalaiset voivat käyttää oikeutta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella vapauden ja ihmisarvon osalta objektiivisten edellytysten mukaisesti, tämä oikeus olisi myönnettävä myös heidän perheenjäsenilleen näiden kansalaisuudesta riippumatta. Perheenjäsenen määritelmän olisi tämän direktiivin soveltamiseksi

käsitettävä myös rekisteröidyt kumppanit, jos vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti rekisteröityä parisuhdetta pidetään avioliittoon rinnastettavana.

II luku. Oikeus maasta poistumiseen ja maahantuloon

Direktiivin II luvussa on säännökset oikeudesta maasta poistumiseen (4 artikla) ja oikeudesta maahantuloon (5 artikla). Kaikilla unionin kansalaisilla on oikeus matkustaa toiseen jäsenvaltioon esittämällä voimassa oleva henkilötodistus tai passi. Mitään maahantulo- tai maastapoistumisviisumia ei saa vaatia. Jos unionin kansalaisella ei ole matkustusasiakirjaa, vastaanottavan jäsenvaltion on annettava asianomaiselle henkilölle mahdollisuus hankkia tai pyytää toimittamaan itselleen vaaditut asiakirjat.

Perheenjäsenellä, jolla ei ole jäsenvaltion kansalaisuutta, on samat oikeudet kuin hänen kanssaan matkustavalla unionin kansalaisella. Perheenjäseneltä voidaan vaatia lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävä viisumi neuvoston asetuksen (EY) N:o 539/2001 mukaisesti. Oleskelukortin katsotaan vastaavan lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävää viisumia.

III luku. Oleskeluoikeus

Direktiivin III luku sisältää säännökset unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oleskeluoikeudesta ja sen säilymisestä sekä oleskeluoikeuteen liittyvistä hallinnollisista menettelyistä (6—15 artikla). Unionin kansalaisen oleskeluoikeus rekisteröidään ja perheenjäsenelle annetaan oleskelukortti.

Alle kolmen kuukauden oleskelua varten unionin kansalaiselta edellytetään ainoastaan voimassa olevaa henkilötodistusta tai passia. Vastaanottava jäsenvaltio voi vaatia asianomaista henkilöä tekemään ilmoituksen jäsenvaltion alueella oleskelustaan määräajassa, joka on kohtuullinen ja ketään syrjimätön.

Yli kolme kuukautta kestävä oleskelun edellytykset ovat: 1) taloudellisen toiminnan harjoittaminen palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana, 2) riittävät varat ja sairausvakuutus, jotta henkilö ei

oleskeluaikanaan joudu turvautumaan vastaanottavan jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, 3) osallistuminen opiskelijana ammatilliseen koulutukseen tai 4) kuuluminen sellaisen unionin kansalaisen perheeseen, joka täyttää jossakin edellisistä kohdista säädetty edellytykset. Jäsenvaltiot eivät voi itse määrittellä, minkä suuruisia varoja ne pitävät riittävinä, vaan niiden on otettava huomioon asianomaisen henkilön henkilökohtainen tilanne.

Unionin kansalainen ei tarvitse oleskelukorttia. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin pyytää unionin kansalaisia rekisteröitymään toimivaltaisten viranomaisten luona määräajassa, jonka on oltava vähintään kolme kuukautta maahantulosta. Rekisteröintitodistus annetaan välittömästi, kun henkilö on esittänyt voimassa olevan henkilötodistuksen tai passin, ilmoituksen tai muun osoituksen siitä, että kyseinen unionin kansalainen täyttää edellä mainitut edellytykset.

Unionin kansalaisen perheenjäsenen, jolla ei ole minkään jäsenvaltion kansalaisuutta, on haettava ”unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia”, joka on voimassa vähintään viisi vuotta myöntämispäivästä.

Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen vastaanottavan jäsenvaltion alueelta sen enempää kuin avioero, avioliiton peruuttaminen tai rekisteröidyn parisuhteen päättymisenkään ei vaikuta tiettyjen edellytysten täytyessä hänen sellaisten perheenjäsentensä oleskeluoikeuteen, joilla ei ole minkään jäsenvaltion kansalaisuutta.

IV luku. Pysyvä oleskeluoikeus

Direktiivin IV luku sisältää pysyvää oleskeluoikeutta koskevat säännökset (16—21 artikla).

Kaikki unionin kansalaiset saavat pysyvän oleskeluoikeuden oleskeltuaan laillisesti vastaanottavassa jäsenvaltiossa yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan ilman, että heihin on kohdistettu karkottamistoimenpidettä.

Pysyvälle oleskeluoikeudelle ei oleskelun pituuden lisäksi aseteta muita edellytyksiä. Samaa sääntöä sovelletaan perheenjäseniin, joilla ei ole minkään jäsenvaltion kansalaisuutta ja jotka ovat asuneet viisi vuotta unionin kansalaisen kanssa. Kun oikeus pysyvään

oleskeluun on saatu, se voidaan menettää ainoastaan olemalla vastaanottavan jäsenvaltion alueelta poissa yhtäjaksoisesti yli kaksi vuotta.

Direktiivin mukaan pysyvä oleskelulupa voidaan tietyin edellytyksin myöntää työntekijälle tai itsenäiselle ammatinharjoittajalle ja heidän perheenjäsenilleen ennen kuin unionin kansalainen on asunut vastaanottavassa jäsenvaltiossa viisi vuotta. Säännös perustuu komission 29 päivänä kesäkuuta 1970 annettuun asetukseen (ETY) N:o 1251/70 työntekijöiden oikeudesta jäädä jäsenvaltion alueelle työskenneltyään siinä valtiossa.

Pysyvä oleskeluoikeus on voimassa määrittämättömän ajan. Pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus on myönnettävä unionin kansalaiselle mahdollisimman nopeasti. Perheenjäsenelle myönnettävä pysyvä oleskelukortti on myönnettävä kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä ja sen on oltava uusittavissa ilman eri toimenpiteitä joka kymmenes vuosi. Oleskelun yhtäjaksoisuus voidaan osoittaa millä tahansa vastaanottavassa jäsenvaltiossa käytettävällä todistuskainolla.

V luku. Oleskeluoikeutta ja pysyvää oleskeluoikeutta koskevat yhteiset säännökset

Direktiivin V luku sisältää oleskeluoikeutta ja pysyvää oleskeluoikeutta koskevat yhteiset säännökset (22—26 artikla).

Kaikkia unionin kansalaisia, joilla on oleskeluoikeus tai pysyvä oleskeluoikeus, sekä heidän perheenjäseniään on kohdeltava jäsenvaltion kansalaisten kanssa tasavertaisesti perustamissopimuksen soveltamisaloilla. Vastaanottavan jäsenvaltion ei kuitenkaan ennen pysyvän oleskeluoikeuden myöntämistä tarvitse myöntää oikeutta sosiaaliavustuksiin muille kuin palkatuille työntekijöille tai itsenäisille ammatinharjoittajille ja heidän perheenjäsenilleen eikä elinkustannuksiin tarkoitettua toimeentulotukea sellaisille oleskeluoikeuden haltijoille, jotka ovat tulleet kyseiseen jäsenvaltioon opiskelemaan.

Perheenjäsenillä on kansalaisuudestaan riippumatta oikeus ryhtyä palkattuun työhön tai toimia itsenäisinä ammatinharjoittajina.

VI luku. Maahantulo- ja oleskeluoikeuden rajoittaminen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä

Direktiivin VI luku sisältää säännökset maahantulo- ja oleskeluoikeuden rajoittamisesta yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä (27—33 artikla).

Unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan poistaa jäsenvaltion alueelta yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä. Päätöstä ei voida missään tapauksessa perustella valtion talouteen liittyvillä syillä. Liikkumisen ja oleskelun vapautteen liittyvien toimenpiteiden on perustuttava yksinomaan kyseisen henkilön omaan käyttäytymiseen. Rikostuomiot eivät yksin riitä perusteeksi tällaisille toimenpiteille.

Yksilön käyttäytymisen aiheuttaman uhan on oltava riittävän vakava yhteiskunnan olennaiselle edulle. Vastaanottavaan jäsenvaltioon saapumiseen käytetyn asiakirjan voimassaoloajan päättymisen ei saa olla perusteena henkilön maasta poistamiselle.

Vastaanottavan jäsenvaltion on joka tapauksessa ennen karkottamispäätöksen tekemistä otettava huomioon muun muassa se, kuinka kauan karkotuksen kohde on asunut sen alueella, tämän ikä, terveydentila, kuinka hyvin asianosainen on kotoutunut vastaanottavaan jäsenvaltioon, perhetilanne vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja yhteyksien määrä lähtömaahan. Unionin kansalainen, joka on oleskellut vastaanottavan jäsenvaltion alueella viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden ajan tai joka on alaikäinen, voidaan karkottaa vain poikkeuksellisissa olosuhteissa, jos yleinen turvallisuus sitä ehdottomasti edellyttää. Alaikäinen voidaan kuitenkin karkottaa, jos karkottaminen on lapsen edun mukaista.

Maahantulon kieltävästä päätöksestä tai karkottamispäätöksestä on ilmoitettava asianosaiselle. Päätös on perusteltava, ja siinä on mainittava, miten päätökseen voi hakea muutosta sekä missä ajassa tämä on tehtävä. Kiireellisinä pidettäviä tapauksia lukuun ottamatta määräajan alueelta poistamiseen on oltava vähintään yksi kuukausi ilmoituksen

saamisesta.

Jäsenvaltiot eivät saa antaa elinikäistä maahantulokieltoa. Asianomainen henkilö voi viimeistään kolmen vuoden kuluttua pyytää, että hänen tapaustaan tarkastellaan uudelleen. Direktiivissä säädetään lisäksi lukuisista menettelyä koskevista takeista.

VII luku. Loppusäännökset.

Direktiivin VII luku sisältää yhdeksän artiklaa loppusäännöksiä (34—42 artikla).

Jäsenvaltiot voivat toteuttaa tarpeelliset toimenpiteet evätäksään, lopettaakseen tai peruuttaakseen direktiivissä tarkoitettut oikeudet, jos ne on saatu oikeuksien väärinkäytöllä tai petoksella, kuten lumeavioliitolla.

Direktiivin soveltaminen ei estä sen säännöksiä edullisempien kansallisten lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten soveltamista.

Direktiivillä kumotaan huhtikuun 30 päivänä 2006 asetuksen (ETY) N:o 1612/68 10 ja 11 artikla, direktiivi 64/221/ETY, direktiivi 68/360/ETY, direktiivi 72/194/ETY, direktiivi 73/148/ETY, direktiivi 75/34/ETY, direktiivi 75/35/ETY, direktiivi 90/364/ETY, direktiivi 90/365/ETY ja direktiivi 93/96/ETY.

Komissio esittää viimeistään 30 päivänä huhtikuuta 2008 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen direktiivin soveltamisesta sekä mahdollisesti tarvittavat muutosehdotukset.

Jäsenvaltioiden on toteutettava direktiivin noudattamisen edellyttämät toimenpiteet 30 päivään huhtikuuta 2006 mennessä. Niiden on sen jälkeen ilmoitettava näistä toimenpiteistä komissiolle.

Direktiivi on tullut voimaan 30 päivänä huhtikuuta 2004, jolloin se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä (Euroopan unionin virallinen lehti L 158).

2.2. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Euroopan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelua koskevat säännökset ovat ulkomaalaislain 10 luvussa. Luvun säännöksiä sovelletaan unionin kansalaiseen ja häneen rinnastettavaan sekä näiden per-

heenjäseniin ja muihin omaisiin. Unionin kansalaiseen rinnastetaan Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalainen.

Unionin kansalaisen perheenjäseniä ovat hänen aviopuolisonsa, alle 21-vuotiaat ja huollettavat lapsensa, huollettavat vanhempansa, aviopuolisonsa alle 21-vuotiaat tai huollettavat lapset ja aviopuolisonsa huollettavat vanhemmat. Jos Suomessa asuva unionin kansalainen on alaikäinen lapsi, hänen huoltajansa on perheenjäsen. Samaa sukupuolta olevat, joiden parisuhde on rekisteröity, rinnastetaan aviopuolisoihin samoin kuin jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta.

Unionin kansalaisen maahantulo ja oleskelu

Unionin kansalaisen maahantulon ja oleskelun edellytyksenä on, että hänellä on voimassa oleva henkilötodistus tai passi. Hänen perheenjäseneltään ja muulta omaiseltaan, joka ei ole unionin kansalainen, voidaan vaatia viisumi vain, jos tämä on sellaisen valtion kansalainen, jolta neuvoston asetuksella vaaditaan viisumi. Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisella on oikeus saapua maahan ilman passia suoraan näistä valtioista ja oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan ja ilman pysyvää oleskelulupakorttia.

Unionin kansalaisen maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä on edellä mainitun lisäksi, että hänen taikka hänen perheenjäsenensä tai muun omaisensa ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä. Maahantulon estämisen tai maasta poistamisen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi tulee perustua ulkomaalaisen omaan käyttäytymiseen, eikä perusteena voida pitää pelkästään aikaisempia rikostuomioita.

Unionin kansalainen saa oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan enintään kolme kuukautta. Työnhakijana oleva unionin kansalainen saa oleskella Suomessa tämän jälkeenkin kohtuullisen ajan rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hän edelleen hakee työtä ja jos hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet saada työtä. Unionin kansalaisen tulee rekisteröidä oleskeluoikeutensa viimeistään silloin, kun hänen oikeutensa

oleskella Suomessa edellä mainitulla perusteella päättyy.

Oleskeluoikeuden rekisteröinti

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytyksenä on, että unionin kansalainen täyttää edellä kerrotut maahantulon ja maassa oleskelun edellytykset sekä harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana tai hänellä on riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus, jotta hän ei oleskeluaikanaan joudu Suomessa turvautumaan toimeentulotukeen tai siihen rinnastettavaan etuuteen taikka hänet on hyväksytty Suomessa olevan oppilaitoksen opiskelijaksi ja hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus. Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus rekisteröidään, jos myös perheenjäsen on unionin kansalainen.

Unionin kansalaisen muun omaisen oleskeluoikeus rekisteröidään, jos myös muu omainen on unionin kansalainen ja jos oleskeluoikeuden rekisteröinnin epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on tarkoitus Suomessa jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta omaisesta.

Perheenjäsenen ja muun omaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytyksenä on, että omaisella on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus. Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus rekisteröidään, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu. Sen sijaan Pohjoismaan kansalaisen muun omaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytyksenä on, että hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus.

Työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan rekisteröity oleskeluoikeus säilyy, vaikka hän on lopettanut toimintansa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana, jos hän on joutunut tilapäisesti työkyvyttömäksi sairauden tai tapaturman takia taikka joutunut työttömäksi itsestään riippumattomasta syystä. Rekisteröity oleskeluoikeus säilyy kaksi vuotta, jos työttömyys jatkuu ja se johtuu unionin kansalaisesta itsestään riippumattomasta syystä.

Oleskelulupakortti

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen, myönnetään hakemuksesta perheenjäsenen oleskelulupakortti, jos perheenkokoaja täyttää maahantulon ja maassa oleskelun edellytykset. Unionin kansalaisen muulle omaiselle, joka ei ole unionin kansalainen, myönnetään hakemuksesta muun omaisen oleskelulupakortti, jos perheenkokoaja täyttää maahantulon ja maassa oleskelun edellytykset ja jos oleskeluoikeuden epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on tarkoitus Suomessa jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta omaisesta.

Muulla perusteella kuin työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana oleskeluoikeutensa rekisteröineen unionin kansalaisen perheenjäseneltä ja muulta omaiselta edellytetään, että hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus. Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenen oleskelulupakortti myönnetään, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu. Pohjoismaan kansalaisen muun omaisen oleskelulupakortin myöntämisen edellytyksenä on, että hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus.

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle ja muulle omaiselle myönnetään oleskelulupakortti viideksi vuodeksi, jollei oleskeluoikeutta haeta lyhyemmäksi ajaksi. Jos oleskelun kuitenkin arvioidaan kestävän yhtä vuotta lyhyemmän ajan, kortti voidaan myöntää oleskelun arvioiduksi kestoksi.

Unionin kansalaiselle, hänen perheenjäsenelleen tai muulle omaiselleen myönnetään hakemuksesta pysyvä oleskelulupakortti, kun hän on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Asumista pidetään yhtäjaksoisena, jos hakija on oleskellut Suomessa vähintään puolet neljän vuoden ajasta. Oleskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevalle ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan myönnetä pysyvää oleskelulupakorttia.

Työntekijälle tai itsenäiselle ammatinharjoittajalle myönnetään tietyin edellytyksin pysyvä oleskeluoikeus ennen kuin neljän vuoden yhtäjaksoinen asuminen on täyttynyt.

Henkilöllä, jolla on ulkomaalaislain 10 luvun mukainen oleskeluoikeus, on rajoittama-

ton oikeus tehdä ansiotyötä ilman työntekijän oleskelulupaa.

Rekisteröinnin ja oleskelulupakortin peruuttaminen

Oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelulupakortti peruutetaan, jos henkilö, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelulupakortti, muuttaa pysyvästi pois Suomesta. Myös kahden vuoden yhtäjaksoinen oleskelu pysyvässä tarkoituksessa Suomen ulkopuolella johtaa peruuttamiseen. Rekisteröinti tai määräaikainen oleskelulupakortti peruutetaan myös, jos edellytyksiä, joiden perusteella oikeus on myönnetty, ei enää ole. Lisäksi oikeus peruutetaan, jos sen haltijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

Pysyvä oleskelulupakortti peruutetaan, jos sen haltija oleskelee edellä mainituin tavoin riittävän pitkään Suomen ulkopuolella tai hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä. Pysyvä oleskelulupakortti peruutetaan myös, jos hakija on korttia hakiessaan tietoisesti antanut päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja tai salannut seikan, joka olisi vaikuttanut päätökseen sisältöön.

Suomesta muuttanut voi tehdä kahden vuoden kuluessa maastamuutosta hakemuksen siitä, että oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai oleskelulupakorttia ei peruuteta.

Oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelulupakortti raukeaa, jos sen haltija karkotetaan maasta tai hän saa Suomen kansalaisuuden.

Maasta poistaminen

Unionin kansalainen, hänen perheenjäsenensä tai muu omaisensa voidaan voimassa olevan lain mukaan käännättää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelulupakorttia. Lisäksi edellytetään, että hän ei täytä unionin kansalaiselle säädettyjä maahantulon edellytyksiä, hän on pian maahantulonsa jälkeen joutunut turvautumaan toimeentulotukeen tai siihen rinnastettavaan etuuteen taikka hänen Suomessa oleskelunsa jatkaminen edellyttäisi oleskeluoikeuden rekisteröimistä tai oleskelulupakortin myöntämistä, mutta

hän ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröimisen tai oleskelulupakortin myöntämisen edellytyksiä.

Unionin kansalainen voidaan karkottaa maasta, jos oleskeluoikeuden rekisteröinti tai pysyvä oleskelukortti on peruutettu, taikka hänen voidaan katsoa vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä. Perheenjäsen ja muu omainen voidaan karkottaa edellä mainitun lisäksi, jos hänelle ei ole myönnetty uutta oleskelulupakorttia tai oleskelulupakortti on peruutettu.

Pohjoismaat ovat sopineet tavasta, jolla Pohjoismaan kansalaisen muutto toiseen Pohjoismaahan rekisteröidään. Tähän mennessä muutto on rekisteröity yhteispohjoismaisella muuttokirjalla. Tanska, Suomi, Islanti, Norja ja Ruotsi ovat 1 päivänä marraskuuta 2004 tehneet sopimuksen muuttotietojen ilmoittamisesta. Sopimus on hyväksytty Suomessa ja sen voimaan saattamiseen liittyvä laki (955/2005) on annettu 2 päivänä joulukuuta 2005. Uusi sopimus tulee voimaan sen jälkeen, kun kaikki sopimusmaat ovat hyväksyneet sen. Sopimuksessa on luovuttu yhteispohjoismaisen muuttokirjan käyttämisestä rekisteröinnin edellytyksenä. Ennen muuton rekisteröintiä sovitulla tavalla Pohjoismaan kansalainen voidaan käännättää, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä. Muuton rekisteröinnin jälkeen Pohjoismaan kansalainen voidaan karkottaa maasta mainitulla perusteella.

Jos unionin kansalaisen, hänen perheenjäsenensä tai muun omaisen maasta poistaminen perustuu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tai kansanterveyden vaarantumiseen, hänelle voidaan määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto. Maahantulokielto voidaan hakemuksesta peruuttaa.

Maahantulon edellytysten puuttumisen tai Pohjoismaan kansalaisen osalta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tai kansanterveyden vaarantamisen perusteella tehty käännättämistä koskeva päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää ja jos asia on perustellusti kiireellinen.

Jos käännättäminen perustuu siihen, että henkilö on pian maahantulonsa jälkeen joutunut turvautumaan toimeentulotukeen tai siihen rinnastettavaan etuuteen tai siihen, että

hän ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröimisen tai oleskelulupakortin myöntämisen edellytyksiä, vaikka oleskelun jatkaminen niitä edellyttäisi, käännättämispäätös voidaan panna täytäntöön aikaisintaan 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksiannosta. Käännättämistä ja maasta karkottamista koskevan päätöksen tiedoksiannossa on ilmoitettava aika, jonka kuluessa henkilön on poistuttava maasta.

2.3. Direktiivin täytäntöönpano muissa Pohjoismaissa

Vapaan liikkuvuuden direktiivin täytäntöönpano on edelleen kesken useissa unionin jäsenvaltioissa. Kattavaa vertailua eri maiden ratkaisusta direktiivin täytäntöön panemiseksi ei ole ollut mahdollista esityksen valmistelun aikana tehdä.

Ruotsi

Ruotsissa vapaan liikkuvuuden direktiivi ja pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annettu direktiivi (2003/109/EY) pantiin kansallisesti täytäntöön samanaikaisesti (Regeringens proposition 2005/06:77). Lainmuutokset tulivat voimaan 30 päivänä huhtikuuta 2006. Ruotsin ulkomaalaislaki vastasi pääosin direktiivin asiasisältöä jo entuudestaan, mistä syystä direktiivin täytäntöönpano edellytti lähinnä vain pieniä täsmennyksiä ja lisäyksiä. Direktiivin täytäntöönpano Ruotsissa eroaa Suomen vastaavasta lähinnä rekisteröintimenettelyn ja valittujen sanamuotojen osalta. Ruotsin laissa ei myöskään ole erillistä unionin kansalaisia käsittelevää lukua.

Suurimpia direktiivin edellyttämiä muutoksia ovat rekisteröintimenettelyn ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin käyttöönotto. Unionin kansalaisuuteen perustuva oleskeluoikeus on myös uusi käsite ruotsalaisessa oikeusjärjestelmässä. Oleskeluoikeuden omaavilta ei enää vaadita oleskelulupaa, mutta tämä ei kuitenkaan estä unionin kansalaista tai tämän perheenjäsentä hakemasta halutessaan niin sanottua tavallista kansallista oleskelulupaa. Kielteisestä rekisteröimispäätöksestä ei voi valittaa. Tätä perustellaan sillä, että oleskeluoikeus ei ole riippuvainen rekisteröitymisestä eikä rekiste-

röintimenettelyllä saa direktiivin mukaan olla käytännön seuraamuksia. Oleskeluoikeuden haltijoilta ja perheenjäseniltä ei enää vaadita oleskelulupaa tai työlupaa. Työlupaa on aiemmin edellytetty pohjoismaalaisia lukuun ottamatta ulkomaalaisilta, joilla ei ole pysyvää oleskelulupaa.

Ruotsi soveltaa direktiiviä unionin kansalaisten lisäksi myös ETA-valtioiden ja Sveitsin kansalaisiin. Myös Ruotsissa avopuoliso rinnastetaan tässä yhteydessä aviopuoliso. Avopuolison käsitettä ei ole määritelty laissa ja tarkempia säännöksiä esimerkiksi avopuolisoiden yhdessä asumisajasta ei ole. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan muita perheenjäseniä ei ole sisällytetty lain määritelmään unionin kansalaisen perheenjäsenestä. Suomen Ulkomaalaisvirastoa vastaavalle viranomaiselle (Migrationsverket) annetuissa ohjeissa todetaan kuitenkin, että muut perheenjäsenet voidaan joko rekisteröidä tai heille voidaan myöntää oleskelukortti riippuen kansalaisuudesta. Muille perheenjäsenille voidaan myös myöntää oleskelulupa ulkomaalaislain muiden säännösten perusteella.

Ruotsissa lakiin ei ole kaikissa maasta poistamiseen liittyvissä kohdissa sisällytetty erityismerkintää siitä, että kyseinen säännös ei koske unionin kansalaisia. On katsottu riittävaksi, että kyseisillä säännöksillä ei ole käytännön merkitystä unionin kansalaisten kohdalla. Myöskään lain sanamuotoja ei välttämättä ole yhtenäistetty direktiivin kanssa sanataarkasti, jos lainkohdan asiasisältö vastaa direktiiviä. Unionin kansalaisen karkottaminen nimenomaisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden perusteella on uusi karkotusperuste laissa. Alaikäinen ja kymmenen vuotta maassa oleskellut unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan karkottaa, jos se on ehdottoman välttämätöntä yleisen turvallisuuden kannalta. Yleisen järjestyksen pois jättämisellä säännöksestä korostetaan esityksen perustelujen mukaan kyseisten henkilöiden korotettua suojaa karkotusta vastaan. Kansanterveyttä käsittelevää direktiivin artiklaa 29 ei sovelleta Ruotsissa. Käsite on suhteellisen vieras, eikä hallituksen esityksessä nähdä syytä sen ottamiselle lakiin.

Tanska

Direktiivi pantiin Tanskassa kansallisesti

täytäntöön 30 päivänä huhtikuuta 2006. Direktiivin täytäntöön panemiseksi ei varsinaisesti muutettu lakia vaan se pantiin täytäntöön ministeritason päätöksellä. Kansallisen täytäntöönpanon valmistelu suoritettiin nopealla aikataululla, mistä syystä monet lain tulkintakysymykset ovat vielä ratkaisematta. Tanska soveltaa direktiiviä vain unionin kansalaisiin. Muiden ETA-maiden kansalaisiin sovelletaan vanhoja ETA-säännöksiä. Rekisteröinnin hoitaa kuntatason viranomainen (statsamterna). Kielteisestä päätöksestä voi valittaa maahanmuuttovirastoon (Udlaendningstyrelsen). Avopuoliso rinnastetaan aviopuolisoon, mutta rinnastamisen edellytyksenä on, että kumppanit ovat asuneet yhdessä vähintään 18 kuukautta.

Norja ja Islanti

Norja ja Islanti tekevät direktiivistä erillisen liittymissopimuksen. Tässä yhteydessä on käynyt ilmi, että Norja ja Islanti kokevat ongelmalliseksi pysyvän oleskeluoikeuden myöntämisen sellaisille kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat oleskelleet maassa perhesiteidensä (käytännössä avioliitto) johdosta, mutta sittemmin nämä perhesiteet ovat katkenneet. Komissio odottaa tällä hetkellä Norjan ja Islannin ehdotusta asiassa etenemisestä. Asian on tarkoitus tulla Eftatyöryhmän käsittelyyn.

Norjassa edellytetään Suomen tavoin kahden vuoden yhdessä asumisaikaa, jotta avopuoliso voitaisiin rinnastaa aviopuolisoon.

2.4. Nykytilan arviointi

Ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen yhteydessä pyrittiin tuolloin valmisteilla olevan direktiivin säännökset ottamaan mahdollisimman kattavasti huomioon. Ulkomaalaislain 10 luvun säännökset vastaavat pääosin direktiivin säännöksiä.

Direktiivin artiklat, jotka aiheuttavat muutoksia ulkomaalaislakiin

1 artikla. Direktiivissä säädetään unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä vapaan liikkumis- ja oleskeluoikeuden edellytykset, oikeus oleskella pysyvästi jäsenvaltioiden alueella sekä näitä oikeuksia koskevat

rajoitukset, jotka perustuvat yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen. Ulkomaalaislain 153 §:ssä on määritelty 10 luvun soveltamisala. Pykälää olisi täsmennettävä siten, että siinä todettaisiin tarkemmin direktiivin 1 artiklassa määritelty direktiivin kohde.

2 artikla. Vapaan liikkuvuuden direktiivissä unionin kansalaisen perheenjäseniksi määritellään aviopuoliso; kumppani, jonka kanssa unionin kansalainen on rekisteröinyt parisuhteen jonkin jäsenvaltion lainsäädännön nojalla; unionin kansalaisen alle 21-vuotiaat jälkeläiset suoraan etenevässä polvessa samoin kuin unionin kansalaisen aviopuolison tai rekisteröidyn kumppanin vastaavanlaiset jälkeläiset; ja unionin kansalaisesta riippuvaiset sukulaiset suoraan takenevassa polvessa samoin kuin puolison tai rekisteröidyn kumppanin vastaavanlaiset sukulaiset. Ulkomaalaislain 154 §:n mukaan unionin kansalaisen perheenjäseniä ovat hänen aviopuolisonsa, hänen tai hänen aviopuolisonsa alle 21-vuotiaat tai huollettavat lapset sekä hänen tai hänen aviopuolisonsa huollettavat vanhemmat. Aviopuoliso rinnastetaan samaa sukupuolta olevat, joiden parisuhde on rekisteröity sekä jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Ulkomaalaislain unionin kansalaisen perheenjäsenen määritelmää tulisi täsmentää vastaamaan paremmin direktiivin sisältöä.

3 artikla. Direktiiviä sovelletaan kaikkiin unionin kansalaisiin, jotka siirtyvät toiseen jäsenvaltioon tai oleskelevat toisessa jäsenvaltiossa kuin jonka kansalaisia he ovat sekä heidän perheenjäseniinsä, jotka tulevat heidän mukanaan tai seuraavat heitä myöhemmin.

Ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä sovelletaan voimassa olevan säännöksen mukaan unionin kansalaiseen, häneen rinnastettavaan sekä näiden perheenjäseniin ja muihin omaisiin. Unionin kansalaiseen rinnastetaan Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalainen. Vapaan liikkuvuuden soveltamisalaa olisi syytä kuvata laissa tarkemmin.

Vastaanottavan jäsenvaltion on direktiivin mukaan kansallista lainsäädäntöään noudattaen helpotettava muiden kuin direktiivissä määriteltyjen unionin kansalaisen perheenjäsenen maahantuloa ja oleskelua. Edelly-

tyksenä on, että nämä perheenjäsenet ovat lähtömaassaan unionin kansalaisesta riippuvaisia tai asuivat tämän kanssa tai jos vakavat terveydelliset syyt ehdottomasti edellyttävät, että kyseinen unionin kansalainen antaa perheenjäsenelle henkilökohtaista hoitoa. Myös unionin kansalaisen kanssa asianmukaisesti todistetussa pysyvässä suhteessa elävän kumppanin maahantuloa on helpotettava.

Avopuolisot rinnastetaan ulkomaalaislain 154 §:n 2 momentin mukaan aviopuolisoihin. Rinnastuksen edellytykseksi ehdotetaan lisättäväksi lakiin säännös siitä, että kumppanit olisivat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Asumisaikaa ei edellytettäisi, jos henkilöillä olisi yhteisessä huollossa oleva lapsi tai jos siihen olisi jokin muu painava syy. Unionin kansalaisen perheenjäsenen rinnastettiin muu omainen hänen kansalaisuutensa katsomatta tietyin edellytyksin.

5 artikla. Unionin kansalaiselta ei saa vaatia viisumia. Perheenjäseniltä, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, saa vaatia viisumin vain asetuksen (EY) N:o 539/2001 mukaisesti. Niiltä perheenjäseniltä, joilla on voimassa oleva oleskelukortti, ei saa vaatia viisumia. Tällaisten perheenjäsenten passiin ei myöskään saa merkitä maahantulo- tai maasta poistumisleimaa. Perheenjäsenten viisumit on direktiivin mukaan myönnettävä maksutta mahdollisimman pian nopeutettua menettelyä noudattaen.

Ulkomaalaislakiin olisi lisättävä säännös siitä, että maahantulo- ja maasta poistumisleimaa ei saa merkitä perheenjäsenen passiin sekä siitä, että unionin kansalaiselle ja hänen perheenjäsenelleen on ennen maahantulon epäämistä annettava kaikin kohtuullisin keinoin mahdollisuus todistaa, että heillä on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun.

6 artikla. Unionin kansalaisella on oikeus oleskella jäsenvaltion alueella enintään kolmen kuukauden ajan ilman muita edellytyksiä tai mahdollisuuksia kuin se, että hänellä on voimassa oleva henkilökortti tai passi. Säännöstä sovelletaan myös perheenjäseniin, joilla on voimassa oleva passi ja jotka tulevat unionin kansalaisen mukana tai seuraavat häntä myöhemmin. Unionin kansalaisen lyhytaikaisesta oleskelusta säädetään ulkomaalaislain 158 §:ssä. Pykälää tulisi täsmentää direktiivin mukaiseksi ja lisätä siihen säännös siitä, että oikeus oleskella enintään kol-

me kuukautta koskee myös perheenjäseniä.

7 artikla. Unionin kansalaisen oikeudesta oleskella yli kolme kuukautta säädetään nykyisin ulkomaalaislain 159 §:ssä otsikolla unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinti. Ulkomaalaislain säännökset vastaavat pääosin direktiivin 7 artiklan säännöksiä. Voimassa olevan ulkomaalaislain mukaan edellytyksenä oleskeluoikeuden rekisteröimiselle on muun muassa, että unionin kansalaisella on riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus, jotta hän ei oleskeluaikanaan joudu Suomessa turvautumaan toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai muihin siihen rinnastettaviin etuuksiin. Direktiivissä asetetaan vastaavasti edellytykseksi, että unionin kansalaisilla on oltava itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle. Ulkomaalaislain säännösten sanamuotoja olisi syytä tältä osin tarkistaa.

Riittäviksi varoiksi ei saa kansallisesti määrittää tiettyä summaa. Henkilön muodostuminen Suomessa oleskelunsa aikana rasitteeksi sosiaalihuoltojärjestelmälle merkitsisi käytännössä yleensä jatkuvaa turvautumista toimeentulotukeen. Toimeentulotuki on Suomen sosiaalihuoltojärjestelmässä lähin vastine direktiivissä mainitulle sosiaalivastuutukselle. Toimeentulotuki on harkinnanvarainen etuus, johon jokaisella tuen tarpeessa olevalla on oikeus toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetyllä tavalla. Etuuden saaminen ei edellytä Suomen kansalaisuutta. Sen tarkoituksena on turvata henkilön välttämätön toimeentulo silloin, kun hänen omat tulonsa ja varansa eivät ole riittävät.

8 artikla. Ulkomaalaislaissa ei ole määritelty aikaa, jonka kuluessa unionin kansalaiselle on annettava todistus siitä, että hän on rekisteröinyt oleskeluoikeutensa. Direktiivin mukaan unionin kansalaiselle on välittömästi annettava rekisteröintitodistus, jossa mainitaan henkilön nimi ja osoite sekä rekisteröinnin päivämäärä. Artiklassa on myös säädetty rekisteröintitodistuksen antamista varten vaadittavista selvityksistä. Ulkomaalaislain säännöksiä olisi artiklan perusteella tarkistettava ja niihin olisi tehtävä tarpeelliset lisäykset.

9 artikla. Jäsenvaltioiden on myönnettävä oleskelukortti niille unionin kansalaisen perheenjäsenille, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, jos heillä on tarkoitus oleskella maassa yli kolme kuukautta. Määräajan oleskelukortin hakemiselle on oltava vähintään kolme kuukautta maahantulopäivästä. Ulkomaalaislain 161 §:ssä säädetään perheenjäsenen ja muun omaisen oleskelulupakortista. Kortin nimi pykälässä on muutettava. Säännöksen sanamuotoa kortin nimen osalta on muutettava direktiivin mukaiseksi. Pykälää olisi syytä täsmentää maininnalla kortin hakemisen määräajasta.

10 artikla. Sellaisten unionin kansalaisen perheenjäsenten, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, oleskeluoikeus on direktiivin mukaan osoitettava myöntämällä heille viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä ”Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti”. Todistus oleskelukorttia koskevan hakemuksen jättämisestä on annettava välittömästi.

Oleskelukorttia koskeva hakemus jätetään kihlakunnan poliisilaitokselle. Poliisi antaa hakijalle todistuksen hakemuksen jättämisestä. Laissa tulisi säätää määräajasta, joka direktiivissä on säädetty hakemusten käsittelylle, sekä oleskelukortin myöntämistä varten esitettävistä asiakirjoista.

11 artikla. Unionin kansalaisen perheenjäsenelle ja muulle omaiselle myönnetään ulkomaalaislain 161 §:n 4 momentin mukaan oleskelulupakortti viideksi vuodeksi, jollei oleskeluoikeutta haeta lyhyemmäksi ajaksi. Tämä vastaa direktiivin säännöstä oleskelukortin voimassaolosta. Oleskelukortin voimassaoloon eivät direktiivin mukaan vaikuta tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä kuutta kuukautta vuodessa. Pidemmätkään poissaolot eivät vaikuta, jos kyse on esimerkiksi asevelvollisuuden suorittamisesta.

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelulupakortin peruuttamisesta säädetään ulkomaalaislain 165 §:ssä. Peruuttamisen edellytyksenä on muun muassa, että oikeuden haltija on pysyvässä tarkoituksessa oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta Suomen ulkopuolella. Koska vain pysyvässä tarkoituksessa oleskelu Suomen ulkopuolella voi johtaa oleskelulupakortin peruuttamiseen, vastaa ulkomaalaislaki tältä osin direktiiviä. Lakiin olisi lisättävä esimerkkiluettelo niistä tilapäi-

sistä poissaoloista, jotka eivät vaikuta oleskelukortin voimassaoloon.

12 artikla. Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen jäsenvaltion alueelta ei vaikuta hänen perheenjäsentensä oleskeluoikeuteen, jos perheenjäsenet ovat unionin kansalaisia. Ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista perheenjäsenten on kuitenkin täytettävä unionin kansalaiselle 7 artiklassa säädetyt edellytykset yli kolmen kuukauden oleskelulle.

Ne unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, säilyttävät oleskeluoikeutensa unionin kansalaisen kuollessa, jos he ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa perheenjäseninä vähintään yhden vuoden ajan ennen unionin kansalaisen kuolemaa. Pysyvän oleskeluoikeuden saamiseksi asetetaan tiukempia edellytyksiä. Ulkomaalaislaissa ei ole yksityiskohtaisia säännöksiä perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilymisestä. Oleskelulupakortti peruutetaan, jos edellytyksiä, joiden perusteella määräaikainen oleskelulupakortti on myönnetty, ei enää ole. Ulkomaalaislaissa tulisi säätää direktiivin mukaisesti yksityiskohtaisesti perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilymisestä unionin kansalaisen kuollessa tai poistuessa jäsenvaltion alueelta.

13 artikla. Ulkomaalaislaissa ei ole säännöksiä perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilymisestä avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen tai rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen. Nämä eivät vaikuta perheenjäsenten oleskeluun. Ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista perheenjäsenten on kuitenkin täytettävä 7 artiklassa säädetyt edellytykset yli kolmen kuukauden oleskelulle. Perheenjäsenille, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, on direktiivissä asetettu unionin kansalaisia tiukempia edellytyksiä oleskeluoikeuden säilymiselle mainituissa tapauksissa (muun muassa avioliiton pituus ja erityisen vaikea tilanne, kuten perheväkivallan kohteeksi joutuminen). Ulkomaalaislakiin olisi lisättävä direktiivin 13 artiklaa vastaava säännös.

14 artikla. Unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on oikeus oleskella toisen jäsenvaltion alueella enintään kolmen kuukauden ajan ilman muita edellytyksiä kuin se, että hänellä on voimassa oleva henkilökortti tai passi. Oleskeluoikeus on voimassa,

jos he eivät muodosta kohtuutonta rasitetta vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle. Karkottamistoimenpide ei direktiivin mukaan saa automaattisesti olla seurauksena sosiaalihuoltojärjestelmään turvautumisesta. Unionin kansalaista tai hänen perheenjäsentään koskevaa karkottamistoimenpidettä ei saa missään tapauksessa suorittaa sosiaalihuoltojärjestelmään turvautumisen perusteella, jos hän on työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja. Karkottamistoimenpidettä ei saa suorittaa myöskään, jos unionin kansalainen on tullut vastaanottavan jäsenvaltion alueelle työnhakuun. Oleskeluoikeuden säilymisestä olisi syytä säätää laissa erillisessä säännöksessä.

Unionin kansalainen ja hänen perheenjäsenensä tai muu omaisensa voidaan ulkomaalaislain 167 §:n mukaan käännättää muun muassa, jos hän on pian maahantulonsa jälkeen joutunut turvautumaan toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin häneltä edellytettyjen riittävien varojen puuttumisen takia. Lain 167 §:n sanamuotoa tulisi tarkistaa.

15 artikla. Direktiivin säännöksiä päätöksistä ilmoittamisesta ja menettelyä koskevista takeista on sovellettava kaikkiin päätöksiin, joilla rajoitetaan vapaata liikkuvuutta muista kuin yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen perustuvista syistä. Tällaisen päätöksen yhteydessä ei saa asettaa maahantulokieltoa. Ulkomaalaislain 170 §:ssä säädetään maahantulokielon määräämisestä. Maahantulokielto voidaan määrätä ainoastaan sillä perusteella, että maasta poistaminen perustuu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tai kansanterveyden vaarantamiseen.

Viisumin myöntäminen unionin kansalaisen perheenjäsenelle on katsottava olevan sellainen vapaata liikkumista koskeva päätös, josta olisi oltava mahdollisuus hakea muutosta. Viisumiin liittyviin päätöksiin ei lain 191 §:n 1 kohdan mukaan saa hakea muutosta valittamalla. Säännöstä olisi muutettava unionin kansalaisten perheenjäsenten osalta. Samalla myös viisumia koskeva päätös olisi perusteltava, mikä edellyttää lain muuttamista.

16 artikla. Laillisesti jäsenvaltion alueella yhtäjaksoisesti viisi vuotta oleskelleilla unio-

nin kansalaisilla on oikeus pysyvään oleskeluun jäsenvaltion alueella. Säännöstä sovelletaan myös perheenjäseniin, jotka ovat oleskelleet jäsenvaltiossa yhdessä unionin kansalaisen kanssa mainitun ajan. Tilapäiset poisaolot eivät vaikuta oleskelun yhtäjaksoisuuteen. Oikeus pysyvään oleskeluun voidaan menettää ainoastaan olemalla pois vastaanottavan jäsenvaltion alueelta yhtäjaksoisesti yli kaksi vuotta.

Unionin kansalaiselle, hänen perheenjäsenelleen tai muulle omaiselleen myönnetään ulkomaalaislain 162 §:n mukaan pysyvä oleskelulupakortti, kun hän on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Ulkomaalaislain säännös on siis vaadittavan asumisajan osalta direktiiviä suotuisampi. Säännös neljän vuoden asumisajasta otettiin ulkomaalaislakiin, koska tuolloin valmisteilla olleeseen direktiiviin kaavailtiin neljän vuoden asumisaikaa. Lopullisessa direktiivissä päädyttiin kuitenkin viiden vuoden asumisaikaan. Unionin kansalaisen oikeudesta pysyvään oleskeluun olisi selvyiden vuoksi perusteltua säätää erillisessä pykälässä.

Opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevalle ei nykyisin myönnetä pysyvää oleskelulupakorttia. Direktiivissä opiskelutarkoituksessa oleskelevia ei ole asetettu erityisasemaan pysyvän oleskeluoikeuden myöntämisessä. Opiskelutarkoituksessa oleskelevia koskeva poikkeus on poistettava laista.

17 artikla. Vastaanottavassa jäsenvaltiossa työskentelynsä päättäneet henkilöt ja heidän perheenjäsenensä voivat tietyin edellytyksin saada oikeuden pysyvään oleskeluun ennen kuin viiden vuoden yhtäjaksoinen oleskelu on tullut täyteen. Säännös poikkeuksista pysyvän oleskelulupakortin saamisen edellytyksistä on ulkomaalaislain 163 §:ssä. Säännöksen sanamuoto ei vastaa direktiivin artiklaa, joten se tulisi tarkistaa.

18 artikla. Niille perheenjäsenille, jotka säilyttävät direktiivin mukaisesti oleskeluoikeutensa unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua jäsenvaltion alueelta tai avioeron jälkeen on myönnettävä oikeus oleskella pysyvästi, kun he ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta. Tämä ei kuitenkaan rajoita direktiivin 17 artiklan työskentelynsä päättäneiden henkilöiden perheenjäseniä koskevien säännösten soveltamista.

Ulkomaalaislain 162 §:n mukaan unionin kansalaisen perheenjäsenelle tai muulle omaiselle myönnetään pysyvä oleskelulupakortti, kun hän on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Perheenjäsenen oikeudesta pysyvään oleskeluun tulisi säätää laissa nykyistä tarkemmin.

19 artikla. Jäsenvaltioiden on oleskelun keston tarkistettuaan myönnettävä hakemuksesta unionin kansalaisille, joilla on oikeus pysyvään oleskeluun, tämän osoittava todistus. Todistus on myönnettävä mahdollisimman nopeasti. Ulkomaalaislaissa ei ole vastaavaa säännöstä todistuksen myöntämisen aikarajasta. Pysyvän oleskeluoikeuden osoittavan todistuksen myöntämisestä olisi säädettävä laissa direktiivin mukaisesti.

20 artikla. Jäsenvaltioiden on myönnettävä niille perheenjäsenille, jotka eivät ole minäkään jäsenvaltion kansalaisia ja joilla on oikeus pysyvään oleskeluun, pysyvä oleskelukortti. Pysyvä oleskelukortti on myönnettävä kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä ja sen on oltava uusittavissa automaattisesti joka kymmenes vuosi. Lakiin on lisättävä säännös kuuden kuukauden määräajasta pysyvän oleskelukortin myöntämiselle.

23 artikla. Unionin kansalaisen perheenjäsenillä, joilla on oleskeluoikeus tai oikeus oleskella pysyvästi jäsenvaltiossa, on kansalaisuudesta riippumatta oikeus toimia siellä työntekijöinä tai itsenäisinä ammatinharjoittajina. Ulkomaalaislain 164 §:n mukaan henkilöllä, jolla on lain 10 luvun mukainen oleskeluoikeus, on rajoittamaton oikeus tehdä ansiotyötä ilman työntekijän oleskelulupaa. Lakiin tulisi selvytyden vuoksi lisätä oikeus harjoittaa elinkeinoa ilman elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa.

27 artikla. Jäsenvaltiot voivat rajoittaa unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä vapaata liikkuvuutta ja oleskelua yleiseen järjestykseen ja yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan voi vedota näihin perusteisiin taloudellisista syistä. Yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden vuoksi toteutettujen toimenpiteiden on oltava suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Lisäksi niiden on perustuttava yksinomaan asianomaisen henkilön omaan käyttäytymiseen. Aikaisemmat rikostuomiot eivät yksin saa olla perusteena toimenpiteiden toteuttamiselle. Käyttäytymi-

sen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun.

Viranomaisten velvollisuus suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen ilmenee ulkomaalaislain 5 §:stä, jonka mukaan ulkomaalaisen oikeuksia ei saa lakia sovellettaessa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Suhteellisuusperiaate mainitaan myös hallinnon oikeusperiaatteita koskevassa hallintolain (434/2003) 6 §:ssä. Unionin kansalaisen maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä ulkomaalaislain 156 §:n mukaan on, ettei hänen tai hänen perheenjäsenensä katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä. Pykälä vastaa muilta osin direktiivin säännöksiä, mutta siitä puuttuu maininta yksilön käyttäytymisestä aiheutuvan uhan laadusta. Unionin kansalainen voidaan käännättää muun muassa, jos hän ei täytä laissa säädettyjä maahantulon edellytyksiä. Yhtenä maasta karkottamisen edellytyksenä on, että unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä. Direktiivissä asetetaan tiukemmat edellytykset unionin kansalaisten maasta poistamiselle, kun tämä on saanut pysyvän oleskeluoikeuden.

28 artikla. Jäsenvaltion on ennen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyviin syihin perustuvan karkottamispäätöksen tekemistä otettava huomioon se, kuinka kauan asianomainen henkilö on oleskellut jäsenvaltion alueella, asianomaisen ikä, terveydentila, perhe- ja taloudellinen tilanne, kotoutuminen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sekä se, missä määrin asianomaisella on yhteyksiä kotimaahansa. Jäsenvaltio voi tehdä pysyvän oleskeluoikeuden saanutta unionin kansalaista tai perheenjäsentä koskevan karkottamispäätöksen ainoastaan yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä. Unionin kansalaista koskevaa karkottamispäätöstä ei saa tehdä, ellei päätös perustu jäsenvaltioiden määrittämiin yleistä turvallisuutta koskeviin pakottaviin syihin, jos hän on oleskellut jäsenvaltiossa edelliset kymmenen vuotta tai hän on alaikäinen lapsi. Alaikäinen lapsi voidaan kuitenkin karkottaa, jos tämä on lapsen edun mukaista. Ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä on täsmennettävä artiklan mukaisesti.

29 artikla. Vapaata liikkuvuutta kansanterveydellisistä syistä rajoittavat toimenpiteet ovat oikeutettuja vain sellaisen taudin perusteella, joka on Maailman terveysjärjestön asiaankuuluuissa asiakirjoissa määritelty, mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti tai muu tarttuva tauti tai tarttuva loistauti. Edellytyksenä on, että näiden tautien perusteella asetetaan rajoituksia myös jäsenvaltion omille kansalaisille. Taudit, jotka ilmenevät sen jälkeen, kun maahan saapumisesta on kulu-
nut kolme kuukautta, eivät saa olla perusteenä maasta karkottamiseen. Jäsenvaltio voi kolmen kuukauden kuluessa saapumispäivästä vaatia, että oleskeluun oikeutetuille tehdään lääkärintarkastus. Lääkärintarkastuksia ei saa kuitenkaan vaatia suoritettavaksi järjestelmällisesti.

Direktiivissä erotetaan yleinen järjestys tai yleinen turvallisuus ja toisaalta kansanterveys maahantulon ja oleskelun epäämisen perusteina. Ulkomaalaislaissa nämä on rinnastettu toisiinsa. Maahantulon ja maassa oleskelun rajoittaminen kansanterveyteen liittyvistä syistä olisi perusteltua laissa erottaa yleisen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä, kuten direktiivissä.

30 artikla. Yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyviin syihin perustuvista maahantulo- ja oleskeluoikeuden rajoittamista koskevat päätöksistä on ilmoitettava asianomaiselle henkilölle kirjallisesti siten, että hän ymmärtää päätöksen sisällön ja seuraukset. Seikat, joihin päätös perustuu, on ilmoitettava täsmällisesti ja täydellisinä, jollei niiden ilmoittaminen ole vastoin valtion turvallisuusetuja. Lisäksi on ilmoitettava, miten päätökseen voi hakea muutosta sekä missä ajassa tämä on tehtävä. Tarvittaessa on mainittava aika, jonka kuluessa henkilön on poistuttava maasta. Kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta ajan on oltava vähintään yksi kuukausi ilmoittamispäivästä. Ulkomaalaislain 171 §:ää on syytä täydentää maasta poistumiselle annettavalla yhden kuukauden vähimmäisajalla, joka puuttuu nykyisestä laista.

Artiklaa on sovellettava myös viisumipäätöksiin, joka koskee direktiivin soveltamisalaan kuuluvia unionin kansalaisen perheenjäseniä. Tämä edellyttää lain 32 §:n tarkistamista.

32 artikla. Direktiivi edellyttää, että yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen

liittyvistä syistä määrätyn maahantulokiellon poistamista voidaan hakea. Maahantulokiellon poistamista on voitava hakea kohtuullisen ajan kuluttua ja joka tapauksessa kolmen vuoden kuluttua päätöksen täytäntöönpanosta sillä perusteella, että päätöksen perusteena olleet aineelliset olosuhteet ovat muuttuneet. Päätös tällaiseen hakemukseen on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä.

Ulkomaalaislain 170 §:ssä on säännös maahantulokiellon peruuttamisesta. Pykälästä puuttuu viranomaiselle päätöksen tekemiseen asetettava kuuden kuukauden määräaika, joka on syytä lisätä säännökseen.

33 artikla. Karkottamispäätös voidaan tehdä rangaistuksena tai vankeusrangaistuksen oikeudellisenä seuraamuksena ainoastaan, jos se tehdään direktiivin 27, 28 ja 29 artiklojen mukaisesti. Jos tällainen karkottamispäätös pannaan täytäntöön yli kahden vuoden kuluttua sen tekemisestä, jäsenvaltion on varmistettava, että asianomaisen henkilön yleiselle järjestykselle ja yleiselle turvallisuudelle aiheuttama uhka on edelleen todellinen ja arvioitava, ovatko aineelliset olosuhteet muuttuneet. Ulkomaalaislaissa ei tällaista säännöstä ole, joten se tulisi lakiin lisätä.

35 artikla. Jäsenvaltiot voivat direktiivin mukaan toteuttaa tarpeelliset toimenpiteet evätkäseen, lopettaakseen tai peruuttaakseen direktiivissä tarkoitetut oikeudet, jos ne on saatu oikeuksien väärinkäytöllä, kuten lumeavioliitolla. Ulkomaalaislaissa ei ole erillistä säännöstä oikeuksien väärinkäytöstä. Asiasta olisi lisättävä lakiin 35 artiklaa vastaava säännös.

36 artikla. Jäsenvaltioiden on säädettävä seuraamuksista, joita sovelletaan direktiivin täytäntöön panemiseksi annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen. Lisäksi jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet säännösten soveltamisen varmistamiseksi. Seuraamusten on oltava tehokkaita ja oikeasuhtaisia. Ulkomaalaislaissa ei ole säädetty seuraamuksia 10 luvun säännösten rikkomisesta. Ulkomaalaisrikkomuksen tunnusmerkistöä olisi tarkennettava siten, että se kattaisi 10 luvussa asetettujen velvollisuuksien rikkomisen.

Direktiivin artikkelit, jotka eivät aiheuta muutoksia ulkomaalaislakiin

4 artikla. Unionin kansalaisilla, joilla on voimassa oleva henkilötodistus tai passi on oikeus poistua jäsenvaltion alueelta matkustukseen toiseen jäsenvaltioon. Sama koskee myös näiden unionin kansalaisten niitä perheenjäseniä, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, mutta joilla on voimassa oleva passi. Sanottu ei kuitenkaan rajoita matkustusasiakirjoihin kansallisilla rajoilla kohdistettavia tarkastuksia koskevien määräysten soveltamista. Ulkomaalaislaissa ei ole säännöksiä oikeudesta maasta poistumiseen. Liikkumisvapaus on jokaisen perusoikeus. Perustuslain (731/1999) 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Jokaisella on oikeus lähteä maasta. Tähän oikeuteen voidaan lailla säätää välttämättömiä rajoituksia oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi taikka maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi.

21 artikla. Oleskelun yhtäjaksoisuus voidaan osoittaa millä tahansa jäsenvaltiossa käytettävällä todistuskeinolla. Oleskelun yhtäjaksoisuus keskeytyy, jos asianomaista koskeva karkotuspäätös pannaan asianmukaisesti täytäntöön. Kihlakunnan poliisilaitos selvittää oleskelun yhtäjaksoisuutta käytännössä. Oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelulupa raukeaa ulkomaalaislain 166 §:n mukaan, jos henkilö, jolle oikeus on myönnetty, karkotetaan maasta. Tältä osin ulkomaalaislain säännökset vastaavat direktiiviä.

22 artikla. Direktiivin tarkoittama oleskeluoikeus on voimassa jäsenvaltion koko alueella. Ulkomaalaislaissa ei ole oleskeluoikeutta alueellisesti rajoittavia säännöksiä.

24 artikla. Jäsenvaltion alueella direktiivin nojalla asuvia unionin kansalaisia ja heidän perheenjäseniään on kohdeltava jäsenvaltion kansalaisten kanssa tasavertaisesti. Jäsenvaltion ei kuitenkaan tarvitse myöntää oikeutta sosiaaliavustukseen ensimmäisen kolmen kuukauden oleskelun aikana.

Käsitettä sosiaaliavustus ei Suomessa käytetä virallisissa yhteyksissä. Sosiaaliavustus voisi kattaa sanana myös toimeentulotuen, mutta tähän viimesijaiseen, oleskelukunnan

myöntämään etuuteen on aina oikeus, jos henkilöllä on akuutti tarve.

Ensimmäisen kolmen kuukauden aikana unionin kansalaisella, joka on kokonaan työttömä, on sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuihin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1471/71, 69 artiklan mukaan kolmen kuukauden ajan oikeus lähtövaltionsa etuuksiin. Toisaalta Suomessa oleskelevalla on aina oikeus viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Unionin kansalaisella tai häneen rinnastettavalla on oikeus oleskella maassa kolme kuukautta ilman oleskeluoikeuden rekisteröimistä. Tänä aikana he ovat toimeentulotuen kannalta pääasiassa samassa asemassa kuin turistit. Turistilla tarkoitetaan ulkomaalaista, joka saapuu maahan oleskellakseen täällä lyhyen ajan (enintään kolme kuukautta) matkailu- tai muussa vastaavassa tarkoituksessa. Tällaisen henkilön ei voida katsoa oleskelevan Suomessa vakituisesti siten kuin toimeentulotuesta annetun lain 14 §:n 1 momentissa tarkoitetaan. Toimeentulotuen myöntäminen voi siten tulla kysymykseen vain kiireellisessä tapauksessa lain 14 §:n 3 momentin nojalla.

25 artikla. Rekisteröintitodistus, todistus oikeudesta pysyvään oleskeluun, todistus perheenjäsenen oleskelukorttia koskevan hakemuksen jättämisestä, oleskelukortti tai pysyvä oleskelukortti eivät saa direktiivin mukaan olla edellytys oikeuden käyttämiselle. Mainitut asiakirjat on annettava maksutta tai sellaista maksua vastaan, joka ei ole suurempi kuin kansalaisilta samanlaisten asiakirjojen myöntämisestä perittävät maksut.

Oleskeluasiakirjoista perittävistä maksuista säädetään sisäasiainministeriön asetuksissa poliisin suoritteiden maksullisuudesta (1254/2004) ja Ulkomaalaisviraston suoritteiden maksullisuudesta (1029/2005). Oleskeluoikeuden rekisteröinnistä ja oleskelulupakortista peritään 40 euron käsittelymaksu. Suomen kansalaisille myönnettävästä henkilökortista peritään 40 euron maksu ja Suomen passista peritään 46 euron maksu.

26 artikla. Direktiivissä annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus tarkastaa, pidetäänkö rekisteröintitodistusta tai oleskelukorttia aina mukana sillä edellytyksellä, että myös jäsen-

valtion omien kansalaisten on pidettävä aina henkilötodistusta mukanaan. Suomessa ei tällaista vaatimusta ole.

31 artikla. Yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä tehtyihin päätöksiin on direktiivin mukaan oltava mahdollisuus hakea muutosta. Jäsenvaltion alueelta poistamista ei saa suorittaa, jos karkottamispäätöstä koskevan muutoksenhaun yhteydessä haetaan väliaikaismääräystä täytäntöönpanon keskeyttämiseksi, ennen kuin väliaikaismääräystä koskeva päätös on tehty. Maasta poistamisen saa kuitenkin panna täytäntöön, jos karkottamispäätös perustuu aikaisemmin annettuun oikeuden päätökseen tai siihen on aikaisemmin ollut mahdollisuus hakea muutosta, taikka päätös perustuu yleistä turvallisuutta koskeviin pakottaviin syihin. Maahantulon saa kieltää muutoksenhakumenettelyn ollessa vireillä.

Maasta poistamista koskevaan päätökseen saa Suomessa hakea muutosta. Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta poistamisen täytäntöönpanoa koskevat säännökset ovat ulkomaalaislain 172 §:ssä. Käännyttämistä koskeva päätös, joka on tehty sillä perusteella, että henkilö ei täytä maahantulon edellytyksiä, voidaan panna heti täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Muulla perusteella tehty käännyttämispäätös voidaan panna täytäntöön aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun päätös on annettu käännytetylle tiedoksi. Ulkomaalaislaki vastaa tältä osin direktiivin säännöksiä.

34 ja 37–42 artiklat. Artiklat ovat direktiivin loppusäännöksiä, joissa säädetään muun muassa julkisuudesta ja vapaan liikkuvuuden direktiivillä kumottavista säädöksistä. Artiklat eivät aiheuta muutoksia ulkomaalaislakiin.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on saattaa ulkomaalaislaki vastaamaan vapaan liikkuvuuden direktiivin säännöksiä. Tavoitteena on parantaa unionin kansalaisten asemaa ja helpottaa vieranomaisten toimia unionin kansalaisten ja

heidän perheenjäsentensä liikkumis- ja oleskeluoikeuden soveltamiseksi. Lisäksi pyritään yksinkertaistamaan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oleskeluoikeuden edellyttämiä hallinnollisia muodollisuuksia.

Vapaan liikkuvuuden direktiiviä valmistettiin samaan aikaan kuin voimassa olevaa ulkomaalaislakia. Ulkomaalaislakia valmistettaessa pyrittiin ottamaan valmisteilla olleen direktiivin säännökset mahdollisimman kattavasti huomioon. Tavoitteena on nyt saattaa ulkomaalaislaki vastaamaan kaikilta osin direktiivin säännöksiä. Samalla tavoitteena on selkeyttää unionin kansalaisia ja heihin rinnastettavia koskevan ulkomaalaislain 10 luvun rakennetta ja saattaa se vastaamaan soveltuvin osin direktiivin rakennetta.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä ehdotetaan täsmennettävän direktiivin mukaisiksi. Luvun pykälien järjestystä ehdotetaan muutettavan vastaamaan soveltuvin osin direktiivin artiklojen järjestystä.

Ulkomaalaislain 10 luvun soveltamisalaa koskevassa pykälässä ehdotetaan nykyistä tarkemmin kuvattavaksi vapaan liikkuvuuden soveltamisalaa. Lain 10 lukua sovellettaisiin vastaisuudessa ainoastaan sellaisiin unionin kansalaisiin, jotka käyttävät direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan.

Suomen kansalaisen perheenjäseniin lukua sovellettaisiin siinä tapauksessa, että Suomen kansalainen käyttää direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan siirtymällä toiseen jäsenvaltioon ja oleskelemalla siellä. Hänen palattuaan Suomeen perheenjäseniin sovelletaan 10 luvun säännöksiä.

Lakiin kirjattaisiin myös mahdollisuus myöntää unionin kansalaiselle tai häneen rinnastettavalle taikka näiden perheenjäsenelle oleskelulupa ulkomaalaislain 4 luvun perusteella. Oleskeluoikeuden rekisteröinnin tulisi kuitenkin olla pääsääntö.

Unionin kansalaisen perheenjäsenen määritelmää esitetään muutettavaksi vastaamaan paremmin direktiivin vastaavaa säännöstä. Aviopuolisoihin rinnastettaisiin jatkossakin samaa sukupuolta olevat, joiden parisuhde on rekisteröity. Lisäksi aviopuolisoihin rinnastettaisiin, kuten nykyisinkin, jatkuvasti yhtei-

sessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Tämän rinnastuksen edellytyksenä kuitenkin olisi, että puoliset olisivat asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta. Kahden vuoden asumisaikaa ei edellytettäisi, jos puolisoilla olisi yhteisessä huollossa oleva lapsi tai siihen olisi muu painava syy. Unionin kansalaisen perheenjäsenen rinnastettaisiin muu omainen tämän kansalaisuuteen katsomatta, jos hän olisi unionin kansalaisen huollettavana tai olisi lähtömaassaan asunut tämän kanssa samassa taloudessa taikka vakavat terveydelliset syyt ehdottomasti edellyttäisivät, että unionin kansalainen olisi hoitanut omaista henkilökohtaisesti.

Unionin kansalainen saisi jatkossakin oleskella Suomessa enintään kolme kuukautta rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hänellä on voimassa oleva henkilötodistus tai passi. Sama koskisi myös perheenjäsentä, joka ei ole unionin kansalainen, jolla on voimassa oleva passi ja joka tulee unionin kansalaisen mukana tai seuraa häntä myöhemmin ja joka on ennen siirtymistään oleskellut unionin kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa laillisesti ja muutoin kuin tilapäisesti. Unionin kansalaisen olisi rekisteröitävä oleskeluoikeutensa, jos oleskelu kestäisi yli kolme kuukautta. Rekisteröintihakemus olisi jätettävä kolmen kuukauden kuluessa maahantulopäivästä. Rekisteröinnin edellytyksenä vaadittavista selvityksistä ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

Maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä olisi lisäksi, ettei unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä katsottaisi vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta. Maahantulon estämisen tai maasta poistamisen näillä perusteilla tulisi perustua yksinomaan yksilön omaan käyttäytymiseen, eikä pelkästään aiempiin rikostuomioihin. Yksilön käyttäytymisen olisi muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaisi johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun.

Maahantulon ja maassa oleskelun rajoittamisesta kansanterveyteen liittyvistä syistä ehdotetaan säädettäväksi omassa pykälässään. Rajoittavia toimia voitaisiin tehdä vain sellaisen taudin perusteella, joka on Maailman terveysjärjestön asiaankuuluvissa asiakirjoissa määritelty.

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle tai perheenjäseneseen rinnastettavalle muulle omaiselle myönnettäisiin jatkossa hakemukselta nykyisin käytössä olevan oleskelulupakortin sijasta perheenjäsenen oleskelukortti. Oleskelukortti myönnettäisiin, jos perheenjäsenellä olisi tarkoitus oleskella Suomessa yli kolme kuukautta. Oleskelukortin myöntämiselle ehdotetaan asetettavaksi direktiivin mukainen määräaika. Oleskelukortti olisi myönnettävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Todistus hakemuksen jättämisestä olisi kuitenkin annettava välittömästi. Oleskelukortin myöntämistä varten vaadittavat asiakirjat ehdotetaan lueteltavan tyhjentävästi laissa.

Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen Suomesta ei suoraan vaikuttaisi hänen perheenjäsenensä oleskeluoikeuteen. Perheenjäsenen oleskeluoikeus säilyisi tietyin edellytyksin myös avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen tai rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen.

Unionin kansalaisella olisi oikeus pysyvään oleskeluun, kun hän on oleskellut Suomessa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta. Nykyisin oikeus pysyvään oleskeluun saavutetaan neljän vuoden asumisen jälkeen. Säännöstä sovellettaisiin myös perheenjäseneseen, joka on oleskellut unionin kansalaisen kanssa Suomessa mainitun ajan. Tilapäiset poissaolot eivät vaikuttaisi oleskelun yhtäjaksoisuuteen. Oikeudesta pysyvään oleskeluun olisi oleskelun keston tarkistamisen jälkeen myönnettävä mahdollisimman nopeasti pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus.

Oikeus pysyvään oleskeluun saavutettaisiin tietyissä työntekijöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia koskevissa tapauksissa jo ennen viiden vuoden oleskelua Suomessa.

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin peruuttamista koskevasta pykälästä ehdotetaan poistettavaksi maininta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tai kansanterveyden vaarantamiseen, koska se jo sisältyy pykälän muihin perusteisiin. Oleskeluoikeuden rekisteröinti, pysyvä oleskeluoikeus tai määräaikainen taikka pysyvä oleskelukortti peruutettaisiin muun ohella, jos se olisi saatu antamalla vääriä tietoja tai muutoin oikeuksien väärinkäytöllä.

Unionin kansalainen ja hänen perheenjäsenensä voidaan voimassaolevan ulkomaa-

laislain mukaan käännättää sen lisäksi, että hän ei täytä maahantulon edellytyksiä, jos hän on pian maahantulonsa jälkeen joutunut turvautumaan toimeentulotukeen tai siihen rinnastettavaan etuuteen häneltä edellytettujen riittävien varojen puuttumisen takia. Jäsenvaltiot eivät direktiivin mukaan saa vahvistaa määrää, jonka ne katsovat riittäviksi varoiksi, vaan asianomaisen henkilökohtainen tilanne on aina otettava huomioon. Käännättäminen olisi jatkossa mahdollista, jos unionin kansalainen tai tämän perheenjäsen kohtuuttomasti rasittaisi sosiaalihuoltojärjestelmää. Lakiin lisättäisiin käännättämisen perusteeksi se, että henkilö olisi määrätty maahantulokieltoon yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

Ulkomaalaislain unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta karkottamista koskevaa pykälää muutettaisiin. Henkilö voitaisiin karkottaa maasta, jos hän ei enää täyttäisi oleskeluoikeuden edellytyksiä tai hänen katsottaisiin vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveyttä tarkemmin säädetyin edellytyksin. Unionin kansalainen, jolla on pysyvä oleskeluoikeus tai hänen perheenjäsenensä, jolla on pysyvä oleskelukortti, voitaisiin karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä. Maassa edelliset kymmenen vuotta oleskellut unionin kansalainen voitaisiin karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä. Pohjoismaan kansalaisen käännättämistä ja maasta karkottamista koskevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi vastaavat maininnat viiden ja kymmenen vuoden oleskelun vaikutuksista maasta poistamiseen.

Yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden taikka kansanterveyden vaarantamisen perusteella tehdyn maasta poistamispäätöksen yhteydessä annettu maahantulokielto voitaisiin jatkossakin peruuttaa hakemuksesta. Viranomaisen olisi tehtävä päätös maahantulokiellon peruuttamisesta kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä.

Ulkomaalaisrikkomusta koskevaan rangaistussäännökseen ehdotetaan lisättäväksi oleskelun rekisteröintivelvollisuuden ja oleskelukortin tai pysyvän oleskelukortin hakuvelvollisuuden laiminlyönti. Myös henkilö, joka tulee maahan, vaikka hänelle on määrätty maahantulokielto yleiseen järjestykseen tai yle-

seen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä, tuomittaisiin jatkossa ulkomaalaisrikkomuksesta.

Valituskieltoja koskevaa ulkomaalaislain pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että viisumia koskevasta päätöksestä ei saisi valittaa, ellei kyse ole sellaisen unionin tai Suomen kansalaisen perheenjäsenestä koskevasta päätöksestä, johon sovelletaan 10 luvun säännöksiä unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä vapaasta liikkuvuudesta. Valitusoikeuden antaminen merkitsisi myös sitä, että viisumipäätökset näissä tapauksissa olisi perusteltava eri tavalla kuin nykyisin.

3.3. EU-työvoiman liikkuvuuden tilastoinnin parantaminen

Hallitus on valtioneuvoston selonteossa siirtymäaikalaian vaikutuksista sekä työvoiman ja palvelujen vapaan liikkuvuuden vaikutuksista työmarkkinatilanteeseen eri aloilla (VNS 1/2006 vp) linjannut, että hallitus kehittää kaikkia EU-kansalaisia koskevaa rekisteröintimenettelyä tavoitteena parantaa EU-maista tulevien työntekijöiden liikkuvuuden tilastointia. Rekisteröintimenettelyä kehitetään samassa yhteydessä, kun EU-kansalaisten liikkumista ja oleskelua muiden jäsenvaltioiden alueella koskeva direktiivi saatetaan Suomessa voimaan.

Eduskunta on kirjelmässään (EK 10/2006 vp) hyväksynyt selonteon johdosta työ- ja tasa-arvovaliokunnan mietinnön mukaisen kannanoton sekä saattanut sen valtioneuvoston tietoon ja huomioon otettavaksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on selonteosta antamassaan mietinnössä (TyVM 1/2006 vp) pitänyt tärkeänä, että EU-maista tulevasta työvoimasta saadaan mahdollisimman kattavat tiedot. Valiokunta on kiirehtinyt rekisteröintihankkeen valmistelua.

Hallintovaliokunta on antamassaan lausunnossa (HaVL 15/2006 vp) kannattanut selonteossa linjattuja toimenpiteitä EU-kansalaisia koskevien rekisteröintimenettelyjen ja rekisteröitymisen edistämiseksi. Valiokunta on todennut, että EU:n alueelta Suomeen työtä tekemään siirtyvien ulkomaalaisten osalta on tarpeen kehittää ja tehostaa seurantaa ja tilastointia. Niin ikään on tärkeää saada tietoa jäsenvaltioissa oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten liikkuvuudesta EU:n sisällä.

Myös lyhytaikaisempaa työntekoa olisi tarpeen voida tilastoida kattavasti. Rekisteröintimenettelyn kehittämisessä tulisi ottaa huomioon työntöön tilastollisten tarpeiden lisäksi työntöön turvallisuuteen ja turvallisuuteen laajemminkin, harmaan talouden torjuntaan sekä valvontaan liittyvät näkökohdat. Valiokunta on tässä yhteydessä kuitenkin tähden tänyt, että työntöön seurannan ja tilastoinnin erityistarve ja ulkomaalaislain mukainen oleskeluoikeuden toteamiseen liittyvä EU-kansalaisten rekisteröintimenettely ovat eri asioita.

Selonteon pohjalta on säädetty määräaikainen 30 päivään huhtikuuta 2009 voimassa oleva laki eräiden Euroopan unionin valtioiden kansalaisten työntöön koskevien tietöön rekisteröinnistä (418/2006). Laki koskee Tšekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten työntöön. Työntöön koskevat tiedot voi ilmoittaa työvoimatoimistoon rekisteröitäviksi joko työnantaja tai ulkomaalainen työntekijä itse. Ilmoitus tulee tehdä viimeistään 14 päivän kuluttua työntöön aloittamisesta. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos työ kestää vähemmän kuin 14 päivää tai jos poliisi on jo rekisteröinyt työntekijän oleskeluoikeuden.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä (TyVM 3/2006 vp) lausunut, että määräaikaisen lain voimassaolon aikana kaikkia EU- ja ETA-maita koskeva työntöön rekisteröinti tulisi saada kuntoon. Suomen tulisi valiokunnan mukaan myös EU:ssa vaikuttaa siihen, että tilastointi ja työehtöön valvontaedellytykset paranevat. Tämä edellyttää, että työntöko rekisteröidään selvästi nykyistä kolmen kuukauden määräaikaan aikaisemmin. Valiokunta on mietinnössään viitannut myös vapaan liikkuvuuden direktiivin voimaansaattamista koskevaan valmistelutyöhön todeten, että hallituksen esityksen perustelujen mukaan kaikkien EU:n jäsenvaltioiden kansalaiset kattavan työvoiman liikkuvuutta koskevan tilastoinnin ja seurannan parantamista on tarkoitus selvittää valmisteltaessa Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisten oleskeluoikeutta koskevan direktiivin voimaan saattamista. Valiokunta piti tätä selvitystyötä hyvin tärkeänä ja kiirehti sen tekemistä.

Kuten hallintovaliokunta on selonteosta an-

tamassaan lausunnossa korostanut, työntöön seurannan ja tilastoinnin erityistarve ja ulkomaalaislain mukainen oleskeluoikeuden toteamiseen liittyvä EU-kansalaisten rekisteröintimenettely ovat eri asioita. Vapaan liikkuvuuden direktiivin tarkoituksena on edistää unionin kansalaisten liikkuvuutta yhteisön alueella. Direktiivin johdannon 11 kohdassa todetaan, että unionin kansalaisille on perustamissopimuksessa myönnetty suoraan henkilökohtainen perusoikeus oleskella toisessa jäsenvaltiossa, eikä tämä edellytä hallinnollisten menettelyjen noudattamista. Oleskelun kestäessä yli kolme kuukautta jäsenvaltioilla on kuitenkin oltava mahdollisuus vaatia, että unionin kansalainen rekisteröityy oleskelupaikkakuntansa toimivaltaisen viranomaisen luona. Työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien vapaa liikkuvuus on direktiivissä lisäksi asetettu erityisasemaan muihin verrattuna.

Vapaan liikkuvuuden direktiivissä ei ole säännöksiä, jotka antaisivat mahdollisuuden vaatia työntekijöitä rekisteröimään oleskelunsa ennen kolmen kuukauden määräaikaan. Jos oleskelun on tarkoitus kestää yli kolme kuukautta, rekisteröinti on mahdollista tehdä heti maahantulon jälkeen, mutta velvoitteena on ainoastaan rekisteröityä kolmen kuukauden kuluessa maahantulopäivästä.

Direktiivin 8 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan rekisteröintitodistuksen antamista varten jäsenvaltiot voivat vaatia työntekijältä tai itsenäiseltä ammatinharjoittajalta ainoastaan, että hän esittää voimassa olevan henkilökortin tai passin, työnantajalta saadun vahvistuksen työsuhteesta tai todistuksen työssäolosta taikka selvityksen siitä, että hän on itsenäinen ammatinharjoittaja. Artiklan sanamuoto on sellainen, että siinä ei aseteta jäsenvaltiolle velvoitteita tietyn selvityksen vaatimisesta, sen sijaan säädetään niistä selvityksistä, joita enintään voidaan vaatia. Ulkomaalaislakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 159 a §, jossa säädetään direktiivin mukaisesti oleskeluoikeuden rekisteröinnin yhteydessä esitettävistä selvityksistä.

Rekisteröintimenettelyä on tarkoitus kehittää ehdotetun lainmuutoksen voimaansaattamisen yhteydessä edellä mainitulla uudella säännöksellä. On kuitenkin huomattava, että alle kolmen kuukauden työsuhteita ei ole mahdollista saada tilastoiduiksi direktiivin

täytäntöönpanoon liittyvillä lainsäädäntötoimilla, eikä se liene mahdollista muillakaan unionin kansalaisia velvoittavilla toimilla ilman, että se tulkitaan direktiivin vastaiseksi liikkuvuuden rajoitukseksi.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnistä perittävistä maksusta säädetään sisäasiainministeriön asetuksessa poliisin maksullisista suoritteista. Oleskeluoikeuden rekisteröinnistä ja unionin kansalaisen perheenjäsenelle tai muulle omaiselle myönnettävästä oleskelulupakortista peritään tällä hetkellä 40 euron suuruinen käsittelymaksu. Jos poliisi siirtää asian Ulkomaalaisviraston ratkaistavaksi, peritään Ulkomaalaisviraston suoritteiden maksullisuudesta annetun asetuksen nojalla saman suuruinen maksu. Direktiivin 25 artiklan mukaan rekisteröintitodistus, todistus oikeudesta pysyvään oleskeluun, todistus perheenjäsenen oleskelukorttia koskevan hakemuksen jättämisestä, oleskelukortti tai pysyvä oleskelukortti ei missään olosuhteissa saa olla edellytys oikeuden käyttämiseksi tai hallinnollisen muodollisuuden täyttämiseksi, koska oikeus mainittujen oikeuksien saamiseen voidaan osoittaa muilla todistukeinoilla. Kaikki edellä mainitut asiakirjat on annettava maksutta tai sellaista maksua vastaan, joka ei ole suurempi kuin kansalaisilta samanlaisten asiakirjojen myöntämisestä perittävät maksut. Mainittujen asiakirjojen kanssa samanlaisena asiakirjana voidaan pitää esimerkiksi passia tai henkilökorttia. Passista peritään tällä hetkellä 46 euron käsittelymaksu ja henkilökortista 40 euron maksu.

Unionin kansalaisen oleskeluoikeuksia rekisteröitiin ulkomaalaisrekisterin tietojen mukaan vuonna 2004 yhteensä 5351 kappaletta ja vuonna 2005 yhteensä 5404. Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeuksia rekisteröitiin 578 vuonna 2004 ja 828 vuonna 2005.

Oleskeluoikeuden rekisteröintien määrän arvioidaan jonkin verran lisääntyvän muun muassa sen vuoksi, että rekisteröinnin laiminlyönti ehdotetaan säädettävän rangaistavaksi. Rekisteröinnit eivät kuitenkaan lisään-

tyne merkittävästi. Unionin kansalaisten perheenjäsenille myönnettävien oleskelukorttien määrän ei juurikaan odoteta lisääntyvän. Täsmennetty perheenjäsenen määritelmä ei laajenna perheenjäsenen käsitettä, vaan pikemminkin rajoittaa sitä, koska avopuolisoiden rinnastamiseen aviopuolisoihin vaaditaan kahden vuoden yhdessä asumista. Unionin kansalaisen muun omaisen rinnastaminen tietyn edellytyksin perheenjäseneksi ei merkittävästi laajenna perheenjäsenen piiriä.

Esityksellä ei olisi merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia viranomaisten välisiin suhteisiin tai niiden toimivaltaan. Kihlakunnan poliisilaitos rekisteröisi jatkossakin oleskeluoikeuden ulkomaalaisrekisteriin sekä myöntäisi määräaikaisen ja pysyvän oleskelukortin. Kihlakunnan poliisilaitos myös peruuttaisi edelleen rekisteröidyn oleskeluoikeuden sekä määräaikaisen ja pysyvän oleskelukortin.

Viisumin myöntämistä, viisumin voimassaoloajan tai viisumiin merkittyjen oleskelupäivien muuttamista, viisumin peruuttamista taikka viisumipäätöksen perustelujen ilmoittamista koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Mainittuihin päätöksiin ehdotetaan valitusoikeutta, jos ne koskevat Suomen kansalaisen tai unionin kansalaisen perheenjäsentä, joka käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Ehdotus lisäisi jonkin verran valitusten määrää Helsingin hallinto-oikeudessa. Kielteiset viisumipäätökset olisi myös perusteltava nykyistä tarkemmin. Tämä lisäisi jonkin verran Suomen ulkomaan edustustojen työmäärää.

Unionin kansalaiselle on ehdotuksen mukaan annettava rekisteröintitodistus välittömästi sen jälkeen, kun hän on antanut selvityksen siitä, että hän täyttää rekisteröinnin edellytykset. Ehdotus edellyttäneekin ainakin toimintatapojen uudelleen arviointia kihlakunnan poliisilaitoksella. Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintiasiat on pystyttävä järjestämään siten, että rekisteröintitodistus voidaan antaa välittömästi niissä tapauksissa, joissa lisäselvitystä ei tarvita.

Perheenjäsenen oleskelukortti on ehdotuk-

sen mukaan myönnettävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä. Hakemuksen jättämisestä on annettava välittömästi todistus. Kihlakunnan poliisilaitos antaa nykyisinkin todistuksen hakemuksen jättämisestä hakemusta jätettäessä. Kuuden kuukauden määräaika päätöksen tekemiseen ei aiheuttane muutoksia poliisin toiminnassa. Unionin kansalaiselle, jolla on oikeus pysyvään oleskeluun, on oleskelun keston tarkistuksen jälkeen hakemuksesta myönnettävä mahdollisimman nopeasti myönnettävä pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus. Perheenjäsenelle ehdotetaan myönnettävän pysyvä oleskelukortti kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä. Näillä määräajoilla ei liene vaikutusta viranomaisten toimintaan.

Esityksessä ehdotetaan ulkomaalaisrikkomuksen tunnusmerkistön laajentamista siten, että ulkomaalainen, joka laiminlyö velvollisuutensa rekisteröidä oleskelunsa tai hakea oleskelukorttia tai pysyvää oleskelukorttia ja ulkomaalainen, joka tulee maahan, vaikka hänelle on määrätty maahantulokielto yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä, voitaisiin jatkossa tuomita ulkomaalaisrikkomuksesta. Viranomaisilla ei ole voimassa olevassa lainsäädännössä välineitä puuttua oleskeluoikeuden rekisteröinnin laiminlyöntiin. Ehdotetulla muutoksella voitaisiin laiminlyönnistä rangaista. Rangaistussäännös kannustaisi unionin kansalaisia rekisteröimään oikeutensa, mikä parantaisi viranomaisrekisterien ajantasaisuutta ja helpottaisi esimerkiksi tilastotietojen tuottamista.

4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Henkilöiden vapaa liikkuvuus on yksi Euroopan unionin sisämarkkinoiden perusvapauksista. Sisämarkkinat ovat alue, jolla ei ole sisäisiä rajoja ja jolla vapaus taataan perustamissopimuksen määräysten mukaisesti.

Esityksellä parannettaisiin jonkin verran unionin kansalaisten sekä heidän perheenjäsentensä ja muiden omaisten asemaa.

Ulkomaalaislakiin ehdotetaan kirjattavaksi aikaisempaa täsmällisemmin unionin kansalaisia ja heidän perheenjäseniään koskevat hallinnolliset muodollisuudet. Lakiin ehdotettavat määräajat viranomaisten toimenpi-

teille selkeyttävät menettelyä. Toisaalta oikeuden haltijoille asetetaan myös velvollisuus toimia tietyssä määräajassa. Velvollisuuden laiminlyönnistä voidaan rangaista.

Ehdotus helpottaisi unionin kansalaisten perheenjäsenten maahantuloa. Perheenjäseneltä, jolla on perheenjäsenen oleskelukortti, ei edellytettäisi viisumia. Tällaisen perheenjäsenen passiin ei myöskään merkitä maahantulo- tai maasta poistumisleimoja. Ehdotus yksinkertaistaisi tältä osin rajamuodollisuuksia. Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen Suomesta tai avioero, avioliiton peruuttaminen taikka rekisteröidyn parisuhteen päättyminen ei suoraan vaikuttaisi perheenjäsenen oleskeluoikeuteen.

Esityksessä rinnastetaan avopuolisot sukupuolestaan riippumatta aviopuolisoihin sillä edellytyksellä, että he ovat asuneet kaksi vuotta yhdessä. Asumisaikaa ei edellytettäisi, jos puolisoilla on yhteisessä huollossa oleva lapsi. Tällä tuetaan osaltaan sukupuolten ja eri perhemuotojen välisen tasa-arvon toteutumista. Ehdotettu muutos tarkoittaa vallitsevan käytännön kirjaamista lakiin asumisaikavaatimuksen osalta. Samanlainen säännös asumisaikavaatimuksesta on laissa säädetty myös kolmansien maiden kansalaisille.

Suomen kansalaisen perheenjäsenen, joka on unionin kansalainen, asema muuttuu siltä osin kuin perheenjäsenen toimeentuloa ei katsota turvatuksi. Hänelle myönnettäisiin vastaisuudessa oleskelulupa, kun aikaisemmin hänen oleskelunsa on rekisteröity ulkomaalaisrekisteriin.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sisäasiainministeriössä. Luonnoksesta on pyydetty lausunnot ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, opetusministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työministeriöltä, valtioneuvoston oikeuskanslerilta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, korkeimmalta hallinto-oikeudelta, Helsingin hallinto-oikeudelta, vähemmistövaltuutetulta, Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselta, Kansaneläkelaitokselta, Ulkomaalaisvirastolta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö

SAK ry:ltä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:ltä, AKAVA ry:ltä, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:ltä, Suomen yrittäjät ry:ltä, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry:ltä ja Pakolaisneuvonta ry:ltä. Annetuista lausunnoista on laadittu yhteenveto.

Esitysluonnos koettiin direktiivin mukaiseksi ja siihen suhtauduttiin yleisesti suotuisasti. Direktiivin tarkoitusta helpottaa ja yksinkertaistaa unionin kansalaisten ja heidän perheenjäseniensä liikkuvuutta pidettiin myönteisenä. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota käsitteiden, kuten riittävien varojen määrittämiseen. Käsitteiden tarkkaa määrittelemistä hallituksen esityksessä pidettiin tärkeänä ja joidenkin käsitteiden merkityksiin kaivattiin selvennyksiä ja tarkennuksia. Työntekijöiden liikkuvuuden tilastoinnin parantaminen koettiin myös tärkeäksi tavoitteeksi ja lausunnoissa kaivattiin tämän tavoitteen huomioimista lainsäädännössä. Rekiste-

röitymisvelvollisuus ja sen sanktioiminen edistävät osaltaan tätä tavoitetta. Oleskelukortin myöntämiseksi vaadittavien asiakirjojen luetteloon ehdotettiin joitakin lisäyksiä. Tässä esityksessä on kuitenkin katsottu, että tällaiset lisäykset eivät olisi direktiivin mukaisia.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemaa käsittelevässä ulkomaa-laislain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 94/2006 vp) on ehdotettu muutettavaksi lain 68 §:ää, jonka 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi myös tässä esityksessä. Tämä on otettava huomioon eduskunnan käsitellessä lakiehdotuksia. Lakiehdotuksen johtolauseessa on jätetty avoimeksi kyseisen muutoksen säädöskokoelmanumero, joka esitystä annettaessa ei ole tiedossa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

32 §. *Ilmoitus kielteisestä päätöksestä.* Direktiivin 30 artiklan 2 kohdan mukaisesti asianomaiselle henkilölle on ilmoitettava täsmällisesti ja täydellisinä ne yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvät seikat, joihin hänen tapauksessaan tehty päätös perustuu, jollei tämä ole vastoin valtion turvallisuusetuja. Direktiivin 15 artiklassa säädetään, että 30 artiklassa säädettyä menettelyä on soveltuvin osin sovellettava kaikkiin päätöksiin, joilla rajoitetaan unionin kansalaisen tai tämän perheenjäsenen vapaata liikkuvuutta muista kuin yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen perustuvista syistä. Euroopan unionin kansalaisen viisumivielvöllistä perheenjäsentä koskeva kielteinen viisumipäätös olisi näin ollen annettava kirjallisesti ja se olisi perusteltava.

Suomen kansalliseen lainsäädäntöön sisältyy kielteisen viisumipäätöksen perustelemisen osalta toisen suuntainen säännös. Voimassa olevan lain 32 §:n 2 momentin mukaan perusteita ei ilmoiteta, jos kielteinen päätös perustuu toisen Schengen-valtion tai kolmannen valtion viranomaiselta saatuun hakijaa koskevaan tietoon tai oletukseen siitä, että hakija saattaa vaarantaa Schengen-valtion yleistä järjestystä tai turvallisuutta, kansallista turvallisuutta tai suhteita vierasmaahan valtioon.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan 10 luvun soveltamisalaan kuuluvan unionin tai Suomen kansalaisen perheenjäsenen viisumipäätöksen perustelujen ilmoittamisesta säädetään jäljempänä 155 a §:ssä.

50 §. *Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle.* Voimassa olevan lain perusteella Suomen kansalaisen perheenjäsenen, joka on unionin kansalainen, oleskelu on voitu rekisteröidä ilman toimeentuloedellytystä ja vaikka Suomen kansalainen ei ole käyttänyt unionin kansalaisen oikeutta liikkua vapaasti unionin alueella. Ehdotuksen mukaan 10 lukua sovellettaisiin ainoastaan vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaista liikkumisoikeutta käyttäviin henkilöihin.

Tämä merkitsee sitä, että Suomen kansalaisen perheenjäsenen, jonka toimeentulo ei olisi turvattu, oleskelua ei voitaisi jatkossa rekisteröidä 10 luvun mukaisesti.

Lain 50 §:n säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi. Samalla 2 ja 3 momentin keskinäistä järjestystä muutettaisiin.

Pykälän 1 momentti säilytettäisiin muuttamattomana. Pykälän 2 momentiksi otettaisiin nykyisen pykälän 3 momentin säännös sellaisenaan.

Ehdotetussa 3 momentissa muutettaisiin nykyisen lain 2 momentin säännös siten, että 10 luvun soveltaminen rajattaisiin vain sellaisiin perheenjäseniin, jotka kuuluvat direktiivin ja näin ollen myös 10 luvun soveltamisalaan. Lain 10 lukua sovellettaisiin sellaisen Suomen kansalaisen perheenjäsenen, joka on siirtynyt toiseen jäsenvaltioon tai oleskellut siellä ja jonka perheenjäsen on liikkunut Suomen kansalaisen mukana tai seurannut häntä myöhemmin. Perheenjäseneltä edellytettäisiin laillista oleskelua toisessa jäsenvaltiossa Suomen kansalaisen kanssa. Kun Suomen kansalainen sitten palaa Suomeen, hänen perheenjäsenensä sovelletaan 10 luvun säännöksiä. Perheenjäsenen oleskeluoikeus rekisteröidään tai hänelle myönnetään oleskelukortti riippuen siitä, onko perheenjäsen unionin kansalainen vai kolmannen maan kansalainen.

Suomen kansalaisen perheenjäsen, joka on itsekin unionin kansalainen, voidaan rekisteröidä oman liikkumisoikeutensa perusteella, vaikka Suomen kansalainen ei olisikaan liikkumisoikeuttaan käyttänyt. Tämä on mahdollista siinä tapauksessa, että hänen toimeentulonsa on turvattu. Rekisteröintiä ei silloin siis tehdä perheenjäsenenä. Oleskeluoikeuden rekisteröinnin tulisi käytännössä olla myös pääsääntö, jotta pidettäisiin unionin kansalaisille myönnettävien oleskelulupien määrä mahdollisimman vähäisenä.

Pykälän 4 momentista poistettaisiin maininta siitä, että oleskeluoikeuden rekisteröinti ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Oleskeluoikeuden rekisteröinti edellyttäisi vastaisuudessa aina turvattua toimeentuloa. Jos toimeentulo ei ole turvattu, myönnettäisiin oleskelulupa.

50 a §. *Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenelle.* Ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin oleskeluluvan myöntämisestä sellaisille Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen perheenjäsenille, joihin ei voida soveltaa 10 luvun säännöksiä. Kyse on perheenjäsenistä, joihin vapaan liikkuvuuden direktiiviä ei voida soveltaa lainkaan tai jotka eivät täytä direktiivissä säädettyjä edellytyksiä. Kyse on siis perheenjäsenestä, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai hänelle ei voida myöntää oleskelukorttia. Säännös koskee myös perheenjäsenen alaikäistä lasta.

Pykälää sovellettaisiin esimerkiksi silloin, kun unionin kansalainen avioituu Suomessa. Tällöin kyse ei ole unionin sisäisestä liikkuvuudesta, joten 10 lukua ei voitaisi soveltaa. Pykälää voitaisiin soveltaa myös siinä tapauksessa, että unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelulle ei olisi 10 luvussa edellytettäviä riittäviä varoja. Oleskelulupa voitaisiin tällöin myöntää, jos katsottaisiin olevan olemassa 39 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita poiketa toimeentulovaatimuksesta. Näitä ovat poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu.

Keskeistä on säätää, että tällaiselle perheenjäsenelle myönnetään jatkuva oleskelulupa ja että oleskelulupa voidaan ilman erityisiä perusteita myöntää Suomessa haettuna. Oleskelulupaa harkittaessa on otettava huomioon oleskeluluvan myöntämisen yleiset edellytykset, kuten yleiseen järjestykseen ja yleiseen turvallisuuteen sekä kansanterveyteen liittyvät seikat ja toimeentulovaatimus.

Koska kyse on 4 luvun mukaisen oleskeluluvan myöntämisestä, perheenjäseneksi katsotaan 37 §:ssä määritellyt henkilöt. Kyseessä on suppeampi perheenjäsenen määritelmä kuin niillä unionin kansalaisilla, joihin sovelletaan vapaan liikkuvuuden direktiivin perheenjäsenen määritelmää, josta säädetään 154 §:ssä.

Pohjoismaan kansalaisille on 10 luvussa säädetty eräiltä osin suotuisampia edellytyksiä maahantulolle, oleskelulle ja maasta poistamiselle kuin muille unionin kansalaisille tai heihin rinnastettaville. Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsen olisi ehdotetun 158 a §:n 4 momentin perusteella vapautettu toimeentuloedellytyksestä ja sama periaate pätee myös

Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenen oleskeluluvan kohdalla.

68 §. *Paikallispoliisi oleskelulupaviranomaisena.* Toimivalta oleskeluluvan myöntämiselle Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle ehdotetaan annettavaksi ulkomaalaisen asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitokselle. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentin 1 kohdassa. Paikallispoliisi on rekisteröinyt unionin kansalaisen oleskeluoikeuden, joten on luontevaa, että sama viranomainen myöntää oleskeluluvan myös perheenjäsenelle. Voi arvioida, että unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelu yritetään ensi vaiheessa rekisteröidä tai hakea hänelle oleskelukortti. Jos tämä ei ole mahdollista, on käytännöllistä, että sama viranomainen ratkaisee myös kysymyksen mahdollisesta oleskeluluvan myöntämisestä, eikä asiaa tarvitse siirtää Ulkomaalaisvirastolle. Paikallispoliisi myöntää oleskeluluvan myös Suomen kansalaisen perheenjäsenelle.

Pykälän 1 momentin johtolauseetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä mainitaan toimivallan olevan nimenomaan ulkomaalaisen asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitoksella, kun se myöntää oleskelulupia.

Pykälän 1 momentin 2—4 kohtia ei ehdoteta muutettavaksi.

153 §. *Luvun soveltamisala.* Pykälässä ehdotetaan nykyistä tarkemmin kuvattavaksi unionin kansalaisen vapaan liikkuvuuden soveltamisalaa. Luvun soveltamisala rajattaisiin niihin tilanteisiin, jossa unionin kansalaisella tai hänen perheenjäsenellään on vapaan liikkuvuuden direktiivissä säädetty liikkumis- ja oleskeluoikeus. Direktiivin kohteesta ja henkilöistä, joihin direktiiviä sovelletaan, säädetään direktiivin 1 ja 3 artiklassa.

Luvun soveltamisalaa rajattaisiin aiemmin sovelletusta siten, että unionin kansalaista seuraavan perheenjäsenen on tullut oleskella laillisesti siinä jäsenvaltiossa, jossa unionin kansalainen on oleskellut ja josta hän on siirtynyt Suomeen. Luvun säännöksiä ei sovellettaisi perheenjäseniin, jotka muuttavat Suomeen suoraan kolmannesta maasta ilman laillista oleskelua toisessa jäsenvaltiossa. Direktiivi on säädetty edistämään unionin sisäistä liikkuvuutta, ei ulkorajat ylittävää muutttoa unionin alueelle. Direktiivin ja tämän luvun sääntely ei näin ollen myöskään

koske tilanteita, joissa unionin kansalainen solmii Suomessa uuden avioliiton ja saa näin uuden perheenjäsenen. Uusi perheenjäsen ei ole tullut unionin kansalaisen mukana tai seurannut häntä myöhemmin.

Direktiivin 1 artiklassa sen kohteen osalta ei ole nimenomaisesti mainittu oikeutta tulla kolmansista valtioista Euroopan unionin ulkorajan yli jäsenvaltioiden alueelle. Tähän lienee syynä se, että direktiivin lähtökohta on unionin kansalaisten ja heidän jo jäsenvaltioissa laillisesti oleskelevien perheenjäsentensä liikkuminen ja oleskelu. On esitetty erilaisia näkemyksiä siitä, onko vapaata liikkuvuutta koskevaa yhteisölainsäädäntöä sovellettava myös tilanteisiin, joissa viisumivollinen henkilö tulee suoraan unionin ulkopuolisesta valtiosta. Tähän kysymykseen on tulossa selvennystä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta, jolla on käsiteltävänä Ruotsia koskeva tapaus (Asia C-1/05, Yuning Jia vastaan Migrationsverket). Asiassa on kyse muun muassa siitä, onko vapaan liikkuvuuden nojalla toiseen jäsenvaltioon siirtyneen henkilön viisumivollisen perheenjäsenen oleskeltava laillisesti Euroopan unionissa, ennen kuin tämä voi vaatia oikeuksia, joita hänellä on johdetun yhteisöoikeuden perusteella.

Julkisasiamiehen asiassa C-1/05 antamassa ratkaisuehdotuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että vapaan liikkuvuuden ulottaminen yhteisön ulkopuolelta tuleviin perheenjäseniin, jotka ovat kolmansien valtioiden kansalaisia, mahdollistaisi kansallisen maahanmuuttolainsäädännön kiertämisen. Julkisasiamiehen mukaan tällainen lähestymistapa heikentäisi jäsenvaltioiden toimivaltaa valvoa maahanmuuttoa ulkorajoillaan. Julkisasiamies lähtee siitä, että perheenjäseneltä on edellytettävä laillista oleskelua. Laillinen oleskelu tarkoittaa julkisasiamiehen mukaan käytännössä sitä, että kolmannen maan kansalainen on jäsenvaltiossa hakemuksestaan saanut kansallisilta viranomaisilta yksilölliseen arviointiin perustuvan päätöksen, jolla hän on saanut oikeuden oleskella jäsenvaltiossa pidemmän ajan. Ehdotuksessa on direktiivin soveltamisalaa tulkittu samansuuntaisesti kuin julkisasiamies kyseisessä tapauksessa.

Direktiivin soveltamisalaa määriteltäessä on otettava huomioon myös Asia C-109/01,

Akrich. Tapaus koskee tilannetta, jossa kaksi kertaa Britannia karkotettu Marokon kansalainen palasi Britanniaan ja meni naimisiin Britannian kansalaisen kanssa. Tämän jälkeen aviopari matkusti Irlantiin, josta he pyrkivät palaamaan Iso-Britanniaan käyttäen yhteisöoikeuden mukaista vapaata liikkuvuutta. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin edellytti ratkaisussaan, että kolmannen valtion kansalaisen, joka pyrkii liikkumaan toiseen jäsenvaltioon, tulee oleskella laillisesti ("must be lawfully resident") ensimmäisessä jäsenvaltiossa sillä hetkellä, jolloin hän siirtyy siihen toiseen jäsenvaltioon, johon unionin kansalainen muuttaa tai on muuttanut.

Pykälän 1 momentti olisi sisällöltään sama kuin nykyisen 153 §:n ensimmäinen lause. Puhuttaessa tässä luvussa jäljempänä unionin kansalaisesta tarkoitetaan aina myös unionin kansalaiseen rinnastettavia, joita ovat Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaiset. Voimassa olevan pykälän jälkimmäinen lause ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana, koska 3 §:n 2 kohdassa määritellään unionin kansalainen ja häneen rinnastettava.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin luvun soveltamisalaksi direktiivin 1 artiklassa määritelty direktiivin soveltamisala.

Pykälän 3 momentissa täsmennettäisiin direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan soveltamisala koskemaan kaikkia unionin kansalaisia, jotka siirtyvät toiseen jäsenvaltioon tai oleskelevat toisessa jäsenvaltiossa kuin jonka kansalaisia he ovat. Direktiiviä sovelletaan myös unionin kansalaisen perheenjäseneen, joka tulee hänen mukanaan tai seuraa häntä myöhemmin. Perheenjäsenen on lisäksi ennen siirtymistään tullut oleskella unionin kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa laillisesti ja muutoin kuin tilapäisesti. Tilapäisyydellä tarkoitetaan lyhytaikaista tai väliaikaista ei-vakituista oleskelua, jossa tarkoituksena ei ole jäädä pysyvämmiin maahan. Sillä ei ole merkitystä, mikä on henkilölle myönnetyn oleskeluluvan muoto, esimerkiksi onko oleskelulupa tilapäinen tai pysyväisluonteisempi.

Momentissa määriteltyä perheenjäsenen laillisen oleskelun edellytystä ei jäljempänä 10 luvun muissa pykälissä mainita, vaikka edellytys aina on olemassa lukua sovellettaessa.

Vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisalaan eivät kuulu jäsenvaltioiden kansalaiset tai heidän perheenjäsenensä, jotka eivät käytä liikkumisoikeuttaan. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös 10 luvun soveltamisesta Suomen kansalaisen perheenjäseneen. Lukua sovellettaisiin Suomen kansalaisen perheenjäsenen vaimon, jos Suomen kansalainen on käyttänyt direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan asettumalla toiseen jäsenvaltioon ja sen jälkeen palannut takaisin Suomeen. Perheenjäsenen on tullut oleskella laillisesti Suomen kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä (Asia C-370/90, Singh) on katsottu, että jäsenvaltion omalle kansalaiselle, joka on palaamassa omaan maahansa toisesta jäsenvaltiosta, ei saa asettaa rajoittavampia ehtoja kuin yhteisöoikeus säättää.

Lukua siis ei sovelleta sellaiseen Suomen kansalaisen perheenjäseneseen, joka koko ajan asuu Suomessa. Esimerkiksi Suomen kansalaisen perheenjäsen, joka ei ole unionin kansalainen, ei voi saada luvussa säädettyä oleskelukorttia. Sen sijaan jos Suomen kansalainen käyttää liikkumisoikeuttaan siirtymällä asumaan toiseen jäsenvaltioon, hänen mukanaan seuraava perheenjäsen voi toisessa jäsenvaltiossa saada oleskelukortin. Tästä lähtien Suomen kansalaisen perheenjäsen kuuluu direktiivin soveltamisalan piiriin ja hänelle on myönnettävä Suomessakin oleskelukortti, jos hän palaa Suomen kansalaisen kanssa Suomeen.

Momentissa ehdotettu soveltamisalan rajaus muuttaisi voimassa olevaa käytäntöä siltä osin, että vallitsevan käytännön mukaan kaikkien Suomen kansalaisten perheenjäsenten, jotka ovat unionin kansalaisia, oleskeluoikeus on ulkomaalaislain 50 §:n 2 ja 4 momentin perusteella voitu rekisteröidä ilman edellytystä turvatusta toimeentulosta. Ehdotuksen mukaan oleskeluoikeuden rekisteröinti 10 luvun perusteella edellyttää aina riittäviä varoja. Näin ollen Suomen kansalaisen unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus voidaan vastaisuudessa rekisteröidä vain perustuen häneen omaan oikeuteensa liikkua unionin kansalaisena. Tämän tulisikin olla lähtökohta. Sen sijaan jos riittäviä varoja perheenjäsenen oleskelulle ei ole olemassa, myös unionin kansalaiselle olisi myönnettävä

oleskelulupa.

Ulkomaalaisministeriö myöntää ulkomaalaislain 69 §:n 3 momentin mukaan tilapäisen oleskeluluvan lähettäjävaltiota Suomessa edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston sekä kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen henkilökuntaan kuuluvalla ja hänen perheenjäsenellään sekä henkilökunnan yksityisessä palveluksessa olevalle henkilölle, joka on lähettäjävaltion kansalainen. Edelleen ulkomaalaisministeriö myöntää tilapäisen oleskeluluvan ulkomaalaiselle diplomaatti- ja konsuliedustuston rakennus-, korjaus- ja huoltotyön tekemistä varten. Lain 10 lukua ei sovelleta henkilöihin, joiden oleskelusta ulkomaalaisministeriö päättää. Tällaisen henkilön oleskeluoikeutta ei rekisteröidä, vaikka hän on unionin kansalainen, eikä perheenjäsenelle myönnetä oleskelukorttia.

Suomessa asuu unionin kansalaisia ja heidän perheenjäseniään, joille on ennen nykyisen ulkomaalaislain voimaantuloa 1 päivänä toukokuuta 2004 myönnetty Suomessa pysyvä oleskelulupa. Tällaisen henkilön oleskeluun tulee soveltuvin osin noudattaa 10 luvun säännöksiä, vaikka maahantulo tai oleskelu ei alun perin vastaisikaan ehdotettuja 10 luvun säännöksiä. Tällaiset henkilöt tulisi myös vähitellen siirtää 10 luvun mukaisten toimenpiteiden piiriin, jos he täyttävät direktiivin soveltamisen edellytykset. Tällainen voi tapahtua esimerkiksi jättämällä pysyvä oleskelulupa siirtämättä uuteen matkustusasiakirjaan ja antamalla hänelle oleskeluoikeutta koskeva todistus oleskeluoikeudesta tai pysyvästä oleskeluoikeudesta taikka oleskelukortti.

153 a §. Poikkeus luvun soveltamisalaan. Ehdotetussa uudessa pykälässä selvennettäisiin luvun soveltamisalan sisältöä.

Pykälän 1 momenttiin kirjattaisiin mahdollisuus myöntää unionin kansalaiselle oleskelulupa lain 4 luvun perusteella. Oleskeluluvan myöntämisen tulisi olla poikkeuksellista ja oleskeluoikeuden rekisteröinnin pääsääntö. On kuitenkin tilanteita, joissa unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä, joka on unionin kansalainen, ei täytä direktiivissä ja tässä luvussa säädettyjä edellytyksiä, mutta kuitenkin katsotaan, että henkilön tulisi voida jäädä maahan.

Unionin kansalainen voi olla esimerkiksi entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleva

Viron kansalainen, jolle voidaan myöntää oleskelulupa lain 48 §:n perusteella. Unionin kansalainen voi olla ihmiskaupan uhri, jolloin hänelle voidaan myöntää ihmiskaupan uhrin oleskelulupa lain 52 a §:n perusteella. Oleskeluluvan myöntäminen unionin kansalaiselle voi poikkeuksellisesti tulla kyseeseen myös tilanteissa, joissa katsotaan olevan tarpeen poiketa toimeentulovaatimuksesta. Oleskeluoikeuden rekisteröinnin tulisi kuitenkin olla pääsääntö ja rekisteröinti tulisi aina tehdä, jos hakija täyttää rekisteröinnin edellytykset. Jos unionin kansalainen hakee oleskelulupaa, vaikka hän täyttää rekisteröinnin edellytykset, häntä tulisi ohjata hakemaan ensisijaisesti oleskeluoikeuden rekisteröintiä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi selventävä säännös unionin kansalaisen perheenjäsenelle myönnettävästä oleskeluluvasta. Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka itse ei ole unionin kansalainen, myönnettäisiin oleskelulupa 4 luvun perusteella, jos häneen ei voitaisi soveltaa 10 luvun säännöksiä. Ehdotetut 10 luvun säännökset rajattaisiin edellä 153 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin tilanteisiin. Jos perheenjäsen esimerkiksi tulee Suomeen suoraan kolmannesta maasta ilman, että hän on oleskellut unionin kansalaisen kanssa laillisesti toisessa jäsenvaltiossa, hän ei kuulu vapaan liikkuvuuden direktiivin ja 10 luvun soveltamisalan piiriin. Tässä tilanteessa hänelle myönnettäisiin 4 luvun perusteella oleskelulupa, jos luvan myöntämisen edellytykset ovat olemassa. Samoin oleskeluluvan myöntäminen voisi tulla kyseeseen, jos unionin kansalainen solmii uuden avioliiton Suomessa ollessaan.

154 §. Unionin kansalaisen perheenjäsen. Pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan paremmin direktiivin 2 artiklan 2 alakohdassa olevaa perheenjäsenen määritelmää. Pykälään otettaisiin myös säännös muun omaisen rinnastamisesta perheenjäsenen tietyin edellytyksin. Voimassa olevassa laissa muuta omaista koskevat säännökset on sisällytetty eri pykäliin. Ehdotuksen mukaan jäljempänä laissa muuta omaista ei enää tarvitsisi mainita, vaan hänet rinnastettaisiin aina perheenjäseneksi, jos hän täyttää tämän pykälän edellytykset.

On huomattava, että ehdotettu perheenjäsenen määritelmä koskee ainoastaan lain 10 lu-

vun soveltamistilanteita. Jos unionin kansalaisen oleskeluun sovelletaan 4 lukua, myös perheenjäsenen määritelmä on erilainen 37 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa perheenjäseniksi määriteltäisiin unionin kansalaisen aviopuoliso, alle 21-vuotiaat tai hänen huollettavinaan olevat jälkeläiset suoraan alenevassa polvessa tai hänen huollettavinaan olevat sukulaiset suoraan ylenevässä polvessa. Unionin kansalaisen perheenjäseniä olisivat myös hänen aviopuolisonsa vastaavat jälkeläiset ja sukulaiset. Nykyisessä laissa puhutaan huollettavista lapsista tai vanhemmista ja ehdotuksessa siis sukulaisista suoraan alenevassa tai ylenevässä polvessa.

Perheenjäsenen määritelmässä huollettavien sukulaisten osuus laajenee nykyisestä siinä mielessä, että puhutaan lasten sijasta suoraan alenevassa polvessa olevista jälkeläisistä, joka tarkoittaa myös lapsenlapsia ja niin edelleen. Vastaava laajennus koskee huollettavia isovanhempia, kun pykälässä käytetään vanhemman sijasta käsitettä suoraan ylenevässä polvessa oleva sukulainen. Direktiivin suomenkielisessä tekstissä on käytetty käsitteitä suoraan etenevässä ja takenevassa polvessa olevat jälkeläiset tai sukulaiset.

Vaikka momentissa puhutaan lapsen sijasta jälkeläisestä, tarkoituksena ei ole sulkea adoptiolasta perheenjäsenen määritelmän ulkopuolelle.

Huollettavana oleminen tarkoittaa sitä, että on olemassa todellinen taloudellisen tuen tarve eli että perheenjäsen on tosiasiallisesti taloudellisesti riippuvainen perheenkokoajasta. Asia on ratkaistava ottaen huomioon tukea tarvitsevan henkilön henkilökohtaiset olosuhteet ja tarpeet. Tämä on osoitettava asianmukaisella asiakirjaselvityksellä.

Pykälän 2 momenttia ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

Pykälän 3 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta rekisteröidystä parisuhteesta. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 8 §:n mukaan laissa tai asetuksessa olevaa säännöstä, joka koskee avioliittoa, sovelletaan myös rekisteröityyn parisuhteeseen, jollei toisin säädetä. Edelleen laissa tai asetuksessa olevaa säännöstä, joka koskee aviopuolisoa, sovelletaan myös rekisteröidyn parisuhteen osapuoleen, jollei toisin säädetä. Näin ollen viittaukset rekisteröityyn

parisuhteeseen ovat luvussa tarpeettomia ja kaikki avioliittoa koskevat säännökset soveltuvat myös rekisteröityihin parisuhteisiin.

Momentissa säädetään avoliiton rinnastamisesta avioliittoon. Momenttia täsmennettäisiin siten, että avioliitonomaisissa olosuhteissa elävien henkilöiden rinnastuksen edellytyksenä on kahden vuoden asumisaika. Kahden vuoden yhdessä asumista ei edellytetä, jos yhteisessä taloudessa asuvilla on lapsi yhteisessä huollossa tai jos on muu painava syy. Vastaava rinnastus on tehty ulkomalaislain 37 §:ssä, jossa säädetään kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenen määritelmästä. Unionin kansalaisen osalta sääntöä on käytännössä tulkittu samalla tavalla, vaikka asumisaikavaatimusta ei ole kirjattu lakiin. Säännös perustuu siihen, että unionin kansalaisten perheenjäsenillä on vastaava kohtelu kuin kolmansien maiden kansalaisilla.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi unionin kansalaisen muun omaisen rinnastamisesta perheenjäseneksi. Edellytykset ehdotetaan kirjattavaksi lakiin siten kuin niistä on säädetty direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohdassa. Voimassa olevan lain 159 §:n 3 momentissa ja 161 §:n 2 momentissa on säädetty muun omaisen rekisteröinnistä ja oleskelulupakortin myöntämisestä. Kyseisissä pykälissä rinnastuksen edellytyksenä on, että asianomaisten on tarkoitus jatkaa aiemmin viettämäänsä kiinteää perhelämää tai että omainen on täysin riippuvainen perheenkokoajasta. Luvun myöhemmissä pykälissä ei enää mainita säännösten soveltumisesta muihin omaisiin. Jos rinnastus voidaan tämän momentin perusteella tehdä, muuhun omaiseen sovelletaan perheenjäsentä koskevaa sääntelyä.

Ehdotetun momentin sanamuoto eroaa voimassa olevista pykälistä, vaikka pitää sisällään samoja elementtejä. Kiinteän perhelämän viettämisen sijasta puhutaan samassa taloudessa asumisesta ja täyden riippuvaisuuden sijasta huollettavana olemisesta lähtömaassa. Uutena perusteena säännökseen lisättäisiin vakavat terveydelliset syyt, jotka ehdottomasti edellyttävät, että kyseinen unionin kansalainen hoitaa muuta omaista henkilökohtaisesti. Pykälää on pyrittävä soveltamaan tapauskohtaisesti uuden sanamuodon pohjalta. Koska kyse on aina kokonaisharkinnasta, ei voida yksiselitteisesti arvioi-

da, miten säännöksen sisältö mahdollisesti muuttaa voimassa olevien säännösten sisältöä ja tulkintaa yksittäistapauksissa.

On huomattava, että jos avioliitto tai kumppanuus on solmittu muussa tarkoituksessa kuin tosiasiallisen perhe-elämän viettämiseksi, esimerkiksi maahantuloa koskevien säännösten kiertämiseksi, kyse on niin sanotusta lumeliitosta. Tällöin kyse ei ole todellisesta perhesuhteesta, joten oleskeluolueuden rekisteröinti perheenjäsenenä tai oleskelukortti voidaan evätä muodollisen perheenjäsenyyden täyttymisestä huolimatta. Direktiivin 35 artiklassa ja ehdotetussa 172 a §:ssä on säännös oikeuksien väärinkäytöstä. Kun kysymyksessä on unionin kansalaisen perhe, ei yleensä ole tarvetta ryhtyä selvittämään avioliiton tai kumppanuuden aitoutta. Tällainen tutkinta on tarpeen ainoastaan, jos on olemassa ilmeisiä ja perusteltuja syitä epäillä kyse olevan maahantulosäännösten kiertämisestä.

155 §. Unionin kansalaisen maahantulo ja oleskelu. Pykälä sisältää perussäännöksen unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantulosta ja oleskelusta. Pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi direktiivin 5 artiklan 4 kohdan mukaisella säännöksellä unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maahantulosta tilanteessa, jossa vaadittava matkustusasiakirja tai viisumi puuttuu. Pykälän loppuosa, jossa käsitellään viisumin vaatimista unionin kansalaisen perheenjäseneltä, ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 155 a §:ään.

Pykälän 1 momentti sisältää saman säännöksen kuin voimassa olevan pykälän alkuosassa on. Sen mukaan unionin kansalaisen maahantulon ja oleskelun edellytyksenä on, että hänellä on voimassa oleva henkilöto-distus tai passi.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi direktiivin 5 artiklan 4 kohdan sisältämä säännös, jonka mukaan unionin kansalaiselle tai hänen perheenjäsenelleen, joka ei ole unionin kansalainen, tulee ennen maahanpääsyn epäämistä varata tilaisuus hankkia tarvittavat maahanpääsyn edellyttämät asiakirjat tai esittää niistä selvitystä taikka muilla tavoin osoittaa hänen oikeutensa liikkua ja oleskella vapaasti. Artiklassa on väljästi kirjoitettu, että henkilöille on annettava kaikin kohtuullisin tavoin mahdollisuus hankkia

tarpeelliset asiakirjat tai saada ne toimitetuksi kohtuullisessa määräajassa. Käytännön rajatarkastustilanteessa, jossa henkilö odottaa maahanpääsyä, ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista tai mahdollistakaan, että henkilö odottaa pitkiä aikoja maahanpääsyään asian selvittelyn ollessa kesken. Säännös ei myöskään tarkoita sitä, että henkilön maahantulo voitaisiin sallia ennen vaadittavien asiakirjojen tai selvityksen esittämistä. Ehdotettuun momenttiin ei voida katsoa olevan tarpeen kirjata artiklassa olevia epämääräisiä sanoja ”kaikin mahdollisin tavoin” tai ”kohtuullisessa määräajassa”.

155 a §. *Unionin kansalaisen perheenjäsenen maahantulo.* Ehdotettuun uuteen pykälään koottaisiin säännökset unionin kansalaisen perheenjäsenen maahantulosta sisältäen säännökset esimerkiksi hänelle myönnettävästä viisumista.

Pykälän 1 momentin alussa olisi säännös unionin kansalaisen perheenjäsenen maahantulosta ja oleskelusta. Maahantulon ja oleskelun edellytyksenä on voimassa oleva passi, kuten direktiivin 5 artiklan 1 kohdassa säädetään. Momenttiin otettaisiin nykyisen 155 §:n loppuosan virke, jossa säädetään mahdollisuudesta vaatia viisumi unionin kansalaisen perheenjäseneltä neuvoston asetuksen perusteella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin direktiivin 5 artiklan 3 kohdan mukaisesti oleskelukortin omaavan perheenjäsenen viisumivapaudesta. Artiklan on katsottava tarkoittavan minkä tahansa jäsenvaltion myöntämää oleskelukorttia tai pysyvää oleskelukorttia, vaikka direktiivissä viitataan ainoastaan 10 artiklassa tarkoitettuun oleskelukorttiin, eikä lainkaan 20 artiklassa tarkoitettuun pysyvään oleskelukorttiin. Tällaisen perheenjäsenen matkustusasiakirjaan ei myöskään saa merkitä maahantulo- tai maastapoistumisleimaa hänen tullessaan Schengen-alueelle tai poistuessaan sieltä. Oleskelukortista säädetään lain 161 §:ssä ja pysyvästä oleskelukortista 162 §:ssä. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi myös perheenjäsenen velvollisuudesta esittää oleskelukortti hänen saapuessaan maahan Schengen-alueen ulkopuolelta. Viisumivapautta ei rajatarkastuksessa voida todeta ilman, että henkilö esittäisi oleskelukorttinsa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otetta-

vaksi säännös kielteisen viisumia koskevan päätöksen antamisesta. Kielteinen päätös on perusteltava ja annettava hakijalle kirjallisesti. Päätöksestä saa hakea muutosta valittamalla, joten siihen on liitettävä myös valitusosoitus. Direktiivin 30 artiklan 1 kohdassa säädetään kirjallisen päätöksen antamisesta ja 2 kohdassa perusteleminen. Artiklan 2 kohdan mukaan asianomaiselle on ilmoitettava täsmällisesti ja täydellisinä ne yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvät seikat, joihin hänen tapauksessaan tehty päätös perustuu, jollei tämä ole vastoin Suomen tai unionin muun jäsenvaltion turvallisuusetuja. Koska päätös on valituskelpoinen, viisumin epääminen syyt on myös muilta osin perusteltava.

156 §. *Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus.* Lain 156 §:ssä säädetään yleisestä järjestyksestä ja yleisestä turvallisuudesta sekä kansanterveydestä maahantulon epäävänä perusteena. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi direktiivin 27 artiklassa säädetyn perusteella. Kansanterveydestä maahantulon ja oleskelun epäävänä seikkana ehdotetaan säädettäväksi erillisessä 156 a §:ssä.

Pykälän 1 momentti sisältää perussäännöksen yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantamisesta maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä. Säännös ei muuta vallitsevaa käytäntöä.

Pykälän 2 momentin ensimmäinen virke vastaa voimassa olevan lain säännöstä. Pykälän loppuun ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jolla täsmennetään lain soveltamista siten kuin direktiivin 27 artiklan 2 kohdan toisessa kappaleessa on säädetty. Yksilön käyttäytymisen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun. Perustelut, jotka eivät liity yksittäiseen tapaukseen tai jotka johtuvat yleistävistä näkökohdista, eivät ole hyväksyttäviä. Kyse on sen määrittelemisestä, mille tasolle yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantamisen uhka unionin kansalaisilla asetetaan.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on katsonut (asia 30/77, Bouchereau), että vaikka kansallinen viranomais on oikeutettu asettamaan tiettyjä rajoituksia sellaisten henkilöiden vapaalle liikkuvuudelle, joihin sovel-

letaan yhteisön oikeutta, mahdollisuus vedota yleiseen järjestykseen edellyttää kuitenkin, että kyse on yhteiskunnan perustavanlaatuista etua uhkaavasta todellisesta ja riittävän vakavasta vaarasta, sen lisäksi, että kyseessä on kaiken lain rikkomisen tapaan yhteiskuntajärjestyksen häiritseminen.

Perustuslaki turvaa jokaiselle perusoikeudet. Ihmisillä on oikeus muun muassa henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Myös yksityiselämä ja omaisuus on perustuslain nojalla turvattu. Ulkomaalaisen maahantulon estäminen tai maasta poistaminen voi useissa tapauksissa tarkoittaa myös yksilön kannalta tärkeän perusoikeuden toteutumista muun muassa silloin, kun puhutaan toistuvasta törkeästä rikollisuudesta. Henkilökohtainen turvallisuus sekä yksityiselämän ja omaisuuden suoja edellyttää viihtyisää ja turvallista elinympäristöä. Esimerkiksi toistuvasti törkeisiin väkivaltarikoksiin syyllistyneiden maasta karkottamisella on suora vaikutus asiaan.

Ehdotetussa 168 §:ssä säädetään maasta karkottamisesta. Pykälässä on säädetty pysyvän oleskeluoikeuden saaneelle unionin kansalaiselle ja yli 10 vuotta maassa oleskelleelle unionin kansalaiselle korkeammat kynnykset maasta poistamiselle yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

156 a §. Kansanterveys. Pykälässä säädettäisiin kansanterveyden vaarantamisesta maahantulon ja oleskelun epäävänä perusteena nykyistä tarkempia säännöksiä, jotka perustuvat direktiivin 29 artiklaan. Nykyisen lain 156 §:ssä on kansanterveydestä ainoastaan lyhyt maininta.

Direktiivin 29 artiklan 1 kohdan mukaan vain sellaisen taudin perusteella, joka on jokin Maailman terveysjärjestön asiaankuuluvissa asiakirjoissa määritelty, mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti tai muu tarttuva tauti tai tarttuva loistauti, ovat vapaata liikkuvuutta rajoittavat toimenpiteet oikeutettuja, edellyttäen, että näistä taudeista säädetään suojaa koskeissa säännöksissä, joita sovelletaan vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisiin.

Maailman terveysjärjestö julkaisi vuonna 1951 kansainvälisen terveysasetuksen (International Sanitary Regulations), jossa karanteenia vaativiksi taudeiksi mainittiin rutto, kolera, keltakuume, isorokko, lavantauti ja

pilkkukuume. Tähän asiakirjaan viitattiin neuvoston direktiivissä 64/221/ETY (ulkomaalaisten liikkumista ja oleskelua koskevien, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen sekä kansanterveyteen perustuvien erityistoimenpiteiden yhteensovittamisesta), joka vapaan liikkuvuuden direktiivillä on kumottu. Vuoden 1951 asiakirjan on sittemmin korvannut uusi asiakirja vuodelta 1969, International Health Regulations (IHR), jota on edelleen muokattu vuonna 1973 ja 1981. Kesäkuussa 2007 on tulossa voimaan uudet Maailman terveysjärjestön kansainväliset terveyssäädökset (IHR 2005). Terveyssäädöksissä luokitellaan yleiselle terveydelle vaaralliset taudit, joiden ilmeneminen voi muodostaa sellaisen merkittävän kansainvälisen hätätilanteen, että valtioiden on ilmoitettava niiden havaitsemisesta Maailman terveysjärjestölle tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymiseksi.

Kansallisessa lainsäädännössä tarttuvista taudeista säädetään tartuntatautilaissa (583/1986) ja tartuntatautiasetuksessa (786/1986). Tartuntatautilain mukaan tiettyjen tartuntatautiasetuksen määrittämien yleisvaarallisten tautien leviämisen estämiseksi voidaan tällaiseen tautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn vapaudelle asettaa rajoituksia. Tartuntatautilain 17 §:n mukaan yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastunut tai sairastuneeksi epäilty voidaan eristää sairaanhoitolaitokseen, jos taudin leviämisvaara on ilmeinen ja muuta keinoa leviämisen estämiseksi ei ole tai henkilö ei voi tai halua alistua laissa mainittuihin taudin leviämisen estämiseen tähtääviin toimenpiteisiin. Tartuntatautiasetuksen 2 §:ssä luetellaan yleisvaarallisiksi taudeiksi määritellyt taudit.

Maailman terveysjärjestön säädöksissä sekä tartuntatautilaissa ja -asetuksessa määrättyjen reunaehtojen täyttyessä voidaan henkilön katsoa olevan vaaraksi myös kansanterveydelle ja näin ollen vapaata liikkuvuutta rajoittaen evätä tällaisen henkilö maahanpääsyä. Maailman terveysjärjestön kansainvälisissä terveyssäädöksissä ja tartuntatautiasetuksesta on lueteltu esimerkiksi seuraavia tauteja, jotka olisivat ehdotetun 156 a §:n mukaisia tauteja: polio, SARS, keltakuume, virusten aiheuttamat verenvuotokuumeet (Rift Valley -kuume, Dengue, Ebola, Lassa, Marburg), kolera, rutto ja meningokokkin aiheut-

tamat septiset taudit. Asianomaisten viranomaisten tulisi tarkemmin käydä läpi säännöksen soveltamiseen liittyvät kysymykset.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kansanterveydestä unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maahantuloa ja oleskelua rajoittavana tekijänä direktiivin 29 artiklan mukaisesti. Pykälässä viitattaisiin Maailman terveysjärjestön asiakirjoissa määriteltyihin tauteihin, jotka voivat rajoittaa vapaata liikkuvuutta. Rajoitusten edellytyksenä on, että näistä taudeista on säädetty kansallisessa lainsäädännössä, jota sovelletaan Suomen kansalaisiin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi direktiivin 27 artiklan 2 kohdan mukaisesti säännös, jossa edellytetään taudin ilmenevän saapumista seuraavien kolmen kuukauden aikana. Jos tauti ilmenee tämän ajan jälkeen, kansanterveyden vaarantaminen ei voi olla maasta poistamisen perusteena. Direktiivin sanamuoto ei anna vastausta kysymykseen, onko taudin tullut ilmetä maahantulijalle itselleen vai viranomaisille. Pykälässä on lähdettävä siitä, että kyse on nimenomaan taudin puhkeamisesta kolmen kuukauden kuluessa maahan saapumisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tartunta olisi saatu jo ennen maahantuloa. Säännöksen tarkoituksena on tulkittava olevan, että maassa saadut tartunnat eivät voisi olla syynä maasta poistamiseen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös mahdollisuudesta vaatia maahantulijalle tehtäväksi lääkärintarkastus. Tarkastus voitaisiin tehdä kolmen kuukauden kuluessa saapumispäivästä, jos se olisi selvästi tarpeellista. Lääkärintarkastuksia ei voitaisi vaatia järjestelmällisesti kaikilta maahantulijoilta.

157 §. Pohjoismaan kansalaisen maahantulo ja oleskelu. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos. Momentin lopusta poistetaan maininta Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisen oikeudesta oleskella Suomessa ilman pysyvää oleskelulupakorttia. Ehdotuksen mukaan unionin kansalaiselle ei enää myönnetä oleskelukorttia, vaan hänelle annetaan pysyvästä oleskeluoikeudesta todistus.

158 §. Unionin kansalaisen lyhytaikainen oleskelu. Pykälässä säädetään unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä lyhytaikai-

sesta oleskelusta.

Pykälän 1 momentti vastaisi direktiivin 6 artiklan 1 kohtaa. Säännös täsmentyisi sanamuodoltaan nykyisen lain pykälään verrattuna.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin erillinen säännös unionin kansalaisen perheenjäsenen lyhytaikaisesta oleskelusta. Säännös olisi uusi nykyiseen lakiin verrattuna. Perheenjäsen, joka itse ei ole unionin kansalainen, voi unionin kansalaisen tapaan oleskella maassa kolmen kuukauden ajan ilman muita edellytyksiä ja muodollisuuksia kuin, että hänellä on passi. Edellä 153 §:ssä säädetty laillisen oleskelun edellytys toisessa jäsenvaltiossa yhdessä unionin kansalaisen kanssa koskee luonnollisesti perheenjäsentä tässäkin tilanteessa.

Pykälän 3 momentti sisältäisi voimassa olevankin lain sisältämän säännöksen kolmen kuukauden oleskeluajan pidentämisestä työnhakutilanteissa.

Pykälässä säädetty unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oleskeluoikeus säilyy sikäli kuin he eivät muodosta kohtuutonta rasitetta Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle. Tästä on säädetty direktiivin 14 artiklassa. Oleskeluoikeuden säilymisestä ehdotetaan säädettäväksi erillisessä 161 f §:ssä.

158 a §. Oikeus oleskella yli kolme kuukautta. Pykälään on kirjattu unionin kansalaiselle ja hänen perheenjäsenelleen vapaan liikkuvuuden direktiivissä säädetty oleskeluoikeus. Pykälä on numeroltaan uusi, mutta sitä vastaava sääntely on nykyisen lain 159 §:ssä. Ehdotuksessa eroteltaisiin omaksi pykäläkseen oleskeluoikeuden sisältö ja toisaalta oleskeluoikeuden rekisteröinti. Ehdotetun 158 a §:n rakenne vastaisi nykyistä paremmin direktiivin 7 artiklan 1 ja 2 kohtaa.

Pykälän 1 momentti sisältäisi direktiivissä ilmaistut kolme tilannetta, joissa unionin kansalaisella on oikeus oleskella toisessa jäsenvaltiossa yli kolmen kuukauden ajan. Näitä ovat ensinnäkin taloudellisen toiminnan harjoittaminen työtä tekemällä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana. Toiseksi oikeus oleskella on unionin kansalaisella, jolla on oleskeluun riittävät varat, ja kolmanneksi oleskelu on mahdollista, jos unionin kansalainen on kirjoittautunut oppilaitokseen tarkoitukseen osallistua koulutukseen, ammattikoulutus mukaan lukien. Oleskeluoikeus on myös

mainitut oleskelun edellytykset täyttävän unionin kansalaisen perheenjäsenellä, joka matkustaa unionin kansalaisen mukana tai seuraa häntä myöhemmin ja joka on ennen siirtymistään oleskellut unionin kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa laillisesti ja muutoin kuin tilapäisesti.

Vapaan liikkuvuuden edellytyksenä on, että unionin kansalaisella on riittävät varat toisessa jäsenvaltiossa oleskeluun niin, että vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmä ei kohtuuttomasti rasitu. Työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien asema poikkeaa muista siinä, että heiltä ei nimenomaisesti edellytetä riittäviä varoja, vaan oletuksena on, että varat saadaan työtä tekemällä tai ammattia harjoittamalla, eikä niitä tarvitse erikseen osoittaa. Työntekijää, itsenäistä ammatinharjoittajaa tai työnhakijaa ei myöskään direktiivin 14 artiklan 4 kohdan mukaan saa karkottaa maasta, vaikka hän rasisittaisi sosiaalihuoltojärjestelmää.

Säännöstä tulkittaessa olennaiseksi muodostuu kysymys siitä, kuka on työntekijä tai täyttääkö henkilö työntekijän määritelmän. Työsuhteen tulee luonnollisesti olla todellinen, eikä vain näennäinen. Työsuhteesta vaaditaan ennen rekisteröintiä selvitys. Työntekijän käsitettä ei ulkomaalaislaissa voida erikseen määritellä. On kuitenkin lähdettävä siitä, että kyse on aidosta korvausta vastaan suoritettavasta taloudellisesta toiminnasta. Ei ole estettä sille, että työ on osa-aikaista tai muuten matalapalkkaista työtä. Kyse ei kuitenkaan saa olla maahantuloa koskevien säännösten kiertämisestä.

Työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen ja työntekijän käsitteeseen liittyy Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen päätös (asia 139/85 R. H. Kempf vs. Staatssecretaris van Justitie) musiikinopettajasta, joka työskenteli osa-aikaisesti ja jonka katsottiin olevan oikeutettu julkisista varoista maksettavaan taloudelliseen tukeen työstä saatujen tulojen täydentämiseksi.

Momentin 2 ja 3 kohdassa on nimenomaisesti mainittu, että unionin kansalaisella on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelua varten. Unionin kansalainen voi oleskelua rekisteröidessään osoittaa varansa itse valitsemallaan tavalla.

Yksittäistä turvautumista toimeentulotukeen ei voida pitää sosiaalihuoltojärjestelmän

rasittamisena, vaan toiminnan tulee olla vähintäänkin toistuvaa ja enemminkin säännömukaista. Väliaikaiset vaikeudet eivät vielä ole katsottavissa kohtuuttomaksi rasitteeksi. Kukin tapaus on arvioitava yksilöllisesti. Huomioon otettavia seikkoja ovat myös oleskelun pituus, henkilökohtaiset olosuhteet ja myönnetyn avustuksen määrä.

Momentin 2 ja 3 kohdassa on edellytyksenä, että unionin kansalaisella on tarvittaessa sairausvakuutus. Sairausvakuutuksen vaatiminen olisi käytännössä harvinaista, koska useimmat Suomeen tulevat unionin kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä saavat kotikunnan ja sen perusteella oikeuden julkisiin terveyspalveluihin. Lisäksi he tulevat sairausvakuutetuiksi ja sairausvakuutuksen perusteella oikeutetuiksi muun muassa lääkekorvauksiin. Sairausvakuutusvaatimus voisi olla ajankohtainen esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö on tullut Suomeen työnhakijana. Jos hän jatkaa työnhakua yli kolme kuukautta, lähtömaan vakuutus päättyy, mutta henkilöllä ei vielä ole kotikuntaa Suomessa eikä häntä olisi vakuutettu myöskään sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 1 momentin 4 kohtaa vastaava säännös sellaisen perheenjäsenen oleskeluoikeudesta, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi direktiivin 7 artiklan 4 kohdan mukainen säännös opiskelemaan tulevan unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeudesta. Direktiivissä on opiskelemaan tulevan unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus rajattu koskemaan vain aviopuolisoa, rekisteröityä kumppania ja näiden riippuvaisia lapsia. Ehdotetussa momentissa opiskelijan perheenjäsenen oleskeluoikeus koskisi myös aviopuolisoihin rinnastettavia avopuolisoja näiden sukupuolesta riippumatta. Rinnastuksen edellytyksenä on vähintään kahden vuoden asuminen yhdessä. Asumisaikaa ei edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai muusta painavasta syystä. Rinnastuksesta on säädetty 154 §:n 3 momentissa. Oleskeluoikeus ei koskisi opiskelemaan tulevan unionin kansalaisen tai hänen aviopuolisonsa tai kumppaninsa vanhempia eli sukulaisia ylenevässä polvessa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin nykyi-

sen lain tapaan Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenelle vapautus toimeentulovaatimuksesta.

159 §. *Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinti.* Pykälää muutettaisiin siten, että siinä säädetään ainoastaan oleskeluoikeuden rekisteröintiin liittyvästä menettelystä kihlakunnan poliisilaitoksella. Nykyisessä pykälässä selostetaan myös rekisteröinnin edellytyksiä. Ehdotuksen mukaan rekisteröinnin edellytyksistä eli tilanteista, joissa oleskeluoikeus on olemassa, säädetäisiin ehdotetussa 158 a §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan unionin kansalaisella olisi velvollisuus rekisteröidä oleskelunsa, jos oleskelu kestää yli kolme kuukautta. Rekisteröinti on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa maahantulopäivästä. Rekisteröintihakemus on jätettävä henkilön asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitokselle. Rekisteröinnin laiminlyönnistä voitaisiin rangaistukseksi määrätä sakko ulkomaalaisrikkomuksena 185 §:n perusteella. Näistä hallinnollisista muodollisuuksista säädetään direktiivin 8 artiklan 1 ja 2 kohdassa.

On huomattava, että rekisteröinnin voi tehdä milloin tahansa maahantulon jälkeen viimeistään kolmen kuukauden kuluttua maahantulosta, mutta rekisteröinnin edellytyksenä toisaalta on yli kolmen kuukautta kestävä oleskelu maassa. Rekisteröintiä ei tulisi tehdä, jos henkilö ei tosiasiallisesti oleskele maassa yli kolmea kuukautta. Käytännössä kolmen kuukauden oleskelu tarkoittaa asumista Suomessa ja siis myös osoitetta. Jos henkilöllä ei ole vakinaista asuntoa ja osoitetta, on kohtuullista, että hän esittää tilanteestaan selvitystä, jotta rekisteröinti voidaan tehdä.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin rekisteröintitodistuksen antamisesta. Säännös perustuu direktiivin 8 artiklan 2 kohtaan. Unionin kansalaiselle on välittömästi annettava rekisteröintitodistus sen jälkeen, kun hän on esittänyt selvityksen siitä, että hän täyttää rekisteröinnin edellytykset. Rekisteröintitodistuksessa mainitaan henkilön nimi, osoite ja rekisteröinnin päivämäärä. Direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetään, että asianomaiselle on välittömästi annettava rekisteröintitodistus. Koska viranomaisen on kuitenkin jossain määrin selvittävä asiaa, esimerkiksi tietyissä tapauksissa voidaan toisesta jäsenvaltiosta

pyytää rikosrekisteritietoja, sanamuotoa on tulkittava siten, että rekisteröintitodistus on annettava heti, kun tarvittava selvitys on saatu. Rekisteröintihakemuksen jättämishetkellä tämä ei aina ole mahdollista.

Direktiivin 8 artiklan 3 kohdassa säädetään selvityksistä, joita unionin kansalaiselta voidaan vaatia rekisteröintitodistuksen antamista varten. Näistä selvityksistä ehdotetaan säädettäväksi 159 a §:ssä.

Sisäasiainministeriössä on valmisteltu hallituksen esitystä laiksi kotikuntalain 4 §:n muuttamisesta. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyn 2006 aikana. Ehdotuksen mukaan Euroopan unionin jäsenmaan, Islannin, Norjan, Liechtensteinin tai Sveitsin kansalainen saa kotikunnan rekisteröityään oleskelunsa ulkomaalaislain säännösten mukaisesti. Oleskeluoikeuden rekisteröinti tarkoittaa jatkossa sitä, että ulkomaalainen entistä helpommin pääsee asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin Suomessa. Sen vuoksi oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytykset on tutkittava huolellisesti ja evättävä rekisteröinti, jos edellytykset eivät täyty. Toisaalta selvissä tapauksissa rekisteröinnin on oltava erityisen joutuisaa.

159 a §. *Selvitykset oleskeluoikeuden rekisteröinnille.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi direktiivin 8 artiklan 3 kohtaan perustuva säännös selvityksistä, joita rekisteröintitodistuksen antamiseksi voidaan vaatia. Direktiivin sanamuodon mukaan jäsenvaltio voi vaatia ainoastaan näitä selvityksiä, ei muita.

Rekisteröintitodistusta haettaessa unionin kansalaisen on kaikissa tapauksissa esitettävä voimassa oleva henkilökortti tai passi.

Työntekijän on esitettävä työnantajalta saatu vahvistus työsuhteesta tai todistus työssäolosta ja itsenäisen ammatinharjoittajan selvitys ammatinharjoittamisesta. Selvitystä riittävistä varoista ei työntekijältä tai itsenäiseltä ammatinharjoittajalta saa vaatia.

Jos unionin kansalainen rekisteröi oleskelunsa 158 a §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella, hänen on esitettävä selvitys siitä, että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat. Tarvittaessa hänen on esitettävä selvitys sairausvakuutuksesta.

Jos unionin kansalainen on 158 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu opiskelija, hänen on esitettävä selvitystä oppilaitoksessa kirjoilla olemisesta ja riittävästä sairausva-

kuutusturvasta. Lisäksi hänen on direktiivin mukaisesti annettava henkilökohtainen vakuutus riittävistä varoista itseään ja perheenjäseniään varten. Opiskelija voi antaa selvityksen varoistaan myös muulla vastaavalla tavalla. Opiskelijalta ei kuitenkaan voi vaatia, että hän henkilökohtaisessa vakuutuksessaan mainitsee tietyn määrän varoja, jotka katsotaan riittäviksi.

160 §. Työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman säilyttäminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tilanteista, joissa unionin kansalainen säilyttää asemansa työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana, vaikka työnteke tai ammatinharjoittaminen päättyy. Pykälä perustuu direktiivin 7 artiklan 3 kohtaan.

Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi, jotta se vastaisi paremmin pykälän sisältöä.

Pykälään on kirjattu direktiivin neljän kohdan säännös, jonka mukaan 158 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja säilyttää asemansa, vaikka hän ei enää teekään työtä tai harjoita ammattia. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan sen 2 ja 3 kohdassa muotoiltavaksi vastaamaan paremmin artiklan tarkoitusta. Artiklan suomenkielinen käännös on epäonnistunut, sillä siinä muun muassa puhutaan harhaanjohtavasti henkilön joutumisesta rekisteröidyksi työttömäksi tahtomattaan. Suomen järjestelmän mukaan rekisteröityminen työnhakijaksi edellyttää aina hakijan pyyntöä.

161 §. Oleskelukortti. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä myöntää oleskelukortti unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka itse ei ole unionin kansalainen. Kortti olisi direktiivin 10 artiklan 1 kohdan mukaan nimeltään Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi. Nykyisin otsikko on perheenjäsenen ja muun omaisen oleskelulupakortti. Lyhyempi otsikko on perusteltu, koska ehdotuksen mukaan oleskelukortteja ei enää myönnettäisi muille kuin unionin kansalaisen perheenjäsenille ja näihin rinnastettaville muille omaisille. Nykyisen lain mukaan myös unionin kansalainen voi saada pysyvän oleskelulupakortin. Tällaista säännöstä ei kuitenkaan enää ehdoteta.

Pykälän 1 momentin mukaan oleskelukortti myönnettäisiin perheenjäsenelle, joka ei ole

unionin kansalainen, jos unionin kansalaisella on 158 a §:ssä määritelty oleskeluoikeus. Momentissa viitataan myös 157 §:ään, jossa on säädetty Pohjoismaan kansalaisen oleskeluoikeudesta unionin kansalaisen oleskeluoikeutta väljemmin. Oleskelukortti myönnettäisiin myös unionin kansalaisen muulle omaiselle, joka rinnastetaan perheenjäseneseen 154 §:n 4 momentin perusteella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että oleskelukortti myönnetään perheenjäsenelle, jonka tarkoitus on oleskella maassa yli kolme kuukautta. Oleskelukorttia ei tarvita, eikä sitä myöskään myönnetä lyhytaikaista oleskelua varten.

Oleskelukortin hakemisen laiminlyönnistä voitaisiin rangaistuksena määrätä sakko ulkomaalaisrikkomuksena lain 185 §:n perusteella.

Nykyisen pykälän 2 momenttia ei enää ehdoteta, koska muun omaisen rinnastamisesta perheenjäseneseen säädettäisiin 154 §:n 4 momentissa.

Nykyisen pykälän 3 momenttia ei ehdoteta, koska perheenjäsenen toimeentulosta säädettäisiin 158 a §:ssä.

Nykyisen pykälän 4 momentin säännös oleskelukortin voimassaoloajasta ehdotetaan otettavaksi erilliseen 161 c §:ään.

161 a §. Oleskelukortin hakeminen. Ehdotetun uuden pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia olisi haettava kolmen kuukauden kuluessa maahantulosta.

Pykälän 2 momentti sisältäisi direktiivin 10 artiklan 2 kohdan a—f alakohdissa luetellut selvitykset, jotka jäsenvaltioiden on vaadittava ennen oleskelukortin myöntämistä. Käsite asiakirja voi tässä yhteydessä tarkoittaa mitä tahansa hakijan esittämää kirjallista selvitystä. Säännös ei edellytä virallisten asiakirjojen esittämistä, sillä virallisia asiakirjoja ei kyseisistä asioista välttämättä ole aina saatavissa.

161 b §. Oleskelukortin myöntäminen. Pykälä on uusi. Siinä säädettäisiin direktiivin 10 artiklan mukaisesti oleskelukortin myöntämisestä sellaiselle unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka itse ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen.

Pykälän mukaan oleskelukortti olisi myönnettävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Sen sijaan ha-

kemuksen jättämisestä tulisi välittömästi antaa todistus.

161 c §. *Oleskelukortin voimassaolo.* Pykälä on uusi. Pykälään kirjattaisiin oleskelukortin voimassaoloa koskevan direktiivin 11 artiklan säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan oleskelukortti myönnettäisiin viideksi vuodeksi tai aiotun oleskelun keston ajaksi, jos tämä on vähemmän kuin viisi vuotta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 11 artiklan 2 kohdassa luetelluista poissaoloista, jotka eivät vaikuttaisi oleskelukortin voimassaoloon.

161 d §. *Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua Suomesta.* Ehdotettu uusi pykälä perustuisi direktiivin 12 artiklaan. Siinä säädettäisiin unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyttämisestä tilanteissa, joissa perheenkokoaja ei enää ole läsnä. Pykälän 1 momentti koskisi unionin kansalaista perheenjäsentä ja 2 momentti perheenjäsentä, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen. Pykälän 3 momenttiin otettaisiin erityissäännös, joka koskee unionin kansalaisen lapsen tosiasiallisena huoltajana toimivan vanhemman oleskeluoikeuden säilyttämistä.

161 e §. *Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen ja rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen.* Ehdotettu uusi pykälä perustuisi direktiivin 13 artiklaan. Pykälässä säädettäisiin perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilymisestä tilanteissa, joissa perheenjäsenyys päättyy perhesuhteen katkeamisen vuoksi. Pykälässä säädetyin edellytyksin perheenjäsenen oleskeluoikeus säilyy ja muuttuu itsenäiseksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin perheenjäsenenä maahan tulleen unionin kansalaisen asemasta parisuhteen päättymisen jälkeen.

Pykälän 2 momentti koskisi unionin kansalaisen perheenjäseniä, jotka eivät ole minäkään jäsenvaltion kansalaisia. Momentissa olisi neljä kohtaa, jotka perustuvat direktiivin 13 artiklan 2 kohdan a—d alakohtiin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentissa tarkoitetun perheenjäsenen oikeudesta pysyvään oleskeluun. Kyseessä on perheenjäsenenä maahan tullut henkilö, joka itse ei ole unionin kansalainen. Häneltä edellytet-

täisiin sen osoittamista, että hän on työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelulle.

Momentin lopussa säädettäisiin, että perheenjäsenenä maahan tulleen oleskeluoikeus perustuu vastedes hänen henkilökohtaisiin perusteisiinsa, eikä enää perheenjäsenyyteen.

161 f §. *Oleskeluoikeuden säilyminen.* Ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin direktiivin 14 artiklan 1 ja 2 kohtaan perustuva säännös. Pykälä tuo ulkomaalaislakiin direktiivissä omaksuttua säännösten ryhmittelyä niin, että ensin säädetään maahantulosta, sitten oleskeluoikeuden sisällöstä ja sen jälkeen oleskeluoikeuden säilymisestä. Pykälän 1 momentti koskee lyhytaikaista oleskelua ja 2 momentti yli kolme kuukautta kestävää oleskelua.

Pykälän 1 momentissa korostetaan sitä vapaan liikkuvuuden peruseriaatetta, että toiseen jäsenvaltioon liikkuvan unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä on tultava toimeen omilla varoillaan niin, että hän ei muodosta kohtuutonta rasitetta vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle. Nykyisessä laissa ei ole nimenomaisesti säädetty toimeentulovaatimuksesta lyhytaikaisen oleskelun osalta. Unionin kansalaiset ovat oikeutettuja tasa-arvoiseen kohteluun jäsenvaltion omien kansalaisten kanssa myös suhteessa sosiaalihuoltojärjestelmään. He ovat täten oikeutettuja turvautumaan vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmään ja saamaan samat etuudet kuin kyseisen jäsenvaltion omat kansalaiset. Unionin kansalaiset eivät saa kuitenkaan muodostaa kohtuutonta rasitetta vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle. Kohtuuton rasite voi tulla kysymykseen, jos henkilö tukeutuu sosiaalihuoltojärjestelmään säännönmukaisesti. Väliaikaiset vaikeudet eivät vielä ole katsottavissa kohtuuttomaksi rasitteeksi. Kukin tapaus on arvioitava yksilöllisesti. Huomioon otettavia seikkoja ovat myös oleskelun pituus, henkilökohtaiset olosuhteet ja myönnetyn avustuksen määrä. Direktiivin 14 artiklan 3 kohdan mukaan turvautuminen vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmään ei automaattisesti saisi johtaa henkilön karkottamiseen maasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oleskeluoikeuden säilymisestä yli kolme kuukautta

kestävän oleskelun osalta. Momentissa viitattaisiin 158 a, 161 d ja 161 e §:ään, joissa on määritelty unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oleskeluoikeuden edellytykset. Jos nämä edellytykset eivät täyty, oleskeluoikeutta ei enää ole ja henkilö voidaan karkottaa maasta.

Direktiivin 14 artiklan 4 kohdassa on työntekijän ja itsenäisen ammatinharjoittajan maasta poistamista koskeva erityissäännös. Sen mukaan työntekijää tai itsenäistä ammatinharjoittajaa ei saa poistaa maasta muista kuin yleisen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin säännös, jonka perusteella viranomaisella voisi yksittäistapauksissa tarkistaa, täyttääkö unionin kansalainen oleskeluoikeudesta säädetty edellytykset. Tällaista tarkistusta ei saisi tehdä järjestelmällisesti.

161 g §. *Oikeus pysyvään oleskeluun.* Ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin oikeudesta pysyvään oleskeluun. Pykälä perustuu direktiivin 16 artiklaan. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin unionin kansalaisen pysyvään oleskeluoikeudesta ja 2 momentissa sellaisen perheenjäsenen pysyvään oleskeluoikeudesta, joka itse ei ole unionin kansalainen.

Pykälän 1 momentin mukaan oikeus pysyvään oleskeluun syntyy, kun unionin kansalainen on oleskellut Suomessa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan. Lähtökohtaisesti oleskelun on tulkittava olleen laillista, jos henkilö on oleskellut maassa oleskelunsa rekisteröineenä, eikä rekisteröintiä ole peruutettu. Oikeudelle pysyvään oleskeluun ei saa asettaa ehtoja. Pysyvän oleskeluoikeuden saaminen ei enää edellytä lyhytaikaisen tai yli kolme kuukautta kestävän oleskelun edellytyksiä, kuten esimerkiksi riittäviä varoja. Yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantaminen on ainoa peruste pysyvän oleskeluoikeuden epämiselle ja maasta karkottamiselle. Tältäkin osin vaarantamisen tulee olla tavallista vakavampaa (28 artiklan 2 kohta).

Ehdotus merkitsee muutosta nykyiseen lakiin, sillä nykyisin unionin kansalainen saa pysyvän oleskeluoikeuden neljän vuoden oleskelun jälkeen. Oleskeluajan nostaminen viiteen vuoteen on perusteltua yleisen harmonisoinnin kannalta. Unionin kansalaisen

oikeuksien kannalta oleskeluoikeuden pysyvyydellä ei ole muuta merkitystä kuin se, että maasta karkottamisen kynnyks on korkeammalla pysyvän oleskeluoikeuden saamisen jälkeen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentin säännöstä sovelletaan myös unionin kansalaisen perheenjäseneneen, joka itse ei ole unionin kansalainen. Pysyvän oleskeluoikeuden voi saada viiden vuoden laillisen ja yhtäjaksoisen oleskelun jälkeen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin direktiivin 16 artiklan 3 kohdan mukaisesti tilapäisistä poissaoloista, jotka eivät vaikuta 1 ja 2 momentissa mainittuun yhtäjaksoiseen oleskeluun.

161 h §. *Unionin kansalaiselle annettava pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus.* Ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin direktiivin 19 artiklan mukaisesti pysyvän oleskeluoikeuden osoittavasta todistuksesta, joka annetaan unionin kansalaiselle. Ehdotus on muutos nykytilaan, sillä unionin kansalaiselle myönnetään voimassa olevan lain 162 §:n perusteella vastaavanlainen pysyvä oleskelulupakortti kuin perheenjäsenelle. Koska direktiivissä ei säädetä kortin myöntämisestä unionin kansalaiselle, vallitsevasta käytännöstä ehdotetaan luovuttavaksi.

Pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus annetaan unionin kansalaiselle hakemuksesta ja se on annettava viivytyksettä sen jälkeen, kun oleskelun kesto on tarkistettu.

162 §. *Pysyvä oleskelukortti.* Pykälässä säädetään pysyvän oleskelukortin myöntämisestä. Ehdotuksen mukaan pysyvä oleskelukortti myönnettäisiin ainoastaan unionin kansalaisen perheenjäsenelle tai tähän rinnastettavalle muulle omaiselle, joka itse ei ole unionin kansalainen. Voimassa olevan pykälän mukaan myös unionin kansalainen on voinut saada pysyvän oleskelukortin. Säännös perustuu direktiivin 20 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan pysyvä oleskelukortti myönnetään unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka itse ei ole unionin kansalainen ja jolla on oikeus pysyvään oleskeluun. Kortti myönnetään myös muulle omaiselle, joka 154 §:n 4 momentin mukaan rinnastetaan perheenjäseneneen. Pysyvä oleskelukortti on myönnettävä kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä.

Pykälän 2 momentin mukaan hakemus py-

syvästä oleskelukortista on tehtävä ennen oleskelukortin voimassaoloajan päättymistä. Laiminlyönti ehdotetaan rangaistavaksi ulkomaalaisrikkomuksena. Direktiivissä ei lie ne kyse siitä, että perheenjäsen olisi velvoitettu hakemaan pysyvää oleskeluoikeutta, vaan siitä että ei syntyisi tilannetta, jossa henkilöllä ei ole voimassa olevaa hänen oleskeluoikeutensa osoittavaa korttia. Perheenjäsen voisi hakea pysyvän oleskelukortin sijasta uutta oleskelukorttia. Olennaista olisi se, että hänellä on voimassa oleva kortti koko ajan tai vähintäänkin vireillä oleva hakemus kortin saamiseksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan direktiivin 20 artiklan 3 kohdan mukaisesti otettavaksi säännös siitä, että korkeintaan kahden vuoden poissaolo ei vaikuta pysyvän oleskelukortin voimassaoloon.

163 §. *Työskentelyn tai ammatin harjoittamisen päättäneiden henkilöiden oikeus pysyvään oleskeluun.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään yksityiskohtaisesti poikkeuksista pysyvän oleskelukortin saamisen edellytyksistä tilanteissa, joissa työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana maahan tulleen kyseinen toiminta on päättynyt. Voimassa olevaa säännöksen sanamuotoa ehdotetaan osin täsmennettäväksi vastaamaan direktiivin sanamuotoja.

164 §. *Työnteko ja elinkeinon harjoittaminen.* Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi siten, että työnteon vapauden lisäksi nimenomaisesti laissa todettaisiin, että oleskeluoikeuden tämän luvun mukaan saaneella henkilöllä on oikeus harjoittaa elinkeinoa ilman elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa.

165 §. *Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin peruuttaminen.* Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana momentin 4 kohta. Yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantuminen oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskelukortin peruuttamisen perusteena sisältyy momentin 3 kohdassa säädettyyn. Momentin johtolauseeseen sekä 1 ja 2 kohtaan tehdään tekninen korjaus niin, että oleskelulupakortti muutetaan oleskelukortiksi.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muotoiltavaksi uudelleen ja muutettavaksi vastaamaan direktiivin 16 artiklan 4 kohdan säännöstä. Peruuttamisen kohteena ovat pysyvä oleskeluoikeus tai pysyvä oleskelukortti, kun

voimassa olevassa laissa puhutaan vain pysyvistä oleskelukortista. Muutoksen syynä on se, että voimassa olevassa laissa myös unionin kansalaiset saivat pysyvän oleskelukortin, kun ehdotuksen mukaan he saisivat pysyvästä oleskeluoikeudestaan ainoastaan todistuksen.

Oleskeluoikeuden peruuttaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että ulkomaalaisrekisteriin tehdään peruuttamisesta merkintä. Oleskelukortin tai pysyvän oleskelukortin peruuttamisen yhteydessä tulisi ulkomaalaisen luovuttaa kortti viranomaiselle, käytännössä paikallispoliisille tai rajatarkastusviranomaiselle.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstyä oleskeluoikeuden rekisteröinnin, pysyvän oleskeluoikeuden sekä oleskelukortin ja pysyvän oleskelukortin peruuttamisesta tilanteissa, jossa oikeus tai kortti on saatu antamalla tietoisesti hakijan henkilöllisyyttä koskevia taikka muita asiaan vaikuttavia vääriä tietoja tai salaamalla tällaisia tietoja taikka muutoin oikeuksien väärinkäytöllä. Momentti perustuu direktiivin 35 artiklaan, jossa säädetään direktiivissä tarkoitettujen oikeuksien epämisestä, lopettamisesta tai peruuttamisesta, jos ne on saatu oikeuksien väärinkäytöllä tai petoksella, kuten lumeavioliitolla.

Pykälän 4 momentti sisältää nykyisen pykälän 3 momentin säännöksen, joka koskee hakemuksen tekemistä oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskelukortin peruuttamatta jättämisestä siinä tapauksessa, että ulkomaalainen muuttaa pois Suomesta.

166 §. *Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin raukeaminen.* Pykälän sanamuotoon ehdotetaan tehtäväksi tekninen korjaus siten, että oleskelulupakortti muutetaan oleskelukortiksi.

167 §. *Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä käännyttämisen perusteet.* Pykälän sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan paremmin direktiivin 14 artiklan säännöksiä. Käännyttää voidaan maassa lyhyen aikaa oleskellut unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä, joka ei ole vielä rekisteröinyt oleskeluaan tai saanut oleskelukorttia. Direktiivin 14 artiklan 1 kohta koskee alle kolme kuukautta oleskelevan unionin kansalaisen oleskeluoikeutta. Oleskeluoikeus säilyy sikäli kuin yksilö ei muodosta kohtuutonta rasitetta vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle. Jos

oleskeluoikeutta ei ole, syntyy peruste kääntymiselle.

Pykälässä on lueteltu kolme kohtaa, jolloin unionin kansalainen tai hänen perheen jäsenensä voidaan kääntää. Ensimmäinen kohta vastaa nykyisen pykälän 1 kohtaa sillä muutoksella, että viitataan 155 ja 156 §:n lisäksi ehdotettuun uuteen 156 a §:ään. Unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan kääntää, jos hän ei täytä maahan-tulon ja oleskelun edellytyksiä, jotka ilmenevät mainituista pykälistä.

Pykälän 2 kohdassa kääntämisen perusteeksi säädetään 14 artiklan 1 kohdan mukainen tilanne, jossa henkilö muodostaa kohtuuttoman rasitteen Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle. Sanamuotoa ehdotetaan hie-man muutettavaksi voimassa olevan pykälän sanamuodosta. Voimassa olevassa säännök-sessä edellytetään, että hän on pian maahan-tulonsa jälkeen joutunut turvautumaan toi-meentulotukeen. Ehdotetussa kohdassa käy-tettäisiin muotoilua, jonka mukaan käänt-täminen edellyttää yksilön kohtuuttomasti ra-sittavan Suomen sosiaalihuoltojärjestelmää esimerkiksi turvautumalla lyhytaikaisen oleskelunsa aikana toistuvasti toimeentulotu-keen. Kohtaan lisättäisiin 14 artiklan 1 koh-dassa mainittu seikka kohtuuttomasta rasi-teesta sosiaalihuoltojärjestelmälle. Rasitteen kohtuuttomuus on ratkaistava kussakin yksit-täisessä tapauksessa.

Direktiivin johdannon 16 kohdassa seloste-taan direktiivin lähtökohtia tältä osin. Oles-keluoikeuden haltijaa ei saisi karkottaa niin kauan kuin hän ei aiheuta kohtuutonta rasi-tusta vastaanottavan jäsenvaltion sosiaali-huoltojärjestelmälle. Siksi sosiaalihuoltojär-jestelmään turvautumisesta ei saisi automaati-sesti seurata karkottamistoimenpide. Vas-taanottavan jäsenvaltion olisi tarkasteltava, onko kyse väliaikaisista vaikeuksista, ja otet-tava huomioon oleskelun pituus, henkilökoh-taiset olosuhteet ja myönnetyn avustuksen määrä arvioidessaan, aiheuttaako henkilö kohtuuttoman rasituksen sosiaalihuoltojärjes-telmälle ja voidaanko hänet karkottaa. Työn-tekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja työnhakijoihin, siten kuin yhteisöjen tuomio-istuin on nämä määritellyt, ei missään tapa-uksessa saisi kohdistaa karkottamistoimenpi-dettä, paitsi yleiseen järjestykseen tai ylei-seen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

Kohdan säännöksessä on otettava huomi-oon 14 artiklan 3 kohdan säännös, jonka mu-kaan maasta poistaminen ei saa automaatti-sesti olla seurauksena siitä, että unionin kan-salainen tai hänen perheenjäsenensä turvau-tuu vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuol-tojärjestelmään. Pykälän johtolauseen mu-kaan unionin kansalainen tai hänen perheen-jäsenensä voidaan kääntää, joten kääntyt-täminen on harkinnanvarainen toimi, eikä kyse siinä mielessä ole automaattisesta toi-menpiteestä. On myös huomattava, että di-rektiivissä käytetään tässä tapauksessa ilma-usta karkottamistoimenpide, jonka tässä koh-din on tulkittava koskevan myös artiklan 1 kohdan säännöstä, joka Suomen järjestel-mään sovellettuna tarkoittaa kääntämistä.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa on ratkaistu tapauksia, joissa käsitellään karkot-tamistoimenpidettä sosiaalihuoltojärjestel-mään tukeutumisen perusteella. Ratkaisussa, asia C-456/02 Trojani, toisen jäsenvaltion kansalaisen on katsottu olleen oikeutettu toimeentulotukeen, jos hänellä on oleskelu-lupa. Toisaalta jäsenvaltio voi tämän jälkeen arvioida, täytyykö ehto riittävästä varoista. Sosiaalihuoltoon tukeutuminen ei saa auto-maattisesti johtaa karkottamistoimenpiteisiin. Ratkaisussa asia C-184/99 Grzelczyk tuo-mioistuin on katsonut, että jos toisen jäsen-valtion kansalainen, joka on opiskelija, tur-vautuu opiskeluvaltionsa sosiaaliturvajärjes-telmään, voidaan katsoa, etteivät oleskelulu-van edellytykset enää täyty hänen osaltaan. Oleskeluluvan päättäminen tai jatkamatta jät-täminen ei saa kuitenkaan olla automaattinen seuraus sille, että opiskelija turvautuu maan sosiaalihuoltojärjestelmään. Keskeistä on, et-tä asianosainen ei muodosta kohtuutonta rasi-tetta vastaanottavan jäsenvaltion julkiselle ta-loudelle.

Yleisesti ottaen voi arvioida, että unionin kansalaisen kääntäminen varojen puutteen vuoksi olisi hyvin harvinaista. Kun tähän liit-tyy vielä se, että henkilölle ei voida tästä syystä asettaa maahantulokieltoa, hän voi käytännössä palata vapaasti Suomeen kää-ntämisen jälkeen käyttämään oikeuttaan liikkua vapaasti unionin alueella.

Pykälän 3 kohtaan ehdotetaan nykyisen pykälän 3 kohdan säännöstä sillä muutoksel-la, että käytetään käsitettä oleskelukortti oleskelulupakortin sijasta. Perusteena unio-

nin kansalaisen käännättämiselle tämän kohdan perusteella on se, että lyhytaikainen oleskelu on päättynyt ja henkilön oleskeluoikeus tulisi rekisteröidä, mutta edellytyksiä oleskeluoikeuden rekisteröimiselle tai oleskelukortin myöntämiselle ei ole olemassa.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 4 kohta, jossa unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä käännättämisen perusteeksi säädettäisiin voimassa oleva maahantulokiello Suomeen. Schengen-alueen sisärajoilla ei ole sisärajatarkastuksia, joten maahantulokiellon saanut unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voi Schengenin sisärajojen kautta tulla maahan ilman tarkastuksia. Voimassa olevassa laissa ei ole erityisiä seuraamuksia, jos maahantulokielloon määrätty henkilö tulee maahan. On perusteltua, että unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää maasta suoraan hänelle määrätyn maahantulokiellon perusteella. Käännättämismenettelyssä ei tällöin ole tarpeen suorittaa uudestaan sitä tutkintaa, joka on tehty maahantulokielloa määrättäessä.

Maahantulokiellon saanut unionin kansalainen voi tehdä 170 §:n 2 momentin mukaisen hakemuksen maahantulokiellon peruuttamisesta. Direktiivin 32 artiklan 2 kohdan mukaan tällaisen hakemuksen tekemällä henkilöllä ei ole oikeutta tulla jäsenvaltion alueelle sinä aikana, jona hänen hakemustaan tutkitaan. Käännättämispäätös voidaan tehdä ja panna täytäntöön, vaikka asianomainen tekisikin hakemuksen maahantulokiellon peruuttamisesta. Laissa ei ole nimenomaista säännöstä maahantulokiellon peruuttamista koskevan hakemuksen jättämisestä. Yleisesti ottaen hakemus pitäisi jättää ulkomailla Suomen edustustoon, mutta ei ole laillista esittää hakemuksen jättämiselle Suomessa.

Samalla ehdotetaan, että maahantulokiellon noudattamatta jättäminen säädettäisiin rangaistavaksi ulkomaalaisrikkomuksena 185 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella.

168 §. *Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta karkottamisen perusteet.* Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta karkottamisen perusteita koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi. Maasta karkottamista käytetään maasta poistamisen toimenpiteenä sen jälkeen, kun unionin kansalainen on rekisteröinyt

oleskelunsa tai perheenjäsen, joka ei ole unionin kansalainen, on saanut oleskelukortin.

Pykälän muutosten taustalla on direktiivin 28 artikla. Artiklan otsikko on suomen kielelle käännettynä ”Suoja karkottamista vastaan”. Ehdotuksessa on artiklan sisältö huomioon ottaen tulkittu, että säännöksen sisältö Suomen kansalliseen lainsäädäntöön verrattuna tarkoittaa nimenomaan maasta karkottamista. Ruotsiksi otsikko on käännetty sanalla ”utvisning”, joka ulkomaalaislaissa tarkoittaa maasta karkottamista. Myös Ruotsissa direktiivin täytäntöönpanossa artiklan on tulkittu koskevan maasta karkottamista, johon Ruotsinkin lain mukaan käytetään käsitettä ”utvisning”.

Direktiivin 28 artiklan 2 ja 3 kohta asettaa korkeamman kynnyksen maasta karkottamiselle yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden perusteella, kun unionin kansalainen on saanut pysyvän oleskeluoikeuden tai kun hän on oleskellut maassa yli kymmenen vuotta. Pysyvän oleskeluoikeuden saamisen jälkeen edellytetään yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyviä vakavia syitä ja kymmenen vuoden oleskelun jälkeen yleistä turvallisuutta koskevia pakottavia syitä. Direktiivissä ei määritellä tarkemmin, mitä vakavalla ja pakottavalla syyllä tarkoitetaan.

Suomessa on yleensä katsottu, että pitkään maassa oleskellut ulkomaalainen, jolla on perhesiteitä Suomeen, voidaan karkottaa maasta, jos hän on syyllistynyt erityisen vakavaan rikokseen. Rikokset eivät sinällään saa muodostaa perustaa karkottamispäätökselle, mutta tietyn tyyppisten rikostuomioiden voidaan katsoa ilmentävän sellaista henkilökohtaista käytöstä, joka voi muodostaa uhan yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle. On myös arvioitava, jatkaako henkilö todennäköisesti rikollista käyttäytymistään tulevaisuudessa. Vakaviin henki-, väkivalta-, seksuaali- sekä huumausainerikoksiin syyllistyminen voi muodostaa perustan karkottamispäätökselle, vaikka nekään eivät suoraan saa johtaa karkottamiseen. Syyllistyminen toistuvasti rikoksiin, osallistuminen järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai ammattimainen rikollisuus voivat muodostaa perustavanlaatuisen yhteiskunnan etua uhkaavan, todellisen ja riittävän vakavan vaaran, vaikka henkilö ei olisikaan syyllistynyt niin vakavaan

rikokseen, että henkilö karkotettaisiin jo tuon yhden rikoksen perusteella.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on useita tapauksia, jotka koskevat rikollista käyttäytymistä ja rikostuomioita karkotusperusteena. Tuomioistuimen ratkaisussa, asia 41/74 Van Duyn, tuomioistuin on katsonut, että vaikka yleisen järjestyksen käsitettä on tulkittava suppeasti, jäsenvaltio voi yleisellä järjestyksellä perustelluja rajoituksia asettaessaan ottaa asianomaisen yksilön omaan käyttäytymiseen kuuluvana tekijänä huomioon sen, että henkilö kuuluu sellaiseen ryhmään tai järjestöön, jonka toimintaa jäsenvaltio pitää yhteiskunnalle vahingollisena vaikka sitä ei ole kielletty. Muita ratkaisuja ovat asia 30/77 Bouchereau, asia C-348/96 Calfa sekä yhdistetyt asiat C-482/01 ja C-493/01 Orfanopoulos.

Pykälän 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että momentissa viitataan oleskeluoikeuden edellytyksenä oleviin pykäliin (158 a, 161 d ja 161 e) sekä yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta ja kansanterveyttä koskeviin pykäliin (156 ja 156 a §). Unionin kansalainen voidaan karkottaa maasta, jos hän ei täytä oleskeluoikeuden edellytyksiä tai jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta taikka kansanterveyttä. Voimassa olevassa pykälässä maasta karkottaminen on perustunut siihen, että oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelukortti on peruutettu, taikka henkilön on katsottu vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin pysyvän oleskeluoikeuden saaneiden unionin kansalaisten ja näiden perheenjäsenten maasta karkottamisesta. Momentin sanamuoto, joka perustuu direktiivin 28 artiklan 2 kohtaan, on uusi verrattuna pykälän nykyiseen momenttiin. Pysyvän oleskeluoikeuden saanut unionin kansalainen ja pysyvän oleskelukortin saanut perheenjäsen voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä. Karkottamisen kynnys on asetettu tavallista korkeammalle.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sellaisen unionin kansalaisen maasta karkottamisesta, joka on oleskellut maassa yli kymmenen vuotta. Direktiivin 28 artiklan

3 kohdan mukaan unionin kansalaisia koskevaa karkottamispäätöstä ei saa tehdä, ellei se perustu jäsenvaltioiden määrittämiin yleistä turvallisuutta koskeviin pakottaviin syihin. Käytännössä yli kymmenen vuotta maassa oleskellut unionin kansalainen voitaisiin karkottaa maasta hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa, jossa henkilön vakaviin rikoksiin syyllistymisen perusteella katsotaan jatkosakin olevan uhaksi yleiselle turvallisuudelle. Aiemmin voimassa olleissa direktiiveissä ei ole ollut tällaista korotettua yleisen turvallisuuden kynnystä kymmenen vuoden oleskelun jälkeen. Säännöksen taustalla ovat myös syyskuun 11 päivän tapahtumat Yhdysvalloissa. Tätä taustaa vastaan valtioiden turvallisuutta vaarantava terrorismi on yksi seikka, joka voisi johtaa maasta karkottamiseen pitkäänkin maassa oleskelleen unionin kansalaisen kohdalla.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi direktiivin 18 artiklan 3 kohtaan perustuva erityissäännös alaikäisen unionin kansalaisen maasta karkottamisesta. Säännös ei siis koske alaikäisiä, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia. Säännös koskee vain lapsia, joiden oleskeluoikeus on rekisteröity. Alaikäinen lapsi voidaan karkottaa ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvästä pakottavasta syystä paitsi, jos maasta karkottaminen on lapsen edun mukaista. Yleensä on lapsen edun mukaista, että hän poistuu maasta karkotettavien vanhempiensa mukana sen sijaan, että hän jäisi yksin maahan. Säännöstä ei voi tulkita siten, että sillä voitaisiin estää lapsen vanhempien maasta karkottaminen, koska lasta ei voitaisi karkottaa. Tämä voisi johtaa siihen, että perheellisiä unionin kansalaisia ei lainkaan voisi karkottaa maasta.

Pykälän 5 momentissa määriteltäisiin pakottavaksi syyksi, että unionin kansalaisen on todettu syyllistyneen tekoon, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta ja hänen rikosten vakavuuden tai rikollisen toiminnan jatkumisen perusteella arvioidaan olevan vaaraksi yleiselle turvallisuudelle tai että hänen epäillään vakavasti vaarantavan Suomen tai muun valtion turvallisuutta. Ensinnäkin edellytetään, että tietty teko on vakavuudeltaan lainsäädännössä arvioitu vakavaksi, ja toiseksi, että rikos tai rikokset osoittavat tekijän olevan vaaraksi yleiselle turvallisuudelle jatkossakin. Mo-

mentin viimeinen lause on tarkoitettu käytettäväksi esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilön epäillä olevan osallisena terrorismitoiminnassa tai sen valmistelussa.

Rikoksia, joista on säädetty rangaistukseksi vähintään yksi vuosi vankeutta, ovat esimerkiksi raiskaus, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä pahoinpitely ja törkeä huumausainerikos. Rikoksia, joista vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, ovat esimerkiksi törkeä raiskaus, törkeä ihmiskauppa, törkeä ryöstö, törkeä tuhotyö, ydinräjähdერიкос, kaappaus, terroristiryhmän johtaminen eräissä tapauksissa ja tietyt terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset. Neljän vuoden vähimmäisrangaistus on säädetty esimerkiksi törkeästä maanpetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, törkeästä vakoilusta, joukkotuhonnasta, surmasta ja eräistä terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä rikoksista.

168 a §. *Työntekijän ja työnhakijan maasta poistaminen.* Lakiin ehdotetaan uutta erityissäännöstä työntekijän ja työnhakijan maasta poistamisesta. Pykälä perustuu direktiivin 14 artiklan 4 kohtaan, jossa työntekijä ja työnhakija on asetettu erityisasemaan maasta poistamiseen liittyen. Kohdan mukaan unionin kansalaista työntekijää tai työnhakijaa koskevaa karkottamistoimenpidettä ei missään tapauksessa saa toteuttaa muusta kuin direktiivin VI luvussa säädetyistä syistä, jotka liittyvät yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen.

Pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan 167 §:n 2 kohtaan tai 168 §:n 1 momentissa säädetyistä poiketen unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää tai karkottaa maasta ainoastaan 156 tai 156 a §:ssä säädetyin edellytyksin, jos unionin kansalainen on työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka hän on tullut maahan työnhakuun ja voi esittää näyttöä todellisista mahdollisuuksistaan löytää työtä.

Kun kyse on työnhakuun tulleesta unionin kansalaisesta, henkilön on esitettävä näyttöä siitä, että hän jatkaa työnhakua ja hänellä on todellisia mahdollisuuksia löytää työtä. Esimerkiksi pelkkä ilmoittautuminen työvoimatoimistoon ei riittäne näytöksi, vaan on esitettävä henkilöön liittyvää näyttöä hänen todellisesta mahdollisuudestaan löytää työtä.

168 b §. *Maasta karkottamisen kokonais-*

suojasta karkottamista vastaan. Artiklan 1 kohdassa on säännös kokonaisarvioinnista tehtäessä karkottamispäätöstä. Tässäkin kohdassa artiklan on Suomen lainsäädäntöön verrattaessa tulkittava koskevan nimenomaan maasta karkottamista, ei käännättämistä.

Ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin kokonaisharkinnasta, jota sovelletaan maasta karkottamista koskevaa päätöstä tehtäessä. Pykälän sanamuoto vastaa direktiivin 28 artiklan 1 kohdan sanamuotoa.

169 §. *Pohjoismaan kansalaisen käännättämisen ja maasta karkottamisen perusteet.* Pykälän 1 ja 2 momentin sanamuotoa täsmennettäisiin muuttamalla sanonta yleinen järjestys ja turvallisuus sanonnaksi yleinen järjestys tai yleinen turvallisuus.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että Pohjoismaiden kansalaisiin sovelletaan ehdotetun 168 §:n 3 ja 4 momentissa säädettyjä korotettuja edellytyksiä maasta karkottamiselle. Pohjoismaiden kansalaisten karkottamista koskisivat samantyyppiset yleiseen järjestykseen ja yleiseen turvallisuuteen liittyvät edellytykset kuin unionin kansalaisia, jos heidän oleskelunsa on kestänyt yli viisi tai kymmenen vuotta.

170 §. *Maahantulokiellon määrääminen ja peruuttaminen.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos niin, että siitä poistetaan maininta muun omaisen maasta poistamisesta. Muun omaisen rinnastamisesta perheenjäsenen ehdotetaan säädettäväksi 154 §:n 4 momentissa ja sellaisen muun omaisen maasta poistamiseen, joka tulee luvun soveltamisalan piiriin, sovelletaan perheenjäsentä koskevia säännöksiä. Momentin sanamuotoa tarkistettaisiin lisäksi siten, että käytetään ilmausta yleinen järjestys tai yleinen turvallisuus yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sijasta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi direktiivin 32 artiklan 1 kohdan toiseen alakohtaan perustuva säännös määräajasta, jonka kuluessa on tehtävä päätös hakemukseen maahantulokiellon poistamisesta. Tämä määräaika olisi kuusi kuukautta.

171 §. *Toimivaltaiset viranomaiset.* Pykälän 1 ja 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen korjaus siten, että käsite oleskelulupakortti muutetaan oleskelukortiksi. Momenttien alkuun lisätään maininta siitä, että toimivaltainen paikallispoliisi on hakijan

asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos. Peruuttava viranomaislainen voi olla eri kuin asia-alun perin päättänyt viranomaislainen, jos henkilö on vaihtanut asuinkuntaansa.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin 165 §:n 3 momentin sijasta 4 momenttiin.

172 §. *Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenenä maasta poistamisen täytäntöönpano.* Pykälän 5 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi direktiivin 30 artiklan 3 kohtaan perustuvalla säännöksellä. Käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevaa päätöstä tiedoksi annettaessa on ilmoitettava aika, jonka kuluessa käännytetyt tai maasta karkotetut on poistuttava maasta. Tämän ajan on oltava vähintään yksi kuukausi päätöksen tiedoksi antamisesta, jollei maasta poistamiselle ole perusteltu kiireellinen syy. Perusteltu kiireellinen syy voi olla esimerkiksi se, että henkilön maassaolo muodostaa uhan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, jossa säädettäisiin maasta poistamista täytäntöön panevalle viranomaiselle velvollisuus varmistaa maasta poistamisen perusteiden olemassaolo, jos päätöksen tekemisestä on kulunut yli kaksi vuotta. Momentti perustuu direktiivin 33 artiklan 2 kohtaan. Säännöksen taustalla on Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen päätös, yhdistetyt asiat C-482/01 ja C-493/01 Orfanopoulos, jossa tuomioistuimen mukaan jäsenvaltion tuomioistuimen tulee tutkiessaan toisen jäsenvaltion kansalaisen maastakarkotuspäätöksen lainmukaisuutta ottaa huomioon toimivaltaisten viranomaisten tekemän viimeisimmän päätöksen jälkeen ilmenneet tosiseikat, jotka voivat osoittaa, että karkotuspäätöksen kohteena olevan henkilön käyttäytymisen yleiselle järjestykselle aiheuttama uhka on poistunut tai pienentynyt huomattavasti. Näin on erityisesti silloin, kun yhtäältä karkotuspäätöksen tekohetken ja toisaalta sen ajankohdan, jolloin toimivaltainen tuomioistuin arvioi tätä päätöstä, välillä on kulunut pitkä aika.

172 a §. *Oikeuksien väärinkäyttö.* Lakiin ehdotetaan uutta yleistä pykälää, jossa toistetaan direktiivin 35 artiklan säännös oikeuksien väärinkäytöstä. Säännöksellä muistutetaan siitä seikasta, että harkittaessa tämän luvun toimenpiteitä, esimerkiksi oleskeluoikeuden

rekisteröintiä tai oleskelukortin myöntämistä, oikeutta ei ole annettava, jos hakija yrittää saada oikeuksia väärinkäytöksiin. Pykälässä mainittu petos-sana ei ole yhtenevä rikoslais-sa olevan petoksen tunnusmerkistön kanssa.

Pykälässä mainittaisiin, kuten direktiivissäkin, käsite lumeavioliitto. EU:n neuvosto on 4 päivänä joulukuuta 1997 antanut päätöslauselman toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi (97/C382/01). Päätöslauselmassa on määritelty seikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa, että avioliitto on solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi yhteiselämän puuttuminen, avioliiton solmimisesta on maksettu rahaa, puolisoilla ei ole yhteistä kieltä, puoliset antavat ristiriitaisia henkilötietoja toisistaan tai se, että puoliset eivät ole kertaakaan tavanneet ennen avioliittoa.

Ehdotetun 165 §:n 3 momentissa on erityisen säännös oleskeluoikeuden tai oleskelukortin peruuttamisesta, jos oikeudet on saatu antamalla väärä tietoja tai muilla väärinkäytöksillä.

172 b §. *Tarkemmat säännökset unionin kansalaisen oleskelusta.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi valtuussäännös, jonka perusteella valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenenä maahantuloa, oleskelua ja maasta poistamista koskevasta hallinnollisesta menettelystä.

185 §. *Ulkomaalaisrikkomus.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi teot, jotka vapaan liikkuvuuden direktiivin perusteella olisi syytä säätää rangaistaviksi.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin rangaistavaksi se, että henkilö laiminlyö velvollisuutensa rekisteröidä oleskelunsa tai hakea oleskelukorttia taikka pysyvää oleskelukorttia. Mahdollisuudesta määrätä näissä tilanteissa seuraamuksia on säädetty direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa ja 9 artiklan 3 kohdassa sekä 20 artiklan 2 kohdassa. Kuten edellä 162 §:n perusteluissa on todettu, unionin kansalaisen perheenjäsenellä ei olisi velvollisuutta hakea pysyvää oleskelukorttia. Rangaistavuudessa kyse on siitä, että jos henkilö aikoo hakea pysyvän oleskelukortin, hänen on haettava sitä ennen kuin oleskelukortin voimassaolo päättyy. Oleskelu ilman korttia ei ole rangaistavaa, jos uuden kortin hakemus on jätetty viranomaiselle. Direktiiv-

vin säännöksiä on tulkittava siten, että rangaistavaa ei ole oleskelu ilman oleskelukorttia tai pysyvää oleskelukorttia, vaan niiden hakemisen laiminlyönti.

Nykyisessä laissa ei ole säädetty seuraamusta rekisteröinnin tai oleskelulupakortin hakemisen laiminlyönnistä. Viranomaisen on vaikea valvoa sitä, milloin henkilö on oleskellut maassa yli kolme kuukautta. Kolmen kuukauden oleskeluaika alkaa uudestaan unionin kansalaisen käytyä Suomen ulkopuolella. Schengen-alueen sisärajoilla ei myöskään ole rajatarkastuksia, eikä henkilön matkustusasiakirjoihin tule merkintää maahan saapumisesta tai maasta poistumisesta. Vaikka valvonta on vaikeaa, rangaistussäännöksellä on kuitenkin katsottava olevan vaikutusta unionin kansalaisten toimintaan. Käytännössä on ollut tapauksia, joissa yli kolme kuukautta maassa oleskellut henkilö ei jostain syystä ole halunnut rekisteröidä oleskeluaan, vaikka hänellä oleskeluoikeus olisikin. Tässä tilanteessa henkilöä ei ole voitu poistaa maasta eikä muutoinkaan vaikuttaa hänen menettelyynsä ja oleskelu on jäänyt rekisteröimättä.

Momentin 4 kohdaksi otettaisiin uusi säännös, jonka mukaan ulkomaalaisrikkomuksesta voitaisiin tuomita sakkoon ulkomaalainen, joka tulee maahan, vaikka hänelle on määrätty maahantulokielto yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä. Kun Schengen-alueen sisärajoilla ei tehdä rajatarkastuksia, maahantulokieltoon määrätty henkilö voi tulla maahan ilman, että maahantuloa rajalla estetään. On perusteltua, että tällaisessa tilanteessa maahantulokieltoa rikkoneelle ulkomaalaiselle voidaan määrätä seuraamus. Seuraamus koskisi niin unionin kansalaisia kuin kolmannen maan kansalaisiakin.

Ulkomaalaisrikkomus ehdotetaan seuraamukseksi ainoastaan niihin tilanteisiin, joissa maahantulokielto on määrätty yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä. Unionin kansalaiselle tai hänen perheenjäsenelleen maahantulokielto voidaan määrätä vain näistä syistä.

191 §. Valituskiellot. Direktiivin 31 artiklan 1 kohdan mukaan henkilöllä, jonka osalta on tehty päätös yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansantervey-

teen liittyvistä syistä, on oltava vastaanottavassa jäsenvaltiossa mahdollisuus hakea siihen muutosta tuomioistuimessa tai soveltuvisissa tapauksissa hallinnollisella muutoksenhakumenettelyllä. Direktiivin 15 artiklassa säädetään, että 31 artiklassa säädettyä menettelyä on soveltuvin osin sovellettava kaikkiin päätöksiin, joilla rajoitetaan unionin kansalaisen tai tämän perheenjäsenen vapaata liikkuvuutta muista kuin yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka kansanterveyteen perustuvista syistä. Unionin kansalaisen viisumivollista perheenjäsentä koskevasta kielteisestä viisumipäätöksestä olisi näin ollen voitava hakea muutosta valittamalla.

Voimassa olevan lain 191 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säädetty valituskielto, joka koskee viisumin myöntämistä, viisumin voimassaoloajan tai viisumiin merkittyjen oleskelupäivien muuttamista, viisumin peruuttamista sekä viisumipäätöksen perustelujen ilmoittamista koskevaa päätöstä.

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että valituskiellon piiristä poistetaan sellaiset viisumipäätökset, jotka koskevat unionin kansalaisen perheenjäsentä tai sellaisen Suomen kansalaisen perheenjäsentä, joka on käyttänyt direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan. Direktiivi ei edellytä valitusoikeuden säätämistä Suomen kansalaisen perheenjäsenelle, jos Suomen kansalainen ei käytä liikkumisoikeuttaan. Tällöin hän ja hänen perheenjäsenensä eivät kuulu vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisalaan.

Valitusoikeus ei koske sellaisia perheenjäseniä, jotka eivät ole laillisesti oleskelleet unionin kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa. Esimerkiksi jos unionin kansalainen avioituu Schengen-valtion ulkopuolella viisumivollisen kolmannen maan kansalaisen kanssa, perheenjäsen ei kuulu 10 luvun soveltamisalan piiriin, jos hän ei ensin ole oleskellut toisessa jäsenvaltiossa yhdessä unionin kansalaisen perheenjäsenensä kanssa. Valitusoikeus ei myöskään koske Suomen kansalaisen perheenjäsenen viisumipäätöstä, jos Suomen kansalainen ei käytä direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lain 172 b §:ään ehdotetaan otettavaksi

säännös, jolla valtioneuvosto valtuutetaan antaa asetuksella tarkempia säännöksiä unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä näiden perheenjäsenten maahantuloa, oleskelua ja maasta poistamista koskevasta hallinnollisesta menettelystä.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää asiakirjoista, joita voidaan vaatia sellaiselta unionin kansalaisen perheenjäseneltä, joka itsekin on unionin kansalainen.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää direktiivin 27 artiklan 3 kohdassa säädettyistä menettelytavoista, jotka koskevat rikosrekisteritietojen vaihtoa jäsenvaltioiden välillä.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa säännöksiä myös muista oleskeluun tai maasta poistamiseen liittyvistä viranomaismenettelyistä sekä yhteistyöstä eri viranomaisten välillä. Esimerkiksi kun ulkomaalaisen epäillään vaarantavan Suomen tai muun valtion turvallisuutta lupaviranomaisen voisi hänen maasta karkottamistaan harkitessaan olla syytä pyytää suojelupoliisin lausuntoa.

Yksi mahdollinen valtioneuvoston asetuksella säänneltävä asia voisi olla 156 a §:n 3 momentissa tarkoitettu lääkärintarkastuksen suorittaminen.

3. Voimaantulo

Vapaan liikkuvuuden direktiivin 40 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 30 päivänä huhtikuuta 2006. Tämän vuoksi lain olisi tultava voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

4. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen (HE 28/2003 vp) yhteydessä eduskunnan perustuslakivaliokunta käsitteli perusteellisesti ulkomaalaislainsäädännön suhdetta perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin (PeVL 4/2004 vp). Tuolloin myös säädettiin unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskeva lain 10 luku, jota nyt ehdotetaan täsmennettäväksi.

Esitys ei sisällä perusoikeuksien kannalta merkittäviä muutoksia, ja se voidaan käsitellä perustuslain 72 §:n mukaisessa tavallisessa käsittelyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 2004 annetun ulkomaalaislain (301/2004) 50 §, 68 §:n 1 momentti, 153—156 §, 157 §:n 1 momentti, 158—170 §, 171 §:n 1 ja 2 momentti, 172 §:n 5 momentti, 185 §:n 1 momentti ja 191 §:n 1 momentin 1 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 68 §:n 1 momentti laissa / sekä 169 § ja 172 §:n 2 momentti laissa 34/2006, sekä

lisätään 32 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 50 a, 153 a, 155 a, 156 a, 158 a, 159 a, 161 a—161 h, 168 a ja 168 b §, 172 §:ään uusi 6 momentti sekä lakiin uusi 172 a ja 172 b § seuraavasti:

32 §

Ilmoitus kielteisestä päätöksestä

Kielteisen viisumipäätöksen perusteluiden ilmoittamiseen sovelletaan 155 a §:ää, jos päätös koskee unionin tai Suomen kansalaisen perheenjäsentä, johon sovelletaan 10 luvun säännöksiä.

50 §

Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle

Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna.

Jatkuva oleskelulupa myönnetään Suomessa asuvan Suomen kansalaisen muulle omaiselle kuin perheenjäsenelle, jos oleskeluluvan epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on Suomessa tarkoitus jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhelämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta Suomen kansalaisesta. Muun omaisen on odotettava lupahake-

muksen käsittelyä ulkomailla.

Jos Suomen kansalainen on käyttänyt Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2004/38/EY (*vapaan liikkuvuuden direktiivi*) säädettyä liikkumisoikeuttaan siirtymällä toiseen jäsenvaltioon tai oleskelemalla toisessa jäsenvaltiossa ja perheenjäsen on siirtynyt hänen mukanaan tai seurannut häntä myöhemmin, perheenjäsenen maahantuloon ja oleskeluun sovelletaan 10 luvun säännöksiä.

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

50 a §

Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenelle

Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen tai häneen rinnastettavan perheenjäsenelle taikka tämän ala-

ikäiselle lapselle, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai vahvistaa 10 luvun perusteella, myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa. Oleskelulupa myönnetään Suomessa tai ulkomailla haettuna.

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenelle tai tämän alaikäiselle lapselle ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

68 §

Paikallispoliisi oleskelulupaviranomaisena

Ulkomaalaisen asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos myöntää:

1) oleskeluluvan Suomen kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle sekä Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle;

2) uuden määräaikaisen oleskeluluvan;

3) pysyvän oleskeluluvan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle; ja

4) pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan.

10 luku

Euroopan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelu

153 §

Luvun soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan unionin kansalaiseen ja häneen rinnastettavaan sekä näiden perheenjäseniin ja muihin omaisiin.

Tässä luvussa säädetään:

1) edellytyksistä, jotka koskevat sitä, miten unionin kansalainen ja hänen perheenjäsenensä voivat käyttää oikeuttaan liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella;

2) unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oikeudesta oleskella pysyvästi jäsenvaltioiden alueella;

3) 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja oikeuksia koskevista rajoituksista, jotka perustuvat yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen.

Lukua sovelletaan unionin kansalaiseen, joka siirtyy toisesta jäsenvaltiosta Suomeen, sekä hänen perheenjäsenensä, joka siirtyy toisesta jäsenvaltiosta hänen mukanaan tai seuraa häntä myöhemmin ja joka ennen siirtymistään on oleskellut unionin kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa laillisesti ja muutoin kuin tilapäisesti.

Lukua sovelletaan Suomen kansalaisen perheenjäsenen, jos Suomen kansalainen on käyttänyt vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan siirtymällä toiseen jäsenvaltioon tai oleskelemalla toisessa jäsenvaltiossa ja jos perheenjäsen on siirtynyt hänen mukanaan tai seurannut häntä myöhemmin ja ennen siirtymistään oleskellut Suomen kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa laillisesti ja muutoin kuin tilapäisesti.

153 a §

Poikkeus luvun soveltamisalaan

Unionin kansalaiselle, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai vahvistaa tämän luvun säännösten perusteella, voidaan poikkeuksellisesti myöntää oleskelulupa 4 luvun perusteella.

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka itse ei ole unionin kansalainen, myönnetään oleskelulupa 4 luvun perusteella, jos häneen ei sovelleta tämän luvun säännöksiä.

154 §

Unionin kansalaisen perheenjäsen

Unionin kansalaisen perheenjäseniä ovat hänen:

1) aviopuolisonsa;

2) alle 21-vuotiaat tai hänen huollettavinaan olevat jälkeläisensä suoraan alenevassa polvessa samoin kuin hänen aviopuolisonsa vastaavat jälkeläiset;

3) huollettavinaan olevat sukulaisensa suoraan ylenevässä polvessa samoin kuin hänen aviopuolisonsa vastaavat sukulaiset.

Jos Suomessa asuva unionin kansalainen

on alaikäinen, hänen huoltajansa on perheenjäsen.

Tätä lukua sovellettaessa aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta, jos he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Tätä lukua sovellettaessa heidän välisensä suhde rinnastetaan avioliittoon. Kahden vuoden yhdessä asumista ei kuitenkaan edellytetä, jos yhteisessä taloudessa asuvilla on lapsi yhteisessä huollossa tai jos on muu painava syy.

Unionin kansalaisen perheenjäsenen rinnastetaan muu omainen hänen kansalaisuutensa katsomatta, jos:

1) hän on lähtömaassaan sellaisen unionin kansalaisen huollettavana, joka on ensisijainen oleskeluoikeuden haltija, tai hän asui samassa taloudessa tämän kanssa; taikka

2) vakavat terveydelliset syyt ehdottomasti edellyttävät, että kyseinen unionin kansalainen hoitaa häntä henkilökohtaisesti.

155 §

Unionin kansalaisen maahantulo ja oleskelu

Unionin kansalaisen maahantulon ja oleskelun edellytyksenä on, että hänellä on voimassa oleva henkilötodistus tai passi.

Jos unionin kansalaisella tai hänen perheenjäsenellä, joka ei ole unionin kansalainen, ei ole vaadittavaa matkustusasiakirjaa tai mahdollisesti tarvittavaa viisumia, hänelle on ennen maahanpääsyn epäämistä varattava tilaisuus hankkia tarpeelliset asiakirjat tai saada ne toimitetuiksi, taikka osoittaa muilla keinoin, että hänellä on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti.

155 a §

Unionin kansalaisen perheenjäsenen maahantulo

Jos unionin kansalaisen perheenjäsen ei ole unionin kansalainen, hänen maahantulonsa ja oleskelunsa edellytyksenä on voimassa oleva passi. Tällaiselta perheenjäseneltä voidaan vaatia viisumi, jos perheenjäsen on sellaisen

valtion kansalainen, jolta neuvoston asetuksen mukaan vaaditaan viisumi.

Perheenjäseneltä, jolla on voimassa oleva vapaan liikkuvuuden direktiivissä tarkoitettu oleskelukortti, ei edellytetä viisumia, eikä hänen passiinsa merkitä maahantulo- tai maastapoistumisleimoja. Oleskelukortti on esitettävä saavuttaessa maahan Schengen-alueen ulkopuolelta.

Kielteinen päätös viisumiasiassa on annettava viisuminhakijalle kirjallisesti, ja se on perusteltava, jollei tämä ole vastoin Suomen tai unionin muun jäsenvaltion turvallisuusetuja.

156 §

Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä on, että heidän ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta.

Maahantulon estämisen ja maasta poistamisen yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vuoksi tulee perustua yksinomaan yksilön omaan käyttäytymiseen, eikä perusteena voida pitää pelkästään aikaisempia rikostuomioita. Yksilön käyttäytymisen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun. Perustelut, jotka eivät liity yksittäiseen tapaukseen tai jotka johtuvat yleistävistä näkökohdista, eivät ole hyväksyttäviä.

156 a §

Kansanterveys

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantuloa ja maassa oleskelua voidaan rajoittaa kansanterveyteen liittyvistä syistä. Rajoitukset voivat perustua vain tautiin, joka on jokin Maailman terveysjärjestön asiaan kuuluvissa asiakirjoissa määritelty, mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti tai muu tarttuva tauti, johon sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn Suomen kansalaisen vapautta voitaisiin taudin leviämisen estämiseksi rajoittaa.

Kansanterveyttä uhkaava tauti, joka ilmenee maahan saapumista seuraavien kolmen kuukauden jälkeen, ei saa olla perusteena maasta poistamiselle.

Unionin kansalaiselta tai hänen perheenjäseneltään voidaan, jos se on selvästi tarpeellista, kolmen kuukauden kuluessa saapumispäivästä vaatia, että hänelle tehdään maksuton lääkärintarkastus sen toteamiseksi, ettei hänellä ole mitään 1 momentissa tarkoitettuista taudeista. Tarkastusta ei saa vaatia suoritettavaksi järjestelmällisesti kaikille hakijoille.

157 §

Pohjoismaan kansalaisen maahantulo ja oleskelu

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisilla on oikeus saapua maahan ilman passia suoraan näistä valtioista ja oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan.

158 §

Unionin kansalaisen lyhytaikainen oleskelu

Unionin kansalainen saa oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan enintään kolme kuukautta ilman muita edellytyksiä tai muodollisuuksia kuin se, että hänellä on voimassa oleva henkilökortti tai passi.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös unionin kansalaisen perheenjäsentä, joka ei ole unionin kansalainen ja jolla on voimassa oleva passi.

Työnhakijana oleva unionin kansalainen saa oleskella Suomessa kolmen kuukauden jälkeenkin kohtuullisen ajan rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hän edelleen hakee työtä ja jos hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet saada työtä.

158 a §

Oikeus oleskella yli kolme kuukautta

Unionin kansalainen saa oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos:

1) hän harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana;

2) hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle;

3) hän on kirjoittautunut Suomessa hyväksyttyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen ja hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle; taikka

4) hän on 1—3 kohdassa säädetty edellytykset täyttävän unionin kansalaisen perheenjäsen.

Edellä 1 momentissa säädetty oleskeluoikeus on myös unionin kansalaisen perheenjäsenellä, joka ei itse ole unionin kansalainen, jos unionin kansalainen täyttää 1 momentin 1—3 kohdassa säädetty edellytykset.

Jos oleskeluoikeus perustuu opiskeluun, oleskeluoikeus unionin kansalaisen perheenjäsenenä on vain:

1) unionin kansalaisen aviopuolisolla; sekä

2) unionin kansalaisen tai hänen aviopuolisonsa alle 21-vuotiaalla tai hänen huollettavanaan olevalla lapsella.

Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenellä on oleskeluoikeus, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu.

159 §

Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinti

Jos unionin kansalainen oleskelee Suomessa yli kolme kuukautta, hänen on rekisteröitävä oleskelunsa. Rekisteröintihakemus jätetään asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitokselle kolmen kuukauden kuluessa maahantulopäivästä.

Unionin kansalaisen annettua selvityksen siitä, että hän täyttää rekisteröinnin edellytykset, hänelle on välittömästi annettava rekisteröintitodistus, jossa mainitaan hänen nimensä ja osoitteensa sekä rekisteröinnin päivämäärä.

159 a §

Selvitykset oleskeluoikeuden rekisteröinnille

Rekisteröintitodistusta haettaessa on esitettävä voimassa oleva henkilökortti tai passi sekä:

- 1) jos hakija on työntekijä, työnantajalta saatu vahvistus työsuhteesta tai todistus työsuolosta;
- 2) jos hakija on itsenäinen ammatinharjoittaja, selvitys ammatinharjoittamisesta;
- 3) jos hakija on 158 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu unionin kansalainen, selvitys siitä, että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat, ja tarvittaessa selvitys sairausvakuutuksesta;
- 4) jos hakija on 158 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu opiskelija, selvitys siitä, että hän on kirjoilla Suomessa hyväksytyssä oppilaitoksessa ja hänellä on riittävä sairausvakuutusturva, sekä henkilökohtainen vakuutus tai muu vastaava selvitys siitä, että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat; hakijalta ei saa vaatia, että hän henkilökohtaisessa vakuutuksessaan esittää tietyn määrän varoja.

160 §

Työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman säilyttäminen

Edellä 158 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa unionin kansalainen, joka ei enää ole työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, säilyttää työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman, vaikka hän:

- 1) joutuu tilapäisesti työkyvyttömäksi sairauden tai tapaturman vuoksi;
- 2) yli vuoden työskenneltyään joutuu työttömäksi tahtomattaan ja työvoimatoimisto rekisteröi hänet työnhakijaksi;
- 3) alle vuoden kestäneen määräaikaisen työsuhteen päätyttyä tai kahdentoista ensimmäisen kuukauden aikana joutuu työttömäksi tahtomattaan ja työvoimatoimisto rekisteröi hänet työnhakijaksi; tällöin hän säilyttää työntekijän asemansa kuuden kuukauden ajan; taikka
- 4) aloittaa ammatillisen koulutuksen, joka liittyy hänen aiempaan työskentelyynsä, taikka jos hän on tahtomattaan työttömänä, muun ammatillisen koulutuksen.

161 §

Oleskelukortti

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen, myönnetään hakemuksesta unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti, jos perheenkokoaja täyttää 157 tai 158 a §:ssä säädetty edellytykset.

Oleskelukortti myönnetään, jos perheenjäsenellä on tarkoitus oleskella Suomessa yli kolme kuukautta.

161 a §

Oleskelukortin hakeminen

Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia on haettava kolmen kuukauden kuluessa maahantulosta.

Oleskelukorttia haettaessa on esitettävä:

- 1) voimassa oleva passi;
- 2) asiakirja, joka osoittaa avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen;
- 3) sen unionin kansalaisen rekisteröintitodistus, jonka mukana hakija tulee tai jota hän seuraa;
- 4) 154 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa selvitys sukulaisuhteesta;
- 5) 154 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa selvitys pysyvästä suhteesta asianomaiseen unionin kansalaiseen;
- 6) 154 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tapauksessa koti- tai lähtömaan viranomaisen antama asiakirja, josta käy ilmi, että muut omaiset ovat unionin kansalaisen huollettavina tai asuivat samassa taloudessa tämän kanssa, taikka selvitys vakavista terveydellisistä syistä, jotka ehdottomasti edellyttävät, että unionin kansalainen henkilökohtaisesti hoitaa asianomaista muuta omaista.

161 b §

Oleskelukortin myöntäminen

Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti on myönnettävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä. Hakemuksen jättämisestä on annettava välittömästi todistus.

161 c §

Oleskelukortin voimassaolo

Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti myönnetään viideksi vuodeksi tai jos oleskelun aiottu kesto on vähemmän kuin viisi vuotta, oleskelun aiotuksi kestoksi.

Oleskelukortin voimassaoloaikaa arvioitaessa ei oteta huomioon tilapäisiä poissaoloja, jotka eivät ylitä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään kahdentoista peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä var-

ten toisen unionin jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

161 d §

Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua Suomesta

Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen maasta ei vaikuta hänen sellaisen perheenjäsenenä oleskeluoikeuteen, joka on unionin kansalainen. Perheenjäsenen on kuitenkin ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 158 a §:n 1 momentissa säädetty edellytykset.

Unionin kansalaisen perheenjäsenen, joka itse ei ole unionin kansalainen ja joka on oleskellut Suomessa perheenjäsenenä vähintään yhden vuoden ajan ennen unionin kansalaisen kuolemaa, ei menetä oleskeluoikeuttaan tämän kuollessa. Ennen kuin perheenjäsen saa oikeuden pysyvään oleskeluun, hänen oleskeluoikeutensa sovelletaan vaatimusta, jonka mukaan hänen on voitava todistaa olevansa työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että hän ja hänen perheenjäsenensä eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva Suomessa taikka että hän on nämä edellytykset täyttävän unionin kansalaisen Suomeen jo muodostuneen perheen jäsen. Tällainen perheenjäsen säilyttää oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.

Unionin kansalaisen kuollessa tai poistues-
sa maasta hänen lapsensa tai lasten tosiasiallisena huoltajana toimiva vanhempi ei, kansalaisuudestaan riippumatta, menetä oleskeluoikeuttaan ennen lasten opintojen päättymistä, jos lapset oleskelevat Suomessa ja ovat kirjoilla oppilaitoksessa opiskellakseen siellä.

161 e §

Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen ja rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen

Unionin kansalaisen avioliiton purkautuminen ei vaikuta unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeuteen, jos perheenjäsen on unionin kansalainen. Perheenjäsen on kuitenkin ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 158 a §:n 1 momentissa säädetty edellytykset.

Unionin kansalaisen perheenjäsen, joka itse ei ole unionin kansalainen, ei menetä oleskeluoikeuttaan avioliiton purkautuessa, jos:

1) avioliitto on kestänyt vähintään kolme vuotta, joista yhden vuoden Suomessa;

2) unionin kansalaisen lasten huolto on aviopuolisoiden sopimuksin tai tuomioistuimen päätöksellä uskottu aviopuolisolle, joka ei ole unionin kansalainen;

3) erityisen vaikea tilanne, kuten väkivalta avioliitossa, sitä edellyttää; taikka

4) aviopuolisoiden sopimuksin tai tuomioistuimen päätöksen mukaan aviopuolisolla, joka ei ole unionin kansalainen, on oikeus tavata alaikäistä lasta ja tuomioistuin on katsonut, että tapaamisten on tapahduttava Suomessa.

Ennen kuin 2 momentissa tarkoitettu perheenjäsen, joka ei ole unionin kansalainen, saa oikeuden pysyvään oleskeluun, hänen oleskeluoikeutensa sovelletaan vaatimusta, jonka mukaan hänen on voitava todistaa olevansa työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että hän ja hänen perheenjäsenensä eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva Suomessa taikka että hän on nämä edellytykset täyttävän unionin kansalaisen Suomeen jo muodostuneen perheen jäsen. Tällainen perheenjäsen säilyttää oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.

161 f §

Oleskeluoikeuden säilyminen

Unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on 158 §:ssä säädetty oikeus lyhytaikaiseen oleskeluun, jos hän ei turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodosta kohtuutonta rasitetta Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle.

Unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädetty oikeus oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos hän täyttää näissä pykälissä säädetty edellytykset.

Yksittäisessä tapauksessa, jossa on perusteltua aihetta epäillä, että unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä ei täytä 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädettyjä edellytyksiä, voidaan tutkia täytyvätkö edellytykset.

161 g §

Oikeus pysyvään oleskeluun

Unionin kansalaisella, joka on oleskellut Suomessa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta, on oikeus pysyvään oleskeluun. Tähän oikeuteen ei sovelleta, mitä lyhytaikaisen ja yli kolme kuukautta kestävä oleskelun edellytyksistä säädetään.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös unionin kansalaisen perheenjäsentä, joka itse ei ole unionin kansalainen ja joka on oleskellut Suomessa unionin kansalaisen kanssa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta.

Oleskelun yhtäjaksoisuuteen eivät vaikuta tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä yhteen kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään kahdentoista peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen unionin jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

161 h §

*Unionin kansalaiselle annettava pysyvän
oleskeluoikeuden osoittava todistus*

Unionin kansalaiselle, jolla on oikeus pysyvään oleskeluun, annetaan hakemuksesta pysyvään oleskeluoikeuden osoittava todistus.

Todistus on annettava viivytyksettä oleskelun keston tarkistamisen jälkeen.

162 §

Pysyvä oleskelukortti

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen ja jolla on oikeus pysyvään oleskeluun, myönnetään hakemuksesta pysyvä oleskelukortti kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä.

Pysyvää oleskelukorttia koskeva hakemus on tehtävä ennen oleskelukortin voimassaoloajan päättymistä.

Oleskelun keskeytymiset, jotka ovat yhtäjaksoisesti korkeintaan kahden vuoden pituisia, eivät vaikuta pysyvän oleskelukortin voimassaoloon.

163 §

*Työskentelyn tai ammatin harjoittamisen
päättäneiden henkilöiden oikeus pysyvään
oleskeluun*

Oikeus pysyvään oleskeluun ennen viiden vuoden yhtäjaksoista oleskelua, on työntekijällä tai itsenäisellä ammatinharjoittajalla, joka:

1) päättäessään työskentelynsä on saavuttanut vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän ja on työskennellyt tai harjoittanut ammattia Suomessa vähintään viimeksi kuluneet 12 kuukautta sekä asunut Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään kolme vuotta; jos itsenäisellä ammatinharjoittajalla ei ole oikeutta vanhuuseläkkeeseen, hän saa oikeuden pysyvään oleskeluun täytettyään 60 vuotta;

2) on päättänyt työskentelynsä pysyvän työkyvyttömyyden vuoksi asuttuaan Suomessa yhtäjaksoisesti kaksi vuotta; taikka

3) työskennellytään ja asuttuaan Suomessa yhtäjaksoisesti kolme vuotta on siirtynyt työskentelemään toisen unionin jäsenvaltion alueelle asuen edelleen Suomessa ja säännönmukaisesti palaa Suomeen päivittäin tai vähintään kerran viikossa.

Jos 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu työkyvyttömyys johtuu työtapaturmasta tai ammattitaudista, joka oikeuttaa unionin kansalaisen Suomessa lakisääteiseen eläkkeeseen, asumisen kestolla ei ole merkitystä pysyvän oleskeluoikeuden saamisen kannalta.

Pysyvän oleskeluoikeuden saamiseksi 1 momentin 1 tai 2 kohdan nojalla hyväksi luetaan myös työssäolo toisen jäsenvaltion alueella. Omasta tahdosta riippumattomat työttömyysjaksot, jotka työvoimatoimisto on kirjannut, tai ammatinharjoittamisen katkaissut jaksot, jotka ovat aiheutuneet hakijasta riippumattomista syistä, sekä sairaudesta tai tapaturmasta johtuvat poissaolojaksot katsotaan työssäolojaksoiksi.

Asumisen ja työnteon kestolle 1 momentin 1 kohdassa ja asumisen kestolle 1 momentin 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä ei sovelleta, jos työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aviopuoliso on Suomen kansalainen tai on menettänyt Suomen kansalaisuuden sen seurauksena, että hän on solminut avioliiton kyseisen työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan kanssa.

Pysyvän oleskeluoikeuden 1 tai 2 momentin nojalla saaneen työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan perheenjäsenillä on pysyvä oleskeluoikeus Suomessa.

Jos työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja kuolee ollessaan työelämässä, ennen kuin hän on saanut 1 tai 2 momenttiin perustuvan pysyvän oleskeluoikeuden, hänen kanssaan Suomessa asuvilla perheenjäsenillään on oikeus jäädä pysyvästi Suomeen, jos:

1) työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan ennen kuolemaansa;

2) työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan kuolema aiheutui työtapaturmasta tai ammattitaudista; taikka

3) kuolleen työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aviopuoliso on menettänyt Suomen kansalaisuuden sen seurauksena, että hän on solminut avioliiton työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan kanssa.

164 §

Työnteko ja elinkeinon harjoittaminen

Sillä, jolla on tämän luvun mukainen oleskeluoikeus, on rajoittamaton oikeus tehdä ansiotyötä ilman työntekijän oleskelulupaa ja harjoittaa elinkeinoa ilman elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa.

165 §

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin peruuttaminen

Oleskeluoikeuden rekisteröinti ja määräaikainen oleskelukortti peruutetaan, jos:

1) se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelukortti, on muuttanut pysyvästi pois Suomesta;

2) se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelukortti, on pysyvässä tarkoituksessa oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta Suomen ulkopuolella; taikka

3) edellytyksiä, joiden perusteella oleskeluoikeus on rekisteröity tai määräaikainen oleskelukortti on myönnetty, ei enää ole.

Pysyvä oleskeluoikeus tai pysyvä oleskelukortti peruutetaan, jos unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä on ollut yhtäjaksoisesti yli kaksi vuotta poissa Suomesta.

Oleskeluoikeuden rekisteröinti, pysyvä oleskeluoikeus taikka määräaikainen tai pysyvä oleskelukortti peruutetaan, jos se on saatu antamalla tietoisesti hakijan henkilöllisyyttä koskevia taikka muita asiaan vaikuttavia vääriä tietoja tai salaamalla tällaisia tietoja taikka muutoin oikeuksien väärinkäytöllä.

Suomesta muuttanut voi tehdä kahden vuoden kuluessa maastamuutosta hakemuksen siitä, että oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai oleskelukorttia ei peruuteta. Jos hakemukseen suostutaan, päätöksestä tulee ilmetä aika, jonka kuluessa peruuttamiseen ei ryhdytä.

166 §

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin raukeaminen

Oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelukortti raukeaa, jos se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti, karkotetaan maasta tai hän saa Suomen kansalaisuuden.

167 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä käännättämisen perusteet

Unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelukorttia sekä jos:

1) hän ei täytä 155, 156 tai 156 a §:ssä säädettyjä maahantulon edellytyksiä;

2) hän turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla lyhytaikaisen oleskelunsa aikana kohtuuttomasti rasittaa Suomen sosiaalihuoltojärjestelmää;

3) hänen Suomessa oleskelunsa jatkaminen edellyttäisi oleskeluoikeuden rekisteröimistä tai oleskelukortin myöntämistä, mutta hän ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröimisen tai oleskelukortin myöntämisen edellytyksiä; taikka

4) hänet on määrätty maahantulokieltoon yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

168 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta karkottamisen perusteet

Unionin kansalainen, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity, taikka unionin kansalaisen perheenjäsen, jolle on myönnetty oleskelukortti, voidaan karkottaa maasta, jos hän ei täytä 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädettyjä oleskeluoikeuden edellytyksiä taikka hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta 156 §:ssä säädettyin

edellytyksin taikka kansanterveyttä 156 a §:ssä säädetyn edellytyksin.

Unionin kansalainen, joka on saanut pysyvän oleskeluoikeuden, tai unionin kansalaisen perheenjäsen, jolle on myönnetty pysyvä oleskelukortti, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä.

Unionin kansalainen, joka on laillisesti oleskellut maassa edelliset kymmenen vuotta, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä.

Unionin kansalainen, joka on alaikäinen, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä, jollei karkottaminen ole lapsen edun mukaista.

Edellä 3 ja 4 momentissa säädetyn pakottavaksi syyksi katsotaan se, että unionin kansalaisen on todettu syylistyneen tekoon, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta, ja hänen rikoksen vakavuuden tai rikollisen toiminnan jatkumisen perusteella arvioidaan olevan vaaraksi yleiselle turvallisuudelle tai hänen epäillään vakavasti vaarantavan Suomen tai muun valtion turvallisuutta.

168 a §

Työntekijän ja työnhakijan maasta poistaminen

Edellä 167 §:n 2 kohdassa tai 168 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää tai karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä 156 §:ssä säädetyn edellytyksin tai kansanterveyteen liittyvistä syistä 156 a §:ssä säädetyn edellytyksin, jos unionin kansalainen on työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka hän on tullut maahan työnhakuun ja voi esittää näyttöä todellisista mahdollisuuksistaan löytää työtä.

168 b §

Maasta karkottamisen kokonaisharkinta

Ennen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyviin syihin perustuvaa maasta karkottamista koskevaa päätöstä on otettava huomioon, kuinka kauan unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä on oleskellut maassa, hänen ikänsä, terveydentilansa sekä perhetilanteensa ja taloudellinen tilanteensa ja kuinka hyvin asianomainen on kotoutunut Suomen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Lisäksi on otettava huomioon, missä määrin unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on yhteyksiä kotimaahansa.

169 §

Pohjoismaan kansalaisen käännättämisen ja maasta karkottamisen perusteet

Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen, jonka oleskelua Suomessa ei ole 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla rekisteröity, voidaan käännättää, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta 156 §:ssä säädetyn edellytyksin taikka kansanterveyttä 156 a §:ssä säädetyn edellytyksin.

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalainen, jonka oleskelu Suomessa on rekisteröity 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla, voidaan karkottaa maasta, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveyttä.

Jos Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen on oleskellut maassa yli viisi vuotta, hänet voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä ja, jos oleskelu on kestänyt yli kymmenen vuotta, hänet voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä.

170 §

Maahantulokiellon määrääminen ja peruuttaminen

Jos unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maasta poistaminen perustuu siihen, että hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveyttä, hänelle voidaan käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksessä määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto.

Maahantulokielto voidaan muuttuneiden olojen vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi hakemuksesta peruuttaa kokonaan tai osittain. Päätös asiassa on tehtävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen tekemisestä.

171 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Hakijan asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos rekisteröi oleskeluoikeuden ulkomaalaisrekisteriin sekä myöntää määräaikaisen ja pysyvän oleskelukortin.

Hakijan asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos peruuttaa rekisteröidyn oleskeluoikeuden sekä määräaikaisen ja pysyvän oleskelukortin. Se myös hakemuksesta päättää, että oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai oleskelukorttia ei 165 §:n 4 momentissa tarkoitetussa tapauksessa peruuteta.

172 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta poistamisen täytäntöönpano

Käännättämistä tai maasta karkottamista koskevan päätöksen tiedoksiannossa on ilmoitettava aika, jonka kuluessa käännytetyn tai maasta karkotetun on poistuttava maasta. Tämän ajan on oltava vähintään yksi kuukausi päätöksen tiedoksi antamisesta, jollei maasta poistumiselle ole perusteltua kiireellistä syytä. Tänä aikana päätöstä ei voida

panna täytäntöön viranomaistoimin.

Jos käännättämistä tai maasta karkottamista koskeva päätös pannaan täytäntöön yli kahden vuoden kuluttua sen tekemisestä, päätöksen täytäntöön panevan viranomaisen on varmistettava päätöksen tehneeltä viranomaiselta, että maasta poistettavan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle aiheuttama uhka on edelleen todellinen, ja arvioitava, ovatko olosuhteet karkottamispäätöksen tekemisen jälkeen muuttuneet.

172 a §

Oikeuksien väärinkäyttö

Tämän luvun mukaiset oikeudet voidaan evätä, lopettaa tai peruuttaa, jos ne on saatu antamalla tietoisesti hakijan henkilöllisyyttä koskevia taikka muita asiaan vaikuttavia vääriä tietoja tai salaamalla tällaisia tietoja taikka muutoin oikeuksien väärinkäytöllä, kuten avioliitolla, joka on solmittu yksinomaan tässä luvussa säädettyjen oikeuksien saamiseksi.

172 b §

Tarkemmat säännökset unionin kansalaisen oleskelusta

Tarkempia säännöksiä unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä perheenjäsenen maahantuloa, oleskelua ja maasta poistamista koskevasta hallinnollisesta menettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalainen, joka

1) oleskelee maassa ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa, viisumia tai oleskelulupaa taikka laiminlyö velvollisuutensa rekisteröidä oleskelunsa taikka hakea oleskelukortti tai pysyvä oleskelukortti,

2) oikeudetta tekee ansiotyötä tai harjoittaa elinkeinoa,

3) jättää noudattamatta 118 §:n nojalla määrätyn ilmoittautumisvelvollisuuden,

119 §:n nojalla määrätyn muun velvollisuuden tai 130 §:n nojalla annetun kutsun saapua antamaan tietoja oleskelustaan, taikka

4) tulee maahan, vaikka hänelle on määrätty maahantulokielto yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä,

on tuomittava *ulkomaalaisrikkomuksesta* sakkoon.

191 §

Valituskiellot

Seuraaviin tämän lain nojalla tehtyihin pää-

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2006

töksiin ei saa hakea muutosta valittamalla:

1) viisumin myöntämistä, viisumin voimassaoloajan tai viisumiin merkittyjen oleskelupäivien muuttamista, viisumin peruuttamista taikka viisumipäätöksen perustelujen ilmoittamista koskeva päätös, jollei kyse ole sellaisen unionin tai Suomen kansalaisen perheenjäsentä koskevasta päätöksestä, johon sovelletaan 10 luvun säännöksiä unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsentensä oikeudesta liikkua vapaasti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sisäasiainministeri *Kari Rajamäki*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 2004 annetun ulkomaalaislain (301/2004) 50 §, 68 §:n 1 momentti, 153—156 §, 157 §:n 1 momentti, 158—170 §, 171 §:n 1 ja 2 momentti, 172 §:n 5 momentti, 185 §:n 1 momentti ja 191 §:n 1 momentin 1 kohta,
 sellaisina kuin niistä ovat 68 §:n 1 momentti laissa / sekä 169 § ja 172 §:n 2 momentti laissa 34/2006, sekä
lisätään 32 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 50 a, 153 a, 155 a, 156 a, 158 a, 159 a, 161 a—161 h, 168 a ja 168 b §, 172 §:ään uusi 6 momentti sekä lakiin uusi 172 a ja 172 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

32 §

Ilmoitus kielteisestä päätöksestä

Kielteisen viisumipäätöksen perusteluiden ilmoittamiseen sovelletaan 155 a §:ää, jos päätös koskee unionin tai Suomen kansalaisen perheenjäsentä, johon sovelletaan 10 luvun säännöksiä.

50 §

Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle

Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna.

Jos perheenjäsen on unionin kansalainen tai häneen rinnastettava, hänen maahantuloonsa ja oleskeluunsa noudatetaan soveltuvien osin 10 luvun säännöksiä.

Jatkuva oleskelulupa myönnetään Suomessa asuvan Suomen kansalaisen muulle

50 §

Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle

Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna.

ks.3 mom.

Jatkuva oleskelulupa myönnetään Suomessa asuvan Suomen kansalaisen muulle

omaiselle kuin perheenjäsenelle, jos oleskeluluvan epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on Suomessa tarkoitus jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta Suomen kansalaisesta. Muun omaisen on odotettava lupahakemuksen käsittelyä ulkomailla.

ks. edellä 2 mom.

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen *tai oleskeluoikeuden rekisteröinti* ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

omaiselle kuin perheenjäsenelle, jos oleskeluluvan epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on Suomessa tarkoitus jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta Suomen kansalaisesta. Muun omaisen on odotettava lupahakemuksen käsittelyä ulkomailla.

Jos Suomen kansalainen on käyttänyt Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2004/38/EY (vapaan liikkuvuuden direktiivi) säädettyä liikkumisoikeuttaan siirtymällä toiseen jäsenvaltioon tai oleskelemalla toisessa jäsenvaltiossa ja perheenjäsen on siirtynyt hänen mukanaan tai seurannut häntä myöhemmin, perheenjäsenen maahan-tuloon ja oleskeluun sovelletaan 10 luvun säännöksiä.

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

50 a §

Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenelle

Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen tai häneen rinnastettavan perheenjäsenelle taikka tämän alaikäiselle lapselle, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai vahvistaa 10 luvun perusteella, myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa. Oleskelulupa myönnetään Suomessa tai ulkomailla haetuna.

Tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenelle tai tämän alaikäiselle lapselle ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

68 §

Paikallispoliisi oleskelulupaviranomaisena

Ulkomaalaisen asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos myöntää:

1) oleskeluluvan Suomen kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle;

2) uuden määräaikaisen oleskeluluvan; ja

3) pysyvän oleskeluluvan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle.

68 §

Paikallispoliisi oleskelulupaviranomaisena

Ulkomaalaisen asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos myöntää:

1) oleskeluluvan Suomen kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle sekä Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle;

2) uuden määräaikaisen oleskeluluvan;

3) pysyvän oleskeluluvan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle; ja

4) pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan.

10 luku

Euroopan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelu

153 §

Luvun soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavaan sekä näiden perheenjäseniin ja muihin omaisiin. *Unionin kansalaiseen rinnastetaan Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalainen.*

10 luku

Euroopan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelu

153 §

Luvun soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavaan sekä näiden perheenjäseniin ja muihin omaisiin.

Tässä luvussa säädetään:

1) edellytyksistä, jotka koskevat sitä, miten unionin kansalainen ja hänen perheenjäsenensä voivat käyttää oikeuttaan liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella;

2) unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oikeudesta oleskella pysyvästi jäsenvaltioiden alueella;

3) 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja oikeuksia koskevista rajoituksista, jotka perustuvat yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen.

Lukua sovelletaan unionin kansalaiseen, joka siirtyy toisesta jäsenvaltiosta Suomeen, sekä hänen perheenjäsenensä, joka siirtyy toisesta jäsenvaltiosta hänen mukanaan tai seuraa häntä myöhemmin ja joka ennen siirtymistään on oleskellut unionin kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa laillisesti ja muutoin kuin tilapäisesti.

Lukua sovelletaan Suomen kansalaisen perheenjäseneen, jos Suomen kansalainen on käyttänyt vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan siirtymällä toiseen jäsenvaltioon tai oleskelemalla toisessa jäsenvaltiossa ja jos perheenjäsen on siirtynyt hänen mukanaan tai seurannut häntä myöhemmin ja ennen siirtymistään oleskellut Suomen kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa laillisesti ja muutoin kuin tilapäisesti.

153 a §

Poikkeus luvun soveltamisalaan

Unionin kansalaiselle, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai vahvistaa tämän luvun säännösten perusteella, voidaan poikkeuksellisesti myöntää oleskelulupa 4 luvun perusteella.

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka itse ei ole unionin kansalainen, myönnetään oleskelulupa 4 luvun perusteella, jos häneen ei sovelleta tämän luvun säännöksiä.

154 §

Unionin kansalaisen perheenjäsen

Unionin kansalaisen perheenjäseniä ovat hänen:

- 1) aviopuolisonsa;
- 2) lapsensa, jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia;
- 3) huollettavat vanhempansa;

154 §

Unionin kansalaisen perheenjäsen

Unionin kansalaisen perheenjäseniä ovat hänen:

- 1) aviopuolisonsa;
- 2) alle 21-vuotiaat tai hänen huollettaviinaan olevat jälkeläisensä suoraan alenevasa polvessa samoin kuin hänen aviopuo-

4) aviopuolisonsa lapset, jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia;

5) aviopuolisonsa huollettavat vanhemmat.

Jos Suomessa asuva unionin kansalainen on alaikäinen lapsi, hänen huoltajansa on perheenjäsen.

Tätä lakia sovellettaessa samaa sukupuolta olevat, joiden parisuhde on rekisteröity, rinnastetaan aviopuolisoihin. Aviopuolisoihin rinnastetaan myös jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta.

lionsa vastaavat jälkeläiset;

3) huollettavinaan olevat sukulaisensa suoraan ylenevässä polvessa samoin kuin hänen aviopuolionsa vastaavat sukulaiset.

Jos Suomessa asuva unionin kansalainen on alaikäinen, hänen huoltajansa on perheenjäsen.

Tätä lukua sovellettaessa aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta, jos he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Tätä lukua sovellettaessa heidän välisensä suhde rinnastetaan avioliittoon. Kahden vuoden yhdessä asumista ei kuitenkaan edellytetä, jos yhteisessä taloudessa asuvilla on lapsi yhteisessä huollossa tai jos on muu painava syy.

Unionin kansalaisen perheenjäsenen rinnastetaan muu omainen hänen kansalaisuutensa katsomatta, jos:

1) hän on lähtömaassaan sellaisen unionin kansalaisen huollettavana, joka on ensisijainen oleskeluoikeuden haltija, tai hän asui samassa taloudessa tämän kanssa; taikka

2) vakavat terveydelliset syyt ehdottomasti edellyttävät, että kyseinen unionin kansalaisen hoitaa häntä henkilökohtaisesti.

155 §

Unionin kansalaisen maahantulo ja oleskelu

Unionin kansalaisen maahantulon ja oleskelun edellytyksenä on, että hänellä on voimassa oleva henkilötodistus tai passi. Hänen perheenjäseneltään ja muulta omaiseltaan, joka ei ole unionin kansalainen, voidaan vaatia viisumi, jos omainen on sellaisen valtion kansalainen, jolta neuvoston asetuksella vaaditaan viisumi.

155 §

Unionin kansalaisen maahantulo ja oleskelu

Unionin kansalaisen maahantulon ja oleskelun edellytyksenä on, että hänellä on voimassa oleva henkilötodistus tai passi.

ks. 155 a §

Jos unionin kansalaisella tai hänen perheenjäsenellä, joka ei ole unionin kansalainen, ei ole vaadittavaa matkustusasiakirjaa tai mahdollisesti tarvittavaa viisumia, hänelle on ennen maahanpääsyn epäämistä varattava tilaisuus hankkia tarpeelliset asiakirjat tai saada ne toimitetuiksi, taikka

osoittaa muilla keinoin, että hänellä on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti.

155 a §

Unionin kansalaisen perheenjäsenen maahantulo

ks. 155 §

Jos unionin kansalaisen perheenjäsen ei ole unionin kansalainen, hänen maahantulonsa ja oleskelunsa edellytyksenä on voimassa oleva passi. Tällaiselta perheenjäseneltä voidaan vaatia viisumi, jos perheenjäsen on sellaisen valtion kansalainen, jolta neuvoston asetuksen mukaan vaaditaan viisumi.

Perheenjäseneltä, jolla on voimassa oleva vapaan liikkuvuuden direktiivissä tarkoitettu oleskelukortti, ei edellytetä viisumia, eikä hänen passiinsa merkitä maahantulo- tai maastapoistumisleimoja. Oleskelukortti on esitettävä saavuttaessa maahan Schengen-alueen ulkopuolelta.

Kielteinen päätös viisumiasiassa on annettava viisumihakijalle kirjallisesti, ja se on perusteltava, jollei tämä ole vastoin Suomen tai unionin muun jäsenvaltion turvallisuusetuja.

156 §

Yleinen järjestys ja turvallisuus sekä kansanterveys

Sen lisäksi, mitä 155 §:ssä säädetään, unionin kansalaisen maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä on, että hänen taikka hänen perheenjäsenensä tai muun omaisensa ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

Maahantulon estämisen tai maasta poistamisen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi tulee perustua ulkomaalaisen omaan käyttäytymiseen, eikä perusteena voida pitää pelkästään aikaisempia rikostuomioita.

156 §

Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä on, että heidän ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta.

Maahantulon estämisen ja maasta poistamisen yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vuoksi tulee perustua yksinomaan yksilön omaan käyttäytymiseen, eikä perusteena voida pitää pelkästään aikaisempia rikostuomioita. Yksilön käyttäytymisen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun. Perustelut,

jotka eivät liity yksittäiseen tapaukseen tai jotka johtuvat yleistävistä näkökohdista, eivät ole hyväksyttäviä.

156 a §

Kansanterveys

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantuloa ja maassa oleskelua voidaan rajoittaa kansanterveyteen liittyvistä syistä. Rajoitukset voivat perustua vain tautiin, joka on jokin Maailman terveysjärjestön asiaan kuuluvissa asiakirjoissa määriteltä, mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti tai muu tarttuva tauti, johon sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn Suomen kansalaisen vapautta voitaisiin taudin leviämisen estämiseksi rajoittaa.

Kansanterveyttä uhkaava tauti, joka ilmenee maahan saapumista seuraavien kolmen kuukauden jälkeen, ei saa olla perusteena maasta poistamiselle.

Unionin kansalaiselta tai hänen perheenjäseneltään voidaan, jos se on selvästi tarpeellista, kolmen kuukauden kuluessa saapumispäivästä vaatia, että hänelle tehdään maksuton lääkärintarkastus sen toteamiseksi, ettei hänellä ole mitään 1 momentissa tarkoitetuista taudeista. Tarkastusta ei saa vaatia suoritettavaksi järjestelmällisesti kaikille hakijoille.

157 §

Pohjoismaan kansalaisen maahantulo ja oleskelu

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisella on oikeus saapua maahan ilman passia suoraan näistä valtioista ja oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan ja ilman pysyvää oleskelulupakorttia.

157 §

Pohjoismaan kansalaisen maahantulo ja oleskelu

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisilla on oikeus saapua maahan ilman passia suoraan näistä valtioista ja oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan.

158 §

Unionin kansalaisen lyhytaikainen oleskelu

Unionin kansalainen saa oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan enintään kolme kuukautta. Työnhakijana oleva unionin kansalainen saa oleskella Suomessa tämän jälkeenkin kohtuullisen ajan rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hän edelleen hakee työtä ja jos hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet saada työtä.

158 §

Unionin kansalaisen lyhytaikainen oleskelu

Unionin kansalainen saa oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan enintään kolme kuukautta *ilman muita edellytyksiä tai muodollisuuksia kuin se, että hänellä on voimassa oleva henkilökortti tai passi.*

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös unionin kansalaisen perheenjäsentä, joka ei ole unionin kansalainen ja jolla on voimassa oleva passi.

Työnhakijana oleva unionin kansalainen saa oleskella Suomessa kolmen kuukauden jälkeenkin kohtuullisen ajan rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hän edelleen hakee työtä ja jos hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet saada työtä.

159 §

Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinti

Unionin kansalaisen tulee rekisteröidä oleskeluoikeutensa viimeistään silloin, kun hänen oikeutensa oleskella Suomessa 158 §:n perusteella päättyy. Oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytyksenä on, että unionin kansalainen täyttää 155 ja 156 §:ssä säädetty edellytykset sekä että:

1) hän harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana;

2) hänellä on riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus, jotta hän ei oleskeluaikanaan joudu Suomessa turvautumaan toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai muihin siihen rinnastettaviin etuuksiin; taikka

158 a §

Oikeus oleskella yli kolme kuukautta

Unionin kansalainen saa oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos:

1) hän harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana;

2) hänellä on *itseään ja perheenjäseniään varten* riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus *niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti* toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin *taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasisitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle;*

3) hänet on hyväksytty Suomessa olevan oppilaitoksen opiskelijaksi ja hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus.

Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus rekisteröidään, jos myös perheenjäsen on unionin kansalainen.

Unionin kansalaisen muun omaisen oleskeluoikeus rekisteröidään, jos myös muu omainen on unionin kansalainen ja jos oleskeluoikeuden rekisteröinnin epääminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on tarkoitus Suomessa jatkaa aikaisemmin viettämänsä kiinteää perhelämää tai että omainen on täysin riippuvainen Suomessa asuvasta omaisesta.

Edellä 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetun unionin kansalaisen perheenjäsenen ja muun omaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytyksenä on, että omaisella on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus. Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus rekisteröidään kuitenkin, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu. *Pohjoismaan kansalaisen muun omaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytyksenä on, että hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus.*

3) *hän on kirjoittautunut Suomessa hyväksyttyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen ja hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle; taikka*

4) *hän on 1—3 kohdassa säädetty edellytykset täyttävän unionin kansalaisen perheenjäsenen.*

Edellä 1 momentissa säädetty oleskeluoikeus on myös unionin kansalaisen perheenjäsenellä, joka ei itse ole unionin kansalainen, jos unionin kansalainen täyttää 1 momentin 1—3 kohdassa säädetty edellytykset.

Jos oleskeluoikeus perustuu opiskeluun, oleskeluoikeus unionin kansalaisen perheenjäsenenä on vain:

1) *unionin kansalaisen aviopuolisolla; sekä*

2) *unionin kansalaisen tai hänen aviopuolisonsa alle 21-vuotiaalla tai hänen huollettavanaan olevalla lapsella.*

Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenellä on oleskeluoikeus, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu.

159 §

Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinti

ks. 158 a §

Jos unionin kansalainen oleskelee Suomessa yli kolme kuukautta, hänen on rekisteröitävä oleskelunsa. Rekisteröintihakemus jätetään asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitokselle kolmen kuukauden kuluessa maahantulopäivästä.

Unionin kansalaisen annettua selvityksen siitä, että hän täyttää rekisteröinnin edellytykset, hänelle on välittömästi annettava rekisteröintitodistus, jossa mainitaan hänen nimensä ja osoitteensa sekä rekisteröinnin päivämäärä.

159 a §

Selvitykset oleskeluoikeuden rekisteröinnille

Rekisteröintitodistusta haettaessa on esitettävä voimassa oleva henkilökortti tai passi sekä:

1) jos hakija on työntekijä, työnantajalta saatu vahvistus työsuhteesta tai todistus työssäolosta;

2) jos hakija on itsenäinen ammatinharjoittaja, selvitys ammatinharjoittamisesta;

3) jos hakija on 158 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu unionin kansalainen, selvitys siitä, että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat, ja tarvittaessa selvitys sairausvakuutuksesta;

4) jos hakija on 158 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu opiskelija, selvitys siitä, että hän on kirjoilla Suomessa hyväksytyssä oppilaitoksessa ja hänellä on riittävä sairausvakuutusturva, sekä henkilökohtainen vakuutus tai muu vastaava selvitys siitä, että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat; hakijalta ei saa vaatia, että hän henkilökohtaisessa vakuutuksessaan esittää tietyn määrän varoja.

160 §

Työkyvyttömyyden ja työttömyyden vaikutus unionin kansalaisen rekisteröityyn oleskeluoikeuteen

Edellä 159 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa unionin kansalaisen rekisteröity oleskeluoikeus säilyy, vaikka hän on lopettanut toimintansa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana, jos hän on joutunut tilapäisesti työkyvyttömäksi sairauden tai tapaturman takia taikka joutunut työttömäksi itsestään riip-

160 §

Työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman säilyttäminen

Edellä 158 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa unionin kansalainen, joka ei enää ole työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, säilyttää työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman, vaikka hän:

1) joutuu tilapäisesti työkyvyttömäksi sairauden tai tapaturman vuoksi;

pumattomasta syystä.

Rekisteröity oleskeluoikeus säilyy kaksi vuotta, jos työttömyys jatkuu ja se johtuu unionin kansalaisesta itsestään riippumattomasta syystä.

2) yli vuoden työskennellyään joutuu työttömäksi tahtomattaan ja työvoimatoimisto rekisteröi hänet työnhakijaksi;

3) alle vuoden kestäneen määräaikaisen työsuhteen päätyttyä tai kahdentoista ensimmäisen kuukauden aikana joutuu työttömäksi tahtomattaan ja työvoimatoimisto rekisteröi hänet työnhakijaksi; tällöin hän säilyttää työntekijän asemansa kuuden kuukauden ajan; taikka

4) aloittaa ammatillisen koulutuksen, joka liittyy hänen aiempaan työskentelyynsä, taikka jos hän on tahtomattaan työttömänä, muun ammatillisen koulutuksen.

161 §

Perheenjäsenen ja muun omaisen oleskelulupakortti

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen, myönnetään hakemuksesta perheenjäsenen oleskelulupakortti, jos perheenkokoaja täyttää 155 ja 156 §:ssä sekä 157 §:n 3 momentissa tai 159 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset.

Unionin kansalaisen muulle omaiselle, joka ei ole unionin kansalainen, myönnetään hakemuksesta muun omaisen oleskelulupakortti, jos perheenkokoaja täyttää 155 ja 156 §:ssä sekä 157 §:n 3 momentissa tai 159 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset ja jos oleskeluoikeuden epäminen olisi kohtuutonta sen vuoksi, että asianomaisten on tarkoitus Suomessa jatkaa aikaisemmin viettämäänsä kiinteää perhe-elämää tai että omainen on täysin riippuvainen perheenkokoajasta.

Edellä 159 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetun unionin kansalaisen perheenjäseneltä ja muulta omaiselta edellytetään, että hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus. Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenen oleskelulupakortti myönnetään, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu. Pohjoismaan kansalaisen muun omaisen oleskelulupakortin myöntämisen edellytyksenä on, että hänellä on riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus.

161 §

Oleskelukortti

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen, myönnetään hakemuksesta *unionin kansalaisen* perheenjäsenen oleskelukortti, jos perheenkokoaja täyttää 157 tai 158 a §:ssä säädetyt edellytykset.

Oleskelukortti myönnetään, jos perheenjäsenellä on tarkoitus oleskella Suomessa yli kolme kuukautta.

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle ja muulle omaiselle myönnetään oleskelulupakortti viideksi vuodeksi, jollei oleskeluoikeutta haeta lyhyemmäksi ajaksi. Jos oleskelun kuitenkin arvioidaan kestävän yhtä vuotta lyhyemmän ajan, oleskelulupakortti voidaan myöntää oleskelun arvioiduksi kestoksi.

ks. 161 c §

161 a §

Oleskelukortin hakeminen

Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia on haettava kolmen kuukauden kuluessa maahantulosta.

Oleskelukorttia haettaessa on esitettävä:

- 1) voimassa oleva passi;*
- 2) asiakirja, joka osoittaa avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen;*
- 3) sen unionin kansalaisen rekisteröintitodistus, jonka mukana hakija tulee tai jota hän seuraa;*
- 4) 154 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa selvitys sukulaisuhteesta;*
- 5) 154 §:n 3 momentissa tarkoitetussa tapauksessa selvitys pysyvästä suhteesta asianomaiseen unionin kansalaiseen;*
- 6) 154 §:n 4 momentissa tarkoitetussa tapauksessa koti- tai lähtömaan viranomaisen antama asiakirja, josta käy ilmi, että muut omaiset ovat unionin kansalaisen huollettavina tai asuivat samassa taloudessa tämän kanssa, taikka selvitys vakavista terveydellisistä syistä, jotka ehdottomasti edellyttävät, että unionin kansalainen henkilökohtaisesti hoitaa asianomaista muuta omaista.*

161 b §

Oleskelukortin myöntäminen

Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti on myönnettävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä. Hakemuksen jättämisestä on annettava välittömästi todistus.

161 c §

Oleskelukortin voimassaolo

ks. 161 § 4 mom.

Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti myönnetään viideksi vuodeksi tai jos oleskelun aiottu kesto on vähemmän kuin viisi vuotta, oleskelun aiotuksi kestoksi.

Oleskelukortin voimassaoloaikaa arvioitaessa ei oteta huomioon tilapäisiä poissaoloja, jotka eivät ylitä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään kahdentoista peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen unionin jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

161 d §

Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua Suomesta

Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen maasta ei vaikuta hänen sellaisen perheenjäsenensä oleskeluoikeuteen, joka on unionin kansalainen. Perheenjäsenen on kuitenkin ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 158 a §:n 1 momentissa säädetty edellytykset.

Unionin kansalaisen perheenjäsen, joka itse ei ole unionin kansalainen ja joka on oleskellut Suomessa perheenjäsenenä vähintään yhden vuoden ajan ennen unionin kansalaisen kuolemaa, ei menetä oleskeluoikeuttaan tämän kuollessa. Ennen kuin perheenjäsen saa oikeuden pysyvään oleskeluun, hänen oleskeluoikeuteensa sovelletaan vaatimusta, jonka mukaan hänen on voitava todistaa olevansa työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että hän ja hänen

perheenjäsenensä eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva Suomessa taikka että hän on nämä edellytykset täyttävän unionin kansalaisen Suomeen jo muodostuneen perheen jäsen. Tällainen perheenjäsen säilyttää oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.

Unionin kansalaisen kuollessa tai poistuessa maasta hänen lapsensa tai lasten tosiasiallisena huoltajana toimiva vanhempi ei, kansalaisuudestaan riippumatta, menetä oleskeluoikeuttaan ennen lasten opintojen päättymistä, jos lapset oleskelevat Suomessa ja ovat kirjoilla oppilaitoksessa opiskelukseen siellä.

161 e §

Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen ja rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen

Unionin kansalaisen avioliiton purkautuminen ei vaikuta unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeuteen, jos perheenjäsen on unionin kansalainen. Perheenjäsenen on kuitenkin ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 158 a §:n 1 momentissa säädetty edellytykset.

Unionin kansalaisen perheenjäsen, joka itse ei ole unionin kansalainen, ei menetä oleskeluoikeuttaan avioliiton purkautuessa, jos:

1) avioliitto on kestänyt vähintään kolme vuotta, joista yhden vuoden Suomessa;

2) unionin kansalaisen lasten huolto on aviopuolisoiden sopimuksin tai tuomioistuimen päätöksellä uskottu aviopuolisolle, joka ei ole unionin kansalainen;

3) erityisen vaikea tilanne, kuten väkivalta avioliitossa, sitä edellyttää; taikka

4) aviopuolisoiden sopimuksin tai tuomioistuimen päätöksen mukaan aviopuolisolla, joka ei ole unionin kansalainen, on oikeus tavata alaikäistä lasta ja tuomioistuin on katsonut, että tapaamisten on tapahduttava Suomessa.

Ennen kuin 2 momentissa tarkoitettu perheenjäsen, joka ei ole unionin kansalainen, saa oikeuden pysyvään oleskeluun, hänen oleskeluoikeuteensa sovelletaan vaatimusta, jonka mukaan hänen on voitava todistaa olevansa työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että hän ja hänen perheenjäsenensä eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusurva Suomessa taikka että hän on nämä edellytykset täyttävän unionin kansalaisen Suomeen jo muodostuneen perheen jäsen. Tällainen perheenjäsen säilyttää oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.

161 f §

Oleskeluoikeuden säilyminen

Unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on 158 §:ssä säädetty oikeus lyhytaikaiseen oleskeluun, jos hän ei turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodosta kohtuutonta rasitetta Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle.

Unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädetty oikeus oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos hän täyttää näissä pykälissä säädetyt edellytykset.

Yksittäisessä tapauksessa, jossa on perusteltua aihetta epäillä, että unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä ei täytä 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädettyjä edellytyksiä, voidaan tutkia täyttyvätkö edellytykset.

161 g §

Oikeus pysyvään oleskeluun

Unionin kansalaisella, joka on oleskellut Suomessa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta, on oikeus pysyvään oleskeluun. Tä-

hän oikeuteen ei sovelleta, mitä lyhytaikaisen ja yli kolme kuukautta kestävästä oleskelun edellytyksistä säädetään.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös unionin kansalaisen perheenjäsentä, joka itse ei ole unionin kansalainen ja joka on oleskellut Suomessa unionin kansalaisen kanssa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta.

Oleskelun yhtäjaksoisuuteen eivät vaikuta tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä yhteensä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään kahden toista peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeistä syistä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen unionin jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

161 h §

Unionin kansalaiselle annettava pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus

Unionin kansalaiselle, jolla on oikeus pysyvään oleskeluun, annetaan hakemuksesta pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus.

Todistus on annettava viivytyksettä oleskelun keston tarkistamisen jälkeen.

162 §

Pysyvä oleskelulupakortti

Unionin kansalaiselle taikka hänen perheenjäsenelleen tai muulle omaiselleen myönnetään hakemuksesta pysyvä oleskelulupakortti, kun hän on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Asumista pidetään yhtäjaksoisena, jos hakija on oleskellut Suomessa vähintään puolet neljän vuoden ajasta.

Opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevalle ei myönnetä pysyvää oleskelulupakorttia.

162 §

Pysyvä oleskelukortti

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen ja jolla on oikeus pysyvään oleskeluun, myönnetään hakemuksesta pysyvä oleskelukortti kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä.

Pysyvää oleskelukorttia koskeva hakemus on tehtävä ennen oleskelukortin voimassaoloajan päättymistä.

Oleskelun keskeytykset, jotka ovat yhtäjaksoisesti korkeintaan kahden vuoden pituisia, eivät vaikuta pysyvän oleskelukortin voimassaoloon.

163 §

*Poikkeukset pysyvän oleskelulupakortin
saamisen edellytyksistä*

Edellä 162 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa unionin kansalaiselle myönnetään hakemuksesta pysyvä oleskeluoikeus ja sitä osoittava pysyvä oleskelulupakortti, ennen kuin neljän vuoden yhtäjaksoinen asuminen on täyttynyt, jos palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja:

1) päättäessään työskentelynsä on saavuttanut vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän ja on työskennellyt tai harjoittanut toimintaansa Suomessa vähintään viimeksi kuluneet 12 kuukautta sekä asunut Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään kolme vuotta;

2) on päättänyt työskentelynsä pysyvän työkyvyttömyyden takia asuttuaan Suomessa yhtäjaksoisesti kaksi vuotta; taikka

3) työskenneltyään ja asuttuaan Suomessa yhtäjaksoisesti kolme vuotta on siirtynyt työskentelemään toisen EU:n jäsenvaltion alueelle, asuen edelleen Suomessa ja säännönmukaisesti palaa Suomeen päivittäin tai vähintään kerran viikossa.

Jos edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu työkyvyttömyys johtuu työtapaturmasta tai ammattitaudista, joka oikeuttaa unionin kansalaisen Suomessa lakisääteiseen eläkkeeseen, asumisen pituudella ei ole merkitystä oleskelulupakorttia myönnettäessä.

Pysyvän oleskelulupakortin saamiseksi 1 momentin 1 tai 2 kohdan nojalla hyväksi luetaan myös ne työssäolajaksot, jotka ovat täyttyneet toisen jäsenvaltion alueella. Omasta tahdosta riippumattomat työttömyysjaksot, jotka työvoimatoimisto on kirjannut, tai ammatinharjoittamisen katkaisseet jaksot, jotka ovat aiheutuneet hakijasta riippumattomista syistä, sekä sairaudesta tai tapaturmasta johtuvat poissaolajaksot katsotaan työssäolajaksosiksi.

Asianosaisella on oikeus jäädä pysyvästi

163 §

***Työskentelyn tai ammatin harjoittamisen
päättäneiden henkilöiden oikeus pysyvään
oleskeluun***

Oikeus pysyvään oleskeluun ennen viiden vuoden yhtäjaksoista oleskelua, on työntekijällä tai itsenäisellä ammatinharjoittajalla, joka:

1) päättäessään työskentelynsä on saavuttanut vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän ja on työskennellyt tai harjoittanut ammattia Suomessa vähintään viimeksi kuluneet 12 kuukautta sekä asunut Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään kolme vuotta; *jos itsenäisellä ammatinharjoittajalla ei ole oikeutta vanhuuseläkkeeseen, hän saa oikeuden pysyvään oleskeluun täytettyään 60 vuotta;*

2) on päättänyt työskentelynsä pysyvän työkyvyttömyyden vuoksi asuttuaan Suomessa yhtäjaksoisesti kaksi vuotta; taikka

3) työskenneltyään ja asuttuaan Suomessa yhtäjaksoisesti kolme vuotta on siirtynyt työskentelemään toisen unionin jäsenvaltion alueelle asuen edelleen Suomessa ja säännönmukaisesti palaa Suomeen päivittäin tai vähintään kerran viikossa.

Jos 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu työkyvyttömyys johtuu työtapaturmasta tai ammattitaudista, joka oikeuttaa unionin kansalaisen Suomessa lakisääteiseen eläkkeeseen, asumisen kestolla ei ole merkitystä pysyvän oleskeluoikeuden saamisen kannalta.

Pysyvän oleskeluoikeuden saamiseksi 1 momentin 1 tai 2 kohdan nojalla hyväksi luetaan myös työssäolo toisen jäsenvaltion alueella. Omasta tahdosta riippumattomat työttömyysjaksot, jotka työvoimatoimisto on kirjannut, tai ammatinharjoittamisen katkaisseet jaksot, jotka ovat aiheutuneet hakijasta riippumattomista syistä, sekä sairaudesta tai tapaturmasta johtuvat poissaolajaksot katsotaan työssäolajaksosiksi.

maahan 1 momentin 1 ja 2 kohdan sekä 2 momentin perusteella kahden vuoden kuluessa oikeuden saamisesta. Tänä ajanjaksona henkilö voi poistua maasta menettämättä oikeuttaan pysyvään maassa oleskeluun.

Asumisen ja työnteon kestolle 1 momentin 1 kohdassa ja asumisen kestolle 1 momentin 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä ei sovelleta, jos hakijan aviopuoliso on Suomen kansalainen tai on menettänyt Suomen kansalaisuuden sen seurauksena, että hän on solminut avioliiton hakijan kanssa.

Pysyvän oleskeluoikeuden 1 tai 2 momentin nojalla saaneen *palkatun* työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan perheenjäsenillä on pysyvä oleskeluoikeus Suomessa.

Jos työntekijä tai ammatinharjoittaja kuolee ollessaan työelämässä, ennen kuin hän on saanut 1 tai 2 momenttiin perustuvan pysyvän oleskeluoikeuden, hänen Suomessa oleskelevilla perheenjäsenillään on oikeus jäädä pysyvästi Suomeen, jos:

- 1) työntekijä tai ammatinharjoittaja on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan ennen kuolemaansa;
- 2) työntekijän tai ammatinharjoittajan kuolema aiheutui työtapaturmasta tai ammattitaudista; taikka
- 3) kuolleen työntekijän tai ammatinharjoittajan aviopuoliso on menettänyt Suomen kansalaisuuden sen seurauksena, että hän on solminut avioliiton työntekijän tai ammatinharjoittajan kanssa.

164 §

Työnteke

Sillä, jolla on tämän luvun mukainen oleskeluoikeus, on rajoittamaton oikeus tehdä ansiotyötä ilman työntekijän oleskelulupaa.

Asumisen ja työnteon kestolle 1 momentin 1 kohdassa ja asumisen kestolle 1 momentin 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä ei sovelleta, jos *työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan* aviopuoliso on Suomen kansalainen tai on menettänyt Suomen kansalaisuuden sen seurauksena, että hän on solminut avioliiton *kyseisen työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan* kanssa.

Pysyvän oleskeluoikeuden 1 tai 2 momentin nojalla saaneen työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan perheenjäsenillä on pysyvä oleskeluoikeus Suomessa.

Jos työntekijä tai *itsenäinen* ammatinharjoittaja kuolee ollessaan työelämässä, ennen kuin hän on saanut 1 tai 2 momenttiin perustuvan pysyvän oleskeluoikeuden, hänen *kanssaan Suomessa asuvilla* perheenjäsenillään on oikeus jäädä pysyvästi Suomeen, jos:

- 1) työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan ennen kuolemaansa;
- 2) työntekijän tai *itsenäisen* ammatinharjoittajan kuolema aiheutui työtapaturmasta tai ammattitaudista; taikka
- 3) kuolleen työntekijän tai *itsenäisen* ammatinharjoittajan aviopuoliso on menettänyt Suomen kansalaisuuden sen seurauksena, että hän on solminut avioliiton työntekijän tai *itsenäisen* ammatinharjoittajan kanssa.

164 §

Työnteke ja elinkeinon harjoittaminen

Sillä, jolla on tämän luvun mukainen oleskeluoikeus, on rajoittamaton oikeus tehdä ansiotyötä ilman työntekijän oleskelulupaa *ja harjoittaa elinkeinoa ilman elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa.*

165 §

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelulupakortin peruuttaminen

Oleskeluoikeuden rekisteröinti ja määräaikainen oleskelulupakortti peruutetaan, jos:

1) se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelulupakortti, on muuttanut pysyvästi pois Suomesta;

2) se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelulupakortti, on pysyvässä tarkoituksessa oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta Suomen ulkopuolella;

3) edellytyksiä, joiden perusteella oleskeluoikeus on rekisteröity tai määräaikainen oleskelulupakortti on myönnetty, ei enää ole; taikka

4) sen, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelulupakortti, katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

Pysyvä oleskelulupakortti peruutetaan 1 momentin 1, 2 tai 4 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa taikka jos hakija on pysyvää oleskelulupakorttia hakiessaan tietoisesti antanut päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja tai salannut seikan, joka olisi vaikuttanut päätöksen sisältöön.

Suomesta muuttanut voi tehdä kahden vuoden kuluessa maastamuutosta hakemuksen siitä, että oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai oleskelulupakorttia ei peruuteta. Jos hakemukseen suostutaan, päätöksestä tulee ilmetä aika, jonka kuluessa peruuttamiseen ei ryhdytä.

166 §

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelulupakortin raukeaminen

Oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelulupakortti raukeaa, jos se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty

165 §

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin peruuttaminen

Oleskeluoikeuden rekisteröinti ja määräaikainen oleskelukortti peruutetaan, jos:

1) se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelukortti, on muuttanut pysyvästi pois Suomesta;

2) se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty määräaikainen oleskelukortti, on pysyvässä tarkoituksessa oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta Suomen ulkopuolella; taikka

3) edellytyksiä, joiden perusteella oleskeluoikeus on rekisteröity tai määräaikainen oleskelukortti on myönnetty, ei enää ole.

Pysyvä oleskeluoikeus tai pysyvä oleskelukortti peruutetaan, jos unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä on ollut yhtäjaksoisesti yli kaksi vuotta poissa Suomesta.

Oleskeluoikeuden rekisteröinti, pysyvä oleskeluoikeus taikka määräaikainen tai pysyvä oleskelukortti peruutetaan, jos se on saatu antamalla tietoisesti hakijan henkilöllisyyttä koskevia taikka muita asiaan vaikuttavia vääriä tietoja tai salaamalla tällaisia tietoja taikka muutoin oikeuksien väärinkäytöllä.

Suomesta muuttanut voi tehdä kahden vuoden kuluessa maastamuutosta hakemuksen siitä, että oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai oleskelukorttia ei peruuteta. Jos hakemukseen suostutaan, päätöksestä tulee ilmetä aika, jonka kuluessa peruuttamiseen ei ryhdytä.

166 §

Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin raukeaminen

Oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelukortti raukeaa, jos se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty

määräaikainen oleskelulupakortti karkotetaan maasta tai hän saa Suomen kansalaisuuden.

oleskelukortti, karkotetaan maasta tai hän saa Suomen kansalaisuuden.

167 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä sekä muun omaisensa käännättämisen perusteet

Unionin kansalainen taikka hänen perheenjäsenensä tai muu omaisensa voidaan käännättää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelulupakorttia sekä jos:

1) hän ei täytä 155 ja 156 §:ssä säädettyjä maahantulon edellytyksiä;

2) hän on *pian maahantulon jälkeen* joutunut turvautumaan toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai muihin siihen rinnastettaviin etuuksiin häneltä edellytettyjen riittävien varojen puuttumisen takia; taikka

3) hänen Suomessa oleskelunsa jatkaminen edellyttäisi oleskeluoikeuden rekisteröimistä tai oleskelulupakortin myöntämistä, mutta hän ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröimisen tai oleskelulupakortin myöntämisen edellytyksiä.

168 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä sekä muun omaisensa maasta karkottamisen perusteet

Unionin kansalainen, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai joka on saanut pysyvän oleskelulupakortin, voidaan karkottaa maasta, jos hänen oleskeluoikeutensa rekisteröinti tai pysyvä oleskelulupakorttinsa on peruutettu taikka hänen katsotaan vaaranta-

167 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä käännättämisen perusteet

Unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty *oleskelukorttia* sekä jos:

1) hän ei täytä 155, 156 tai 156 a §:ssä säädettyjä maahantulon edellytyksiä;

2) hän *turvautumalla toistuvasti* toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin *taikka muulla vastaavalla tavalla lyhytaikaisen oleskelunsa aikana kohtuuttomasti rasittaa Suomen sosiaalihuoltojärjestelmää*;

3) hänen Suomessa oleskelunsa jatkaminen edellyttäisi oleskeluoikeuden rekisteröimistä tai oleskelukortin myöntämistä, mutta hän ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröimisen tai oleskelukortin myöntämisen edellytyksiä; taikka

4) *hän on määrätty maahantulokieltoon yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.*

168 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta karkottamisen perusteet

Unionin kansalainen, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity, *taikka unionin kansalaisen perheenjäsen, jolle on myönnetty oleskelukortti*, voidaan karkottaa maasta, jos hän ei täytä 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädettyjä oleskeluoikeuden edellytyksiä

van yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

Unionin kansalaisen perheenjäsen tai muu omainen, jolle on myönnetty perheenjäsenen oleskelulupakortti tai muun omaisen oleskelulupakortti tai pysyvä oleskelulupakortti, voidaan karkottaa maasta, jos hänelle ei ole myönnetty uutta oleskelulupakorttia, hänen oleskelulupakorttinsa on peruutettu taikka hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

taikka hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta 156 §:ssä säädetyn edellytyksin taikka kansanterveyttä 156 a §:ssä säädetyn edellytyksin.

Unionin kansalainen, joka on saanut pysyvän oleskeluoikeuden, tai unionin kansalaisen perheenjäsen, jolle on myönnetty pysyvä oleskelukortti, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä.

Unionin kansalainen, joka on laillisesti oleskellut maassa edelliset kymmenen vuotta, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä.

Unionin kansalainen, joka on alaikäinen, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä, jollei karkottaminen ole lapsen edun mukaista.

Edellä 3 ja 4 momentissa säädetyn pakottavaksi syyksi katsotaan se, että unionin kansalaisen on todettu syyllistyneen tekoon, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta, ja hänen rikoksen vakavuuden tai rikollisen toiminnan jatkumisen perusteella arvioidaan olevan vaaraksi yleiselle turvallisuudelle tai hänen epäillään vakavasti vaarantavan Suomen tai muun valtion turvallisuutta.

168 a §

Työntekijän ja työnhakijan maasta poistaminen

Edellä 167 §:n 2 kohdassa tai 168 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää tai karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä 156 §:ssä säädetyn edellytyksin tai kansanterveyteen liittyvistä syistä 156 a §:ssä säädetyn edellytyksin, jos unionin kansalainen on työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka hän on tullut maahan työnhakuun ja voi esittää näyttöä todellisista mahdollisuuksistaan löytää työtä.

168 b §

Maasta karkottamisen kokonaisharkinta

Ennen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyviin syihin perustuvaa maasta karkottamista koskevaa päätöstä on otettava huomioon, kuinka kauan unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä on oleskellut maassa, hänen ikänsä, terveydentilansa sekä perhetilanteensa ja taloudellinen tilanteensa ja kuinka hyvin asianomainen on kotoutunut Suomen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Lisäksi on otettava huomioon, missä määrin unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on yhteyksiä kotimaahansa.

169 §

Pohjoismaan kansalaisen käännättämisen ja maasta karkottamisen perusteet

Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen, jonka muuttua Suomeen ei ole 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla rekisteröity, voidaan käännättää, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalainen, jonka muutto Suomeen on rekisteröity 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla, voidaan karkottaa maasta, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä.

169 §

Pohjoismaan kansalaisen käännättämisen ja maasta karkottamisen perusteet

Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen, jonka *oleskelua Suomessa* ei ole 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla rekisteröity, voidaan käännättää, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta 156 §:ssä säädetyin edellytyksin taikka kansanterveyttä 156 a §:ssä säädetyin edellytyksin.

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalainen, jonka *oleskelu Suomessa* on rekisteröity 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla, voidaan karkottaa maasta, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveyttä.

Jos Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen on oleskellut maassa yli viisi vuotta, hänet voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä ja, jos oleskelu on kestänyt yli kymmenen vuotta, hänet voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä.

170 §

Maahantulokiellon määrääminen ja peruuttaminen

Jos unionin kansalaisen, hänen perheenjäsenensä *tai muun omaisen* maasta poistaminen perustuu siihen, että hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä, hänelle voidaan käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksessä määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto.

Maahantulokielto voidaan muuttuneiden olojen vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi hakemuksesta peruuttaa kokonaan tai osittain.

170 §

Maahantulokiellon määrääminen ja peruuttaminen

Jos unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maasta poistaminen perustuu siihen, että hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä *tai yleistä* turvallisuutta taikka kansanterveyttä, hänelle voidaan käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksessä määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto.

Maahantulokielto voidaan muuttuneiden olojen vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi hakemuksesta peruuttaa kokonaan tai osittain. *Päätös asiassa on tehtävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen tekemisestä.*

171 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Kihlakunnan poliisilaitos rekisteröi oleskeluoikeuden ulkomaalaisrekisteriin sekä myöntää määräaikaisen ja pysyvän oleskelulupakortin.

Kihlakunnan poliisilaitos peruuttaa rekisteröidyn oleskeluoikeuden sekä määräaikaisen ja pysyvän oleskelulupakortin. Se myös hakemuksesta päättää, että oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai oleskelulupakorttia ei 165 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa peruuteta.

171 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Hakijan asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos rekisteröi oleskeluoikeuden ulkomaalaisrekisteriin sekä myöntää määräaikaisen ja pysyvän *oleskelukortin*.

Hakijan asuinpaikan kihlakunnan poliisilaitos peruuttaa rekisteröidyn oleskeluoikeuden sekä määräaikaisen ja pysyvän oleskelukortin. Se myös hakemuksesta päättää, että oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai oleskelukorttia ei 165 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tapauksessa peruuteta.

172 §

*Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä sekä **muun omaisensa** maasta poistamisen täytäntöönpano*

172 §

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta poistamisen täytäntöönpano

Käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevan päätöksen tiedoksiannossa on ilmoitettava aika, jonka kuluessa käännytetyn tai maasta karkotetun on poistuttava maasta. Tänä aikana päätöstä ei voida panna täytäntöön viranomaistoimin.

Käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevan päätöksen tiedoksiannossa on ilmoitettava aika, jonka kuluessa käännytetyn tai maasta karkotetun on poistuttava maasta. *Tämän ajan on oltava vähintään yksi kuukausi päätöksen tiedoksi antamisesta, jollei maasta poistumiselle ole perusteltua kiireellistä syytä.* Tänä aikana päätöstä ei voida panna täytäntöön viranomaistoimin.

Jos käännyttämistä tai maasta karkottamista koskeva päätös pannaan täytäntöön yli kahden vuoden kuluttua sen tekemisestä, päätöksen täytäntöön panevan viranomaisen on varmistettava päätöksen tehneeltä viranomaiselta, että maasta poistettavan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle aiheuttama uhka on edelleen todellinen, ja arvioitava, ovatko olosuhteet karkottamispäätöksen tekemisen jälkeen muuttuneet.

172 a §

Oikeuksien väärinkäyttö

Tämän luvun mukaiset oikeudet voidaan evätä, lopettaa tai peruuttaa, jos ne on saatu antamalla tietoisesti hakijan henkilöllisyyttä koskevia taikka muita asiaan vaikuttavia vääriä tietoja tai salaamalla tällaisia tietoja taikka muutoin oikeuksien väärinkäytöllä, kuten avioliitolla, joka on solmittu yksinomaan tässä luvussa säädettyjen oikeuksien saamiseksi.

172 b §

Tarkemmat säännökset unionin kansalaisen oleskelusta

Tarkempia säännöksiä unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä perheenjäsenten maahantuloa, oleskelua ja maasta poistamista koskevasta hallinnollisesta menettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalainen, joka

1) oleskelee maassa ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa, viisumia tai oleskelulupaa,

2) oikeudetta tekee ansiotyötä tai harjoittaa elinkeinoa, *taikka*

3) jättää noudattamatta 118 §:n nojalla määrätyn ilmoittautumisvelvollisuuden, 119 §:n nojalla määrätyn muun velvollisuuden tai 130 §:n nojalla annetun kutsun saapua antamaan tietoja oleskelustaan,

on tuomittava *ulkomaalaisrikkomuksesta* sakkoon.

191 §

Valituskiellot

Seuraaviin tämän lain nojalla tehtyihin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla:

1) viisumin myöntämistä, viisumin voimassaoloajan tai viisumiin merkittyjen oleskelupäivien muuttamista, viisumin peruuttamista taikka viisumipäätöksen perustelujen ilmoittamista koskeva päätös;

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalainen, joka

1) oleskelee maassa ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa, viisumia tai oleskelulupaa *taikka laiminlyö velvollisuutensa rekisteröidä oleskelunsa taikka hakea oleskelukortti tai pysyvä oleskelukortti;*

2) oikeudetta tekee ansiotyötä tai harjoittaa elinkeinoa,

3) jättää noudattamatta 118 §:n nojalla määrätyn ilmoittautumisvelvollisuuden, 119 §:n nojalla määrätyn muun velvollisuuden tai 130 §:n nojalla annetun kutsun saapua antamaan tietoja oleskelustaan, *taikka*

4) *tulee maahan, vaikka hänelle on määrätty maahantulokielto yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvistä syistä,*

on tuomittava *ulkomaalaisrikkomuksesta* sakkoon.

191 §

Valituskiellot

Seuraaviin tämän lain nojalla tehtyihin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla:

1) viisumin myöntämistä, viisumin voimassaoloajan tai viisumiin merkittyjen oleskelupäivien muuttamista, viisumin peruuttamista taikka viisumipäätöksen perustelujen ilmoittamista koskeva päätös, *jollei kyse ole sellaisen unionin tai Suomen kansalaisen perheenjäsentä koskevasta päätöksestä, johon sovelletaan 10 luvun säännöksiä unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsentensä oikeudesta liikkua vapaasti.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
